

Karel Richter

Sága rodu Kinských

*Věnováno památce Dr. Norberta Kinského, ministra zahraničních věcí
Maltéžského řádu a purkrabího maltiněh řádového hradu.*

OBSAH

Předmluva	6
Úvod	7
Kořeny rodokmenu	8
Chlumecký pán	11
Václavovi bratři	18
Za časů Jana Oktaviána Vchynského	28
František Oldřich Kinský	31
Období rozkvětu	34
V novém zámku	37
Vojenský pedagog	47
V bouři selské rebelie	51
Červánky obrození	64
Na prahu nové doby	70
Excelencpán	80
Pozdní dědictví	93
Vstup do nových poměrů	95
Nový držitel velkostatku	102
Jak šla léta	111
V nacistickém područí	118
Osvobození	125
Život v exilu	135
Návrat domů	140
Použitá literatura	144

Historik Josef Pekař o Kinských:

– z předmluvy ke knížce Z. R. Kinského Rod Kinských na Chlumci...

rod Kinských znal se vždy k národu, z něhož vyšel. Tuto chválu zaslouží Kinští vskutku před mnohými jinými rody panského původu: svědectví toho se týkající může práce, jejíž text následuje uvést i ze 17. a 18. století, z doby největšího odčestění naší šlechty a uzavřítí svou řadu rodových podobizen komtesou Norou jež zkusila svůj talent i v české práci literární.

A vzpomínka na čtyři nejvyšší kancléře království Českého, vyšlé z rodiny Kinských, na čtyři muže, kteří v 17. a 18. století stáli v čele státu koruny české jako ministerští předsedové jeho, jsouce věrnými strážci jeho práv, vzbudí v českém čtenáři a zejména v historikovi živé přání, aby potomci předků tak čestně a rozličně zasloužilých, byli pečliví větší měrou než dosud o oživení památky a zásluh jejich... Nepochybuji, že kdyby naše šlechta byla v tomto směru dbala v posledním půlstoletí více svých povinností (jež jsou přece povinnostmi k ní samé, nejen k dějinám vlasti), nebyl by útok po převratu proti naší šlechtě vedený nabyt svého bezohledného ostří...

(Napsáno v Sedmihorkách, 14. července 1930)

Dobový pohled na zámek.

MÍSTO ÚVODU

Každého, kdo se blíží k Chlumci nad Cidlinou z kterékoli světové strany již skoro tři sta let vítá z dálky silueta zámku Karlova Koruna. Však se o něm zpívá hezká rekrutská písnička, kterou zná kdekdo v českých zemích stejně jako pořekadlo o sedlácích u Chlumce.

Patří-li půvabný zámek, hrdě a zvědavě vyhlízející do kraje z huňatého okruží lesů, po tři století neodmyslitelně k panoramatu města rozkládajícího se pod ním na březích Cidliny, stejně neodlučně, jen ještě o jedno století déle, je s životem tohoto města a celého kraje spjat rod Kinských.

KOŘENY RODOKMENU

Kinští jsou starý český šlechtický rod, který se výrazně zapsal nejenom do historie města Chlumeck nad Cidlinou, ale i do dějin celého českého národa. Kořeny rodokmenu Kinských podle dochovaných písemných zpráv sahají hluboko do minulosti až kamsi na počátek 13. století, do času vlády krále Přemysla Otakara I. blahé paměti. Jejich předky byli vladykové, kteří sídlili a hospodařili v prostých venkovských tvrzích. Martin z Medvědíče (doložený roku 1209), Smil, syn Protivcův (1226), Bohuslav ze Žernosek (1282) a jeho synové Protivec, Bohuslav, Zdislav a Vícemil, kteří již začali ke svému jménu připojovat přídomek „ze Vchynic“ podle původního sídla rodu, tvrže či hradu Vchynice (z něhož se dodnes zachovaly zbytky zdiva u vesnice téhož jména poblíž Lovosic). Z přídomku se vyvinulo příjmení Vchynský, později Chýnský, které posléze nabylo konečné podoby Kinský.

Generace příslušníků tohoto široce rozvětveného rodu se díky svým zásluhám a rostoucímu jmění domohly vzestupu. Z vladyků se stali rytíři a z nich pak panstvo, hrabata, a dokonce knížata. Jejich znakem byly tři stříbrné vlčí zuby či kančí kly v rudém poli. Rod se štěpil na jednotlivé větve: Razické ze Vchynic (podle vsi Razice u Bíliny), Medvědícké na Medvědíči, Ohnické a Kremžské z Ohníče a Kremže, Žlutické ze Žlutice, Želenské ze Želenky a Oparenské sídlící na hradě Oparenu.

V chrámu svatého Víta pozorný návštěvník objeví kamennou desku připomínající jednoho z nejzasloužilejších předků rodu, Jana Dlaska ze Vchynic. František Palacký jej ve svých dějinách národu českého v Čechách a na Moravě jmenuje mezi „předními muži v národu vůbec,“ jako byl nejvyšší purkrabí Jan Jeneč z Janovic, Jiří ze Stráže, Jan i Vilém z Pernštejna, Jaroslav Berka z Dubé, Jan Kostka z Postupic i slavný válečník Václav Vlček z Čenova a další, kteří stáli neochvějně při ovdovělé manželce krále Jiřího z Poděbrad, královně Johanně. Rytíř Jan Dlask ze Vchynic je později v listinách zapsán i jako účastník mírového sjezdu 31. 5. 1473 v Německém Brodě, kde spolu s pány Ctiborem Tovačovským z Cimburka, Janem z Pernštejna, Petrem Kaplířem ze Sulevic, Samuelem z Hrádku a Valečova (pozdějším držitelem Chlumce nad Cidlinou) a dalšími obhajoval zájmy krále Vladislava II.

O jiném příslušníku rodu se dočítáme ve zprávě nejvyššího kancléře Ladislava ze Šternberka, sepsané za panování téhož krále Vladislava II. v roce 1513 pro Petra z Rosenberka o povstání měšťanů mělnických proti pánům z Valdštejna, zástavním držitelům královského města Mělníka: „Mělničtí jali pánům Valdštejnům hejtmana jejich na Mělnice, dobrého, urozeného člověka Rozického (ze Vchynic) a toho vsadili na rathaus...“

Vnuk zmíněného již Dlaska z Vchynic Radslav, stoupenec víry pod obojí, proslul jako znamenitý hospodář. Nabyl velkého majetku zakoupením rozsáhlých panství v severních Čechách: Teplice, Záhořany, Doubravská Hora, Česká Kamenice, Benešov a Tolštejn (u Jiřetína pod Jedlovou). Současníci ho označovali přízviskem Bohatý. Tento Radslav těžce nesl, že vzdor všemu bohatství byl rod Vchynských stále počítán jen do stavu rytířského. Podmínkou přijetí do vyššího stavu bylo prokázat až do třetího pokolení příslušnost k starobylému panskému rodu. Tuto podmínku, kterou Radslavův bratr Václav z hrdosti odmítal jako pokořující, Radslav vcelku snadno splnil. Předložil císaři Rudolfovi II. listiny dokládající pokrevní příbuzenství Vchynských s rodem Tetauerů z Tetova v Lužici. Jakožto poručník dětí zemřelého Jana Tetaura měl přístup k těmto dokumentům. Jeho tvrzení dodával váhy i erb Tetauerů až na nepatrné detaily shodný s erbem Vchynských.

Císař roku 1596 svým výnosem totožnost obou rodů potvrdil, což pozvedlo Vchynské z rytířského do panského stavu. Tento fakt zanesl pak polský a český prozaik, básník a heraldik Bartoloměj Paprocký z Glogol do svého heraldického spisu Diadoch z roku 1602.

Někteří představitelé české vyšší šlechty žárlivě střežící výjimečnost svého mocenského postavení, zpochybňovali věrohodnost dokumentů ztotožňujících rody Vchynských a Tetauerů. Jisté však je, že tyto rody žily odedávna v těsném sousedství, Vchynští na Teplickou, Tetauerové v Lužici, jak uvádí T. Chlumecký ve studii Po stopách rodu Vchynských, „vždycky jsou za jedno jak ve svém erbu, tak i ve vědomí o své české příslušnosti i tradici“. V obou rodech se také po staletí udržovalo živé povědomí, že jsou odnožemi téhož staročeského rodu. Z neotřesitelné víry v tuto skutečnost vychází i genealogický spis Tabulae genealogicae S. R. I. Principum et Comitum de Kinsky. Na vědomí ji bez nejmenších pochybností bral i Wilhelm Tetauer von Tetau, prezident vrchního pruského panského soudu, když v roce 1878 psal dějiny svého rodu společně s dějinami rodu Vchynských.

V roce 1576, ještě za vlády císaře Maxmiliána, byl svěřen úřad karlstějnského purkrabího Radslavovu bratru Janu Vchynskému ze Vchynic, který se těšil císařově nevěšdní přízni. Následující rok získal 3000 kop českých grošů z východočeského korunního panství v Chlumci nad Cidlinou. 22. března 1577, v den císařova pohřbu v Praze, krácel před rakví jako jeden ze dvou rytířů doprovázejících nejvyššího písaře Michala Španovského, který nesl žezlo z českých korunovačních klenotů. Ačkoliv patřil k horlivým předákům protestantské opozice, kteří se ještě nedávno výrazně exponovali v boji o uzákonění tak zvané „české konfese,“ nový, katolicky vychovávaný císař Rudolf II. jej jako vysokého zemského úředníka jmenoval do místo-
držitelského sboru, který směl panovníka zastupovat. Augustin Sedláček ho ve svých

Hradech a zámčích charakterizuje jako muže „povahy násilné, vášnivého zastánce samostatnosti a svéprávnosti stavovské proti moci panovnické“. Jeho násilnictví dokládá událostí z roku 1577, kdy Jan Vchynský přijel před dům Jana Bezdrůžického z Kolovrat na Malé Straně, vytasil kord a z neznámého důvodu jím udeřil po hlavě podkoního zmíněného pána. Rozhodně to byl muž sebevědomý, energický, který se nebál ani císaři otevřeně říci do očí nepříjemné věci. V roce 1586 se s panovníkem neváhal přít o výklad své pravomoci, když jako karlštejnský purkrabí odmítl povolit vstup do hradu nově jmenovanému karlštejnskému děkanovi, bez ohledu na to, že ho doprovázeli poslové pražského arcibiskupa vykazující se jeho dopisem. Vysocí církevní hodnostáři se ho snažili v očích panovníka znevážit jako závislého luterána a velkého přítele luteránského vévody saského. Jan Vchynský se přimkl k Vilémovi z Rožmberka, vůdci vlivné dvorské kliky. Toho se v zákeřném zápase o moc pokusil u císaře očernit jeho sok Jiří Popel z Lobkovic. Když se mu tato intrika nezdařila, vybral si za obět Jana Vchynského, Rožmberkova stoupence a kdysi dokonce služebníka. Navedl arcibiskupa Medka, aby si postěžoval císaři, že protestant Vchynský se nešetřně dotkl císařské moci výrokem, že karlštejnského děkana by měli jmenovat čeští stavové a nikoli císař. Marně se Vchynský pokoušel obhájit. Rozhněvaný panovník mu 15. října 1586 vzkázal po ministru Rumpfovi, že si nepřeje, aby se ještě objevoval u dvora. Nakonec obeslal Vchynského na 12. prosince do Prahy, aby se zde před ním pokořil. Rytíři šlo o život i majetek. Na Rožmberkovu přímluvu nakonec vyvázl s tím, že „pokořil se Jeho Milosti Císařské, dvakrát k nohám jeho padnuv na kolena a tudý crimen laesae majestatis, to domnění, jako by velebnost Jeho Milosti Císařské urazil, ze sebe odvedl.“ Tato příhoda zvýšila napětí mezi stoupenci císaře a českými stavy. Popelovi z Lobkovic se intrika nevyplatila, sám později skončil v doživotním vězení. Jan Vchynský byl vyřizen.

Jeho syn, který nesl stejné jméno, chtěl si vydobýt čest a slávu na válečném poli. Jako důstojník statečně bojoval proti Turkům ve vojsku knížete Maxmiliána. Roku 1597 v těžkých bojích při obléhání turecké pevnosti Rábu padl.

Jeho otec Jan Vchynský ze Vchynic a Tetova, na něhož císař Rudolf II. v důsledku dvorských intrik tak nebezpečně zanevřel, měl v manželství s Annou z Michnic celkem šest synů. O Janovi už víme, že padl ve válce s Turky při obléhání Rábu. Zdá se ovšem, že tento fakt není zcela bezpečně prověřen. Podle jiného pramene Jan bojoval proti Turkům spolu s Kaplířem ze Sulevic již o rok dříve, roku 1596. Nešťastnou náhodou údajně padl do tureckého zajetí. Podařilo se mu však uprchnout a zapojit se znovu do bojů. O jeho válečnické zdatnosti a statečnosti tedy není jistě pochyb, avšak smrt ho podle této zprávy potkala až roku 1599 při obléhání pevnosti Kopangt. U Rábu zahynul jiný syn Jana Vchynského staršího, a to Rudolf. Po namáhavé několi-

kadenní cestě z Prahy dorazil do vojenského ležení před pevností. V době, kdy odpovídal na lůžku ve svém stanu, smrtelně jej zasáhla zbloudilá turecká kule.

CHLUMECKÝ PÁN

O dalších třech synech, Vilémovi, Radslavovi a Oldřichovi, ještě bude řeč. Nyní se ale pozdržíme u dramatických osudů Janova prvorozeného syna Václava Vchynského ze Vchynice a Tetova, který je zakladatelem rodové větve, jejíž historie se váže k Chlumci nad Cidlinou.

Narodil se roku 1552. Historický pramen ho charakterizuje jako „muže smělého, resolutního, který dovedl vytčeného cíle se domáhati i prostředky méně čestnými, což zavinilo, že odmala byl milován, ale i od mnohých nenáviděn a obáván“.

Na rozdíl od svého otce se dal na katolickou víru. Nejspíš proto, aby se lépe prosadil v urputných mocenských zápasech, které se odehrávaly v zákulisí dvorského života. Pojal vášnivou nenávisť k císaři Rudolfovi za křivdu, které se tento vrtkavý, churavějící prchlivec dopustil svého času na jeho otci, ale i na něm samém, když ho zbavil úřadu nejvyššího lovčího. Touha po pomstě jej zahнала do řad stavovské opozice. Již roku 1568 se jako šestnáctiletý ctižádostivý mladík přihlásil do služeb arcivévody Matyáše, Rudolfova mladšího bratra, který pilně podrýval císařovu autoritu a bezostyšně usiloval o jeho svržení. Postupně nabýval čím dál tím větší převahy, takže Václav Vchynský z hlediska svého vlastního vzestupu nevsadil na špatnou kartu.

Roku 1608 přitáhl Matyáš s velkým vojskem před Prahu a přinutil Rudolfa k rozdělení moci. Sám převzal správu Uher, Horních a Dolních Rakous a Moravy, zatímco Rudolf II. si spolu s vladařskými tituly ponechal pouze přímou vládu nad Českým královstvím, Slezskem a Horní a Dolní Lužicí.

Pokořený Rudolf se na Hradě užíral zlostí a snil o odvetě. Svým mocichtivým bratrancem Leopoldem Pasovským se dal vtáhnout do hazardního pokusu o mocenský převrat s použitím žoldnéřského vojska v síle dvou pluků pěchoty a dvou pluků jezdeckva (asi 10 000 mužů), shromážděných na území pasovského biskupství. Tito vyhladovělí pasovští žoldáci, na jejichž vydržování Leopold neměl dost peněz, s císařovým tichým souhlasem vtrhli pod velením plukovníka Raméa do Čech a 13. února 1611 stanuli před Prahou. Za sebou nechali stopy úděsné zkázy, brutálního vraždění a drancování. Proti pohromě vpádu Pasovských se zvedla všelidová vlna odporu,

k níž se připojila i česká šlechta. Katolíci se rychle sjednotili s protestanty. Císař tímto zrádným spiknutím ztratil očividně sympatie a podporu českých stavů.

Pasovští s uplatněním lsti pronikli přes chatrné hradby u Újezdské brány a po krvavé řeži se postupně zmocnili celé Malé Strany. Jejich řádění podnítilo ostatní části města na pravém břehu Vltavy k houževnaté obraně. Oddíl pasovského rytmistra Brändela, který proklouzl branou Mostecké věže na Staré Město, byl odříznut spuštěním železné mříže od svých hlavních sil a všichni jeho vojáci byli rozlícenými Pražany v ulicích nemilosrdně pobiti. Zajatý rytmistr skončil ve vězení.

Mezi šlechtici, kteří se tehdy postavili do čela stavovského žoldnéřského vojska, si svou udatností vydobyl všeobecné uznání i urozený pán Václav Vchynský. Pasovští byli nakonec po těžkých ztrátách nuceni vyklidit Prahu a posléze v žalostném stavu odtáhnout i z Čech. Matyáš, kterého s jásotem vítala celá Praha jako osvoboditele, dotlačil nyní Rudolfa k abdikaci. S velkorysým gestem mu přenechal k užívání celou rezidenci na Pražském hradě, čtyři výnosná panství (Brandýs, Lysou, Přerov, Pardubice) a 100 000 tolarů ročního důchodu.

Korunovací Matyáše na českého krále se rázem vyšvihl mezi nejpřednější osobnosti království i jeho oddaný stoupenec Václav Vchynský. Za prokázanou statečnost a velitelské zásluhy při obraně Prahy se dočkal povýšení do panského stavu. Mimo to mu nový král Matyáš postoupil dvě velká královská panství, chlumecké a kolínské.

Chlumec nad Cidlinou se stal královským komorním městem v roce 1547, když si jej dosavadní držitel Jan z Pernštejna vyměnil s králem Ferdinandem I. za jiné panství. Správu města tak převzal královský hejtman, sídlící na starém chlumeckém hradě (z něhož dnes už zbyla jen trocha zdiva). V roce 1610, v době, kdy Pasovští začali řídit v Horních Rakousích a chystali se vpadnout do Čech, byl královským hejtmanem v Chlumci urozený pán Ondřej z Otěšova. Na písemný pokyn královské komory sháněl ve městě půjčku pro královskou pokladnu na zaplacení žoldu „lidu pasovskému, tak aby pro neplacení sem do království Českého mocně nevrhl“. Chlumečtí tehdy půjčili císaři (samozřejmě na věčnou oplátku) 500 kop grošů. Vpád Pasovských to stejně neodvrátilo.

Nový pán Chlumce nad Cidlinou Václav Vchynský přijel do města již 22. července 1611. Za tři dny poté přijal od obyvatel Chlumce slib poddanosti. Nutno připomenout, že město i panství se nakrátko ocitly v držení rodu již 5. února 1577, kdy Rudolf II. za půjčku 60 000 kop míšenských dal je do zástavy Václavovu otci, mnohokrát již zmíněného Janu Vchynskému, který měl ještě tehdy jeho plnou důvěru. Syn Václav tedy i návratem do někdejší državy zjednal otci patřičné zadostiučinění.

Na pražském hradě zatím sesazený císař v trdnomyslné osamělosti, sužován navíc krutými bolestmi a obtížemi posledního stádia syfilidy, pozvolna spěl ke svému konci. 20. ledna 1612 vydechl naposledy. Nejvyšší komorník Pruskovský se jeho smrt pokoušel ještě nějakou chvíli utajit, než dorazí poslové se zprávou ke králi Matyášovi do Vídně. Václav Vchynský a Adam z Trautsmannsdorfu, jak uvádějí historické zprávy, se nedali uspokojit výmluvami nejvyššího komorníka a vynutili si vstup do císařova pokoje a odhalili celou pravdu. Týž den odpoledne doktor Roberto za nepochopitelné přítomnosti četných diváků provedl pitvu zesnulého excísaře. Zjistil, že Rudolf II. zemřel na sněť, která zachvátila obě stehna až ke kolenům. Kromě toho měl vážně poškozené plíce, pokročilou vodnatelnost, zčernalá a zatvrdlá játra a zbytečnou slezinu. Pavel Skála ze Zhoře zaznamenal skandál, kterým přítomný Václav Vchynský popustil uzdu své nenávisti k mrtvému: „...dostav do rukou srdce jeho, že jest je ze zazlené proti nebožtíkovi nevážnosti v ruce své stiskl, až krev z něho vypíštěla, ta slova pověděv, že aspoň tak pomstil se nad úhlavním nepřítelem svým a nebožtíka otce svého, kterýž oboum dvoum nic dobrého nepřál, ale usiloval je do konce zkaziti...“

Byla to drsná doba. Nutila lidi, aby se podle toho chovali. Konečně ani naše 20. a 21. století se obdobně drsných příběhů ani zdaleka nevyvarovalo.

V Chlumci se Václav Vchynský snažil v zájmu dobrých výnosů co nejlépe uplatňovat svou svrchovanost. V roce 1612 vymohl Chlumeckým povolení krále pořádat jarmark v pondělí po obrácení sv. Pavla a navíc řadu trhů na koně a hovězí dobytek. To jistě přispělo k hospodářskému rozvoji města i kraje. Zdá se však, že se mu z úspěchů dosažených díky králově přízni zatočila hlava. Jeho přílišné sebevědomí vyvolávalo vůči němu odpor v šlechtických kruzích. Ukázalo se to již v říjnu 1613 na zemském sněmu. Tehdy propukla morová epidemie a sněm se z opatrnosti místo v Praze konal v Českých Budějovicích. Václav Vchynský přednesl stavům žádost, aby mu sněm přičtení chlumeckého a kolínského panství králem dodatečně potvrdil a povolil jeho zanesení do zemských desek. Účastníci sněmu se však kupodivu zdráhali vyhovět a odložili rozhodnutí na generální sněm, který se měl sejít za přítomnosti císaře.

Sněm byl svolán až 15. června 1615. Před císařem Matyášem zde Václav Vchynský znovu přednesl svou žádost o právní potvrzení vlastnictví svých nově získaných panství. A tu se strhla bouře nesouhlasu. Zazněla vážná obvinění: Obě panství prý byla přičtena Vchynským na základě podvodných machinací. Vchynský prý také zneužívá panovníkovo jméno výroky „Co je císař, to jsem já“ a „Císař po mých nohou chodí“, „Já jsem mu vsadil korunu na hlavu a nebude-li dělat dobrotu, mohu ji dáti někomu jinému“. Kdosi s rozhorlením vyličil, jak neuctivě se zachoval k mrtvému tělu císaře Rudolfa, když uchopil jeho srdce a udeřil jím o stůl.

Císař se rozhněval a souhlasil, aby Václav Vchynský byl okamžitě zatčen a držen pod stráží. Usnesením zemského sněmu byl poté pro intriky, urážky panovníka a podvodné vymámení statku odsouzen k smrti. Panovník mu ortel změnil na doživotní vězení na kladském hradě. Václav při soudním řízení v předsíni pronášel před písaři zpupné hrozby: „Nyní se projednává uvnitř má záležitost. Kdo se za mě přimluví, tomu já také pomohu, jiným se pomstím i na jejich dětech, jestli dříve nezemřou.“

Chlumec se od 17. září 1615 stal opět královským městem. 23. května 1616 Chlumečtí slíbili králi Matyášovi věrnost a ten jim potvrdil všechna privilegia. Následující rok 1617 dokonce osobně poctil město svou návštěvou.

Představme si na chvíli Chlumec nad Cidlinou na přelomu 16. a 17. století. Vypadal samozřejmě jinak než dnes. Bylo to městečko jako dlaň, chráněné valy a hradebním zdívem, což připomíná název ulice Na valech. Dovnitř se vcházelo a vjíždělo branami od Prahy, Kolína, Nového Bydžova a Hradce Králové. Žádná z bran nebyla tak výstavná ani tak pevná, aby se dočkala našich dnů. Archivy prozrazují, že se v branách vybíral poplatek (mýto) z povozů vezoucích víno nebo cizí pivo, z dobytka a drůbeže. Ročně to vynášelo 25 kop grošů. Na náměstí s půdorysem stejným jako dnes stál již od roku 1543 dodnes dochovaný, velký kostel sv. Voršily. Kromě toho měl Chlumec ještě kostel sv. Trojice, který byl pravděpodobně postaven roku 1134 za panování knížete Soběslava I. v podobě, která je zvěčněna na městském znaku. Kolem tohoto kostelíka se tehdy rozkládal starý, dodatečně poněkud rozšířený hřbitov. Po obvodu náměstí dlážděného hrubými kameny, či jak se říká „kočičími hlavami,“ se v nízkých domcích usadili řemeslníci a živnostníci všeho druhu, řezníci, pekaři, pláteníci, hokynáři, provazníci, mydláři, ševci, krejčí... Stál tu rathaus, který v 80. letech 16. století nahradil starou rychtu s výčepem. Našlo se tu jistě i pár lepších domů, v nichž bydleli zámožnější měšťané. Jinak bylo městečko poskládáno většinou z cihlových, opukových i hlíněných stavení i selských chalup a dřevěných chatrčí, krytých prejzovými taškami, šindelem či došky. Bylo tu i několik rozměrnějších staveb – škola, kde působil správce školní či rektor s dvěma pomocníky, špitál, hospodářské budovy panského dvora, tři panské pivovary, mlýn u Cidliny, pronajímaný mlynářům za 50 kop grošů ročně, a hlavně hrad či zámek, přiléhající k delší jižní straně náměstí, avšak oddělený od města okrouhlým vodním příkopem. Nechyběly samozřejmě hlučné krčmy a hospody, v nichž se pro domácí lidi i pocestné čepovalo pivo, víno i pálenka. Byl tu také zájezdní hostinec, kde mohli kupci a formani vypřáhnout a zůstat na noc. K chlumeckému panství náležely rozsáhlé polnosti, lesy, přes 70 rybníků a 32 vesnic.

Město zbudované na křižovatce důležitých silnic zcela jistě kypělo rušným životem, zvláště v době jarmarků a trhů. Nebyla přitom asi nouze ani o nepravosti, jejichž původci byli při dopadení přísně vyslýcháni a trestáni mečem, šibenicí či upálením na

hranici. Bdit nad pořádkem a spravedlností patřilo k důležitým právům a povinnostem držitelů města, ať to byli šlechtici nebo král. Z jejich pověření městský hejtman či purkrabí, rychtář, který byl tehdy zároveň jakýmsi policejním ředitelem, jemuž byli podřízeni městští biřici, a konšelé v čele s primátorem dbali: „nahlédnuvše v zřízení zemské i kolikéž v práva městská, kteráž o tom vyměřují, že taková škůdcové a zloději vyzdvihováni a podle oučinkův svých ztrestáni býti mají, aby spravedlnosti bylo učiněno zadost.“ Ve Smolné knize, do níž se zapisovaly výpovědi provinilců vyslýcháných útrpným právem v mučírně na hradě či v rathausu, čteme například zápis, z něhož je zřejmé, že ani urozený pán Václav Vchynský nikterak nezanedbával dohled nad autoritou zákona: „Téhož léta 1611 útrpné vyznání v pondělí po sv. Agapitu Jíry Vocáska, podruha ze vsi Skochovic, jednoho z lotrů lesních myslivcův v přítomnosti od Jeho milosti pána pana Václava Vchynského ze Vchynic, z Tetova, na Zás mucích, v Kolíně a Chlumci, Jeho Milosti krále etc. Uherského a Českého rady komorníka a nejvyššího nařízení pánův z rytířstva a také osob z rady vyslaných.“

Obžalovaný se po natažení na žebříku a pálení přiznal k účasti na vraždě a k mnoha krádežím i pytláctví, protože bylo rozhodnuto, že „pro takový zlý spáchaný oučinek zvěři hubení mečem od mistra popravního ztrestán býti má.“ K zápisu je připojen dodatek: „téhož léta 1611 v sobotu nazejtří po sv. Ludmile Jeho milost pan Václav z Vchynic pán dědičný na Chlumci tento ortel ráčil reformovati a aby provazem s přibitím nad hlavou jeho pár rohův jeleních k výstraze jiným myslivcům ztrestán byl poručiti ráčil, což se tak stalo.“ Pán města nejenže měl rozhodující slovo, ale taky ze svého důchodu platil mistra popravního Jana Holuba z města Nymburka a jeho pacholka. Dostali „stravného“ za každý den mistr po 15 groších, pacholek po 4, za svíčky a oprátky 20 grošů, za nošení a zdvihání žebříku 20 grošů, za „strápení“ vězně a popravu 15 grošů a pacholek ještě za kopání hrobu 15 grošů.

V září roku 1615, jak už víme, se chlumecký pán v důsledku sněmovního nálezu sám ocitl ve vězení. Za půl roku poté, 18. března 1616, byl podle ortelu v doprovodu 50 zbrojnošů dopraven do Kladska, kde měl být doživotně uvězněn na hradě. Jeho věrná manželka, pocházející ze starého českého rodu Krajířů z Krajku, se rozhodla sdílet jeho osud s ním.

Václav Vchynský se ovšem tak snadno nepoddával. Když počátkem května zavítal do Kladska arcibiskup, urozený pán ho požádal, aby mu dovolil přidělení kněze pro duševní posilu. Arcibiskup souhlasil. Duchovní službou u pana Vchynského byl pověřen jistý mnich italského původu. Vchynský v něm získal spřízněnou duši. Ať už při tom sehrály svou roli peníze nebo sympatie k souvěrci, mnich obstaral pánovi náradí, a ten za oltářem hradní kaple prosekal otvor do světnice, kde vězňitelé ubytovali jeho manželku. Odtud se pak oba po provazovém žebříku spustili dolů a uprchli

přes hradební zeď. To se stalo 8. května 1616. Patrně ani tato fáze útěku se neobešla bez pomocníků. Manželé Vchynští našli prozatímní útulek v Krakově. Urozený pán se tam z dlouhé chvíle dal ve svých pětácti letech zapsat na univerzitní studia.

V kruzích české šlechty zpráva o jeho dobrodružném útěku vyvolala pobouření. Ve sněmu se páni usnesli, že Václav Vchynský „cti a hrdla propadl“ a příslibili vyplátit odměnu 10 000 kop tomu, kdo jej přivede živého, nebo 5 000 kop tomu, kdo přinese jeho hlavu.

Rok 1618 však rázem přestavěl kulisy historické scény k novému nesmírně dramatickému dějství. 23. května hlouček českých šlechticů v čele s Jindřichem Matyášem Thurnem vyhodil z okna Pražského hradu královské místodržící Slavatu a Martince i s písařem Fabriciem. Tímto okázalým projevem revolty začalo české stavovské povstání proti habsburskému panovníkovi. Události následovaly jedna druhou. Od června se v Praze začalo shromažďovat stavovské vojsko. Verbířské bubny svolávaly žoldnéře od prostých lancknechtů až po důstojníky nejrůznějších hodností. Tehdy Václav Vchynský usoudil, že se naskýtá vhodná příležitost k návratu do Čech. Prohlásil, že se připojuje k povstání a ruší své závazky s císařskou dynastií. Stavové ho vzali na milost. Ihned toho využil, aby si na základě poskytnutých záruk tajně zajistil navrácení chlumeckého panství, kam se také z opatrnosti uchýlil.

Krátce po defenestraci, ještě dokud dlel pan Václav Vchynský v Polsku, rozšířil kdosi protistavovský pamflet, který radil císaři Matyášovi „Vchynského pak Václava aby povolal s dvěma tisíci kozáků, nebo jej proto Čechové, že byl milý císaři, více nežli z jiného přičinění odsoudili“.

Ten že bude císaři „věrněji sloužiti nežli kdy prve, a bude věděti dobře, jak s svými krajany nakládati a jim hlavy jejich ohledati...“.

Stavovští povstalci přesto byli ochotni Václavovi Vchynskému důvěřovat. Proč také ne, když jeho bratři, nejprve Vilém a poté Radslav, zaujímal místo přímo v direktoriu, stavovské vládě. Jenže Václav Vchynský na úspěch povstání zřejmě nevěřil. Potají si dopisoval s Matyášovým bratrancem Ferdinandem Tyrolským, kterého starý a nemocný císař vnutil českým stavům jako krále. Když tyto styky Vchynského vyšly najevo, rozhořčení stavové se rozhodli vyslat do Chlumce vojenský oddíl a zrádce zajmout.

Chlumečtí poddaní byli tehdy převážně protestantského vyznání. 6. července 1620 slavili jako obvykle svátek Mistra Jana Husa. V kostele sv. Voršily se za hojně účasti věřících konala slavnostní mše. Vchynský jako katolík při své panovačné povaze jistě nebyl nadšen tím, že jeho poddaní se nehlasí ke stejnému náboženství

jako on. Rudolfovým majestátem byla sice povolena svoboda víry, avšak pán jako vládce svých poddaných měl naproti tomu právo rozhodovat o tom, čemu mají věřit. Václav Vchynský protestantský svátek, který jeho poddaní slavili, neuznával. Možná si schválně usmyslel překazit jim ho tím, že uspořádá hon a podle svého vrchnostenského práva nařídí poddaným sedlákům, aby mu posloužili jako nadháněči. Ti se však vzepřeli. Nikdo se nedostavil na určené místo srazu. Urozeného pána popadla zuřivost. V průběhu bohoslužby vjel na koni do kostela, a znesvětil tak posvátné místo. Najížděl do lidí a neurvalým křikem, nadávkami a hrozbami chtěl s pomocí biřiců přinutit své poddané, aby okamžitě uposlechli jeho příkazů a vydali se s ním na hon. Rozdrazil tím shromážděný dav věřících tak, že propukla otevřená vzpoura. Hrabě i jeho žoldnéři museli uprchnout z kostela a hledat záchranu ve zdech hradu.

Vzbouřenci, jak tvrdí historické prameny, toho 6. července obléhali hrad beze strachu z pánových hrozeb, že dá pověsit všechny sedláky, které drží ve vězení. Odpovídali sebevědomě, „aby učinil, co mu libo, přitom však aby věděl, jak ho dopadnou, že podobně bez všeho jeho osoby šetření jej na drobné kousky rozsekají“.

Po několika dnech nepřetržitého obléhání hradu, když obleženým docházely zásoby potravin, požádal hrabě, ať mu pustí do hradu nějaké dobytče, jinak že dá hrad vyhodit do povětří. To vzbouřence nijak nevystrašilo. Požadavek odmítli.

11. července dorazili do Chlumce komisaři Friedricha Falckého, kterého povstalečtí stavové zvolili za nového českého krále. Jejich autoritu zvyrazňoval doprovodný oddíl ozbrojenců. Obléhání hradu skončilo. Václav Vchynský byl eskortován do Prahy, kde jej čekalo vězení.

Jenže kolotoč dějin se vzápětí pootočil. Uplynuly necelé čtyři měsíce. 8. listopadu 1620 po poledni bylo vojsko českých stavů na bělohorské pláni před Prahou na hlavu poraženo přesilou císařských. České povstání tak bylo potlačeno. Zatímco členu povstaleckého direktoria Radslavu Vchynskému nezbylo než hledat spásu v útěku do ciziny, takže v nepřítomnosti bude odsouzen ke ztrátě hrdla i statků, jeho bratru Václavovi se otevřela brána vězení. Ježto se nijak nenamočil do povstání, snadno před nejvyššími instancemi vítězného krále Ferdinanda II. obhájil právoplatný nárok, aby se znovu ujal svých panství. A tak se navrátil do Chlumce se všemi poctami. Někdejší vzbouřenci už pod tíhou nových poměrů zkrotli a poníženi ohýbali hřbety. Život šel dál. Ve Smolné knize se už zase psalo o nařízení Jeho milosti vysoce urozeného pána pana Václava Vchynského.

Ale i pán možná trochu zkrotl. Nevypadá to, že by se mstil. Utužil sice robotu a nutil poddané k přijetí katolické víry, ale na druhé straně projevoval i lidské cítění a shovívavost, jak tomu nasvědčuje následující záznam z léta roku 1622: „ale že Jeho

Starý vodní hrad v Chlumci nad Cidlinou.

milost vysoce urozený pán pan Václav z Vchynic, z Tetova, na Zásnučích, Chlumci a Kolíně, jakožto pán křesťanský a milosrdný ušetřující v tom mnohejch přímluv poctivých a šlechtných lidí v tom jsou se spravedlivě resolvírovali a témuž Matějovi Špinkovi jakožto člověku již hrdla odsouzenému hrdlo k polepšení a napravení života darovati ráčil...“.

Jako by člun jeho života po bouřlivé plavbě doplul konečně do klidné zátoky. Ještě čtyři roky bez větších nepřijemností, chráněn stovkou najatých ozbrojenců, spokojeně vládl Chlumci, než 18. února 1626 v Brně ve věku 54 let nečekaně zemřel.

VÁCLAVOVI BRATŘI

Víme již, že rodu Vchynských byla z rozhodnutí císaře Rudolfa II. potvrzena příslušnost k panskému stavu. Vysoká šlechta však toto rozhodnutí přijala s nevolí a vyhradila si, že příslušníci tohoto rodu budou při veškeré reprezentaci chodit poslední, dávající přednost všem ostatním. Navzdory této pokořující podmínce Vchynští, jak jsme se již přesvědčili, v politickém dění v Čechách se vždy řadili mezi

čelné osobnosti, které měly někdy značný vliv na vývoj událostí. Na dotvrzení toho zalistujeme teď alespoň zběžně v životopisech dalších synů Jana Vchynského.

Jan a Rudolf, jak již bylo řečeno, padli ve válce s Turky. Nejmladší Oldřich (naroděný roku 1563) společně s bratrem Václavem vynikl statečností a velitelskou rozhodností v bojích na obranu Prahy při vpádu pasovských hord a zúčastnil se rozdrčení jízdního oddílu rytmistra Brändela v ulicích Starého Města. Podle jednoho historického pramenu spolu s hrabětem Colonou z Felsu doprovázel vedoucího představitele české stavovské obce, pozdějšího vůdce povstání Matyáše Thurna 11. března 1611 k jednání s císařem Rudolfem II., v jehož průběhu rozhněvaný Thurn císaře neohroženě zahrnul výtkami a přinutil k povolnosti. Jako věrný protestant sdílel odpor české protestantské šlechty proti habsburskému císaři. Zúčastnil se spiklecké tajné porady strážců povstání 20. května 1618 v paláci Smiřických na dnešním Malostranském náměstí. Nazítří se ve skupině vůdců odbojných stavů vydal na hrad, kde se v místodržitelství kanceláři po vášnivém rozepří spolu s Vilémem Lobkovicem, Albrechtem Smiřickým, Janem Litvínem z Říččan, Pavlem Kaplířem a dalšími rozezlenými šlechtici vrhl na místodržícího Martinice, Slavatu a vyhodili je z okna do hradního příkopu. Když se Vilém Slavata v zoufalé obraně zachytil pravicí rámu okna, byl to právě Oldřich Kinský, kdo přiskočil a rukojetí kordu ho udeřil do ruky tak silně, že mu přerazil dva prsty. Slavata se pustil okenního rámu a střemhlav se zřítil dolů. Stejně jako Martinic i písař Fabricius dopadl na měkkou hromadu odpadků, takže pád z několikametrové výšky přežil.

V roce 1619, se Oldřich Vchynský ještě zúčastnil hlasování o svržení Ferdinanda II. z českého královského trůnu a volbě Friedricha Falckého. Následujícího roku 1620, však ve věku pouhých 37 let nenadále zemřel. Velkolepého smutečního obřadu se zúčastnil i sám král Friedrich Falcký se svou chotí Alžbětou, kteří pak v čele mohutného pohřebního průvodu kráčeli za rakví. Předčasná smrt uchránila Oldřicha Vchynského od popravy katovým mečem na Staroměstském náměstí, která by ho po porážce povstání jistě neminula, pokud by neuprchl do exilu. Bělohorští vítězové se mu alespoň pomstili konfiskací majetku a tím, že na šibenici symbolicky přibili tabulku s jeho jménem. V rozsudku exekuční komise z roku 1621 se uvádějí podrobnosti o jeho podílu na defenestraci: „Vilém z Lobkovic panu z Martinic klobouk z hlavy srazil, Jan Litvín z Říččan, Oldřich Vchynský, Albrecht Smiřický za ruce a nohy jeho a Slavatu vzali a po hlavě z kanceláře vyhodili.“ V dopisu, který napsal písař Fabricius svému známému 16. července 1618, se uvádí, že na defenestraci Martinice se nejvíce podílel Oldřich Vchynský a Vilém Lobkovic. Vchynský se prý zle obořil na Martinice i Slavatu kvůli bratru Václavovi. Obvinil je, že právě oni byli původci všech jeho strážní. Jeho horlivost při defenestraci byla tak zároveň aktem rodové pomsty.

Stavovského povstání se aktivně zúčastnil i další z bratří Radslav, o němž již v našem vyprávění padla zmínka, že byl dokonce členem povstaleckého direktoria. Velel stavovskému vojsku, které v roce 1618 u Polné na hlavu porazilo a rozprášilo císařské regimenty. Proslul svou udatností, ale i mimořádnou vzdělaností, která mu vynesla přezdívku „Učený“. Vyznal se v historii, matematice i filozofii a ovládal slovem i písmem osm jazyků. Po nešťastné bitvě na Bílé hoře byl nucen před trestným stíháním uprchnout za hranice. Asyl našel v Nizozemí. Žil v pronajatém domě ve městě Gravenhaag. Díky své vzdělanosti a ušlechtilosti si vydobyl uznání a řadu poct. Dopracoval se slušného majetku, který mu umožnil podporovat exulanty i své příbuzné v Čechách, kteří byli postiženi majetkovými perzekucemi. Jeho životní heslo „I tomu dá Bůh konec“ odráželo jeho pevnou víru v pomíjivost zla. Dožil se úctyhodného věku bezmála osmdesáti let. Pohřben je v chrámu sv. Pankráce v Leydenu. Mezi osobami, na které pamatoval ve své závěti, byl i Jan Amos Komenský.

Mimořádně dramatický byl osud třetího z šesti bratrů Viléma, který již používal příjmení Kinský. Velel jednotce stavovského vojska, která za vpádu Pasovských v noci z 3. na 4. března 1611 ve Velvarech zajala Františka Gansneba Tengnagela z Kampu, kancléře arciknížete Leopolda, který byl strůjcem vpádu. Zpráva o tom vystrašila velitele pasovských žoldnérů natolik, že byly kvapně vydány rozkazy k ústupu.

Vše nasvědčovalo, že sedmatřicetiletého Viléma Kinského čeká skvělá kariéra. V roce 1617 mu byl svěřen vznešený úřad nejvyššího lovcího, který císař svého času odňal jeho bratru Václavovi, čímž ho proti sobě nesmiřitelně popudil. Když se o rok později čeští a němečtí protestantští šlechtici v Čechách vzbouřili proti králi, Vilém jako zarytý protestant se stejně jako Oldřich a Radslav připojil k povstání. Spolu s bratrem Oldřichem byl jmenován do desetičlenného stavovského direktoria. Pamětník Pavel Skála ze Zhoře, jej však podezíral, že „snad sobě té cti nevážil,“ neboť sice přijal direktorský úřad, ale záhy se odstěhoval do Saska a od povstání se v podstatě distancoval. Císař Ferdinand II. mu to později přičte k dobru, když velkoryse přimhouří oko nad jeho krátkodobým členstvím v direktoriu a svolí, aby převzal konfiskované statky svého bratra Radslava, a v roce 1628 mu přizná titul hraběte.

Vilém se oženil s Alžbětou, dcerou bohatého hraběte Jana Rudolfa Trčky z Lípy. Jakožto švagr jejího bratra Adama Erdmanna Trčky, který se sňatkem s Maxmiliánou, dcerou svobodného pána Karla z Harrachu, která byla sestrou Valdštejnovy druhé manželky Isabely, stal Valdštejnovým švagrem a sloužil jako generál v jeho armádě, se jeho prostřednictvím sblížil s vévodou. Na rozdíl od Trčky, který přestoupil na katolickou víru, Vilém Kinský zůstal protestantem, což nepřekáželo vévodovi, který byl sám v minulosti protestantem, aby ho později jako schopného diplomata přizval ke spolupráci jako svého důvěrného rádce a vyjednavče.

Příbuzenský vztah k Valdštejnovi a jeho přímluva u císaře patrně způsobily, že mu císař velkomyslně prominul účast v povstání, potvrdil mu hraběcí titul a přestože setrval u protestantské víry, dovolil mu vlastnit rozsáhlý majetek: panství Rumburk, Česká Kamenice, Teplice a Hanšpach a navíc dům v Praze (na místě Clam – Gallasova paláce). Jeho majetek se tehdy odhadoval celkem na 600 000 zlatých. Kvůli pronásledování nekatolíků odešel z Čech a usadil se v Drážďanech, kde si dal postavit honosný palác s rozsáhlým parkem a stájemi pro 50 koní. Jeho služebnictvo čítalo na 150 lidí. Kromě toho zakoupil ještě v Pirně další dům s velkou zahradou a stájemi pro 25 koní. Do Drážďan se přestěhovala i Vilémova sestra Kateřina, vdova po hraběti Stübenberkovi, která si ve svých službách držela hofmistra a šest služebných. Císařova shovívavost vůči hraběti Vilémovi Kinskému nebyla však bezvýhradná, neboť statky v Čechách mu ponechal jen po dobu pěti let s podmínkou, že k jejich návštěvě si vždy musí vyžádat jeho souhlas.

Mezitím vévoda Valdštejn (nazývaný v cizině Wallenstein) po letech oddané služby císaři ve funkci vrchního velitele a organizátora jeho vojska, s nímž vybojoval řadu vítězných bitev s armádami protestantské aliance, ztratil císařovu přízeň, jejich vzájemné vztahy ochladly natolik, že císař jej nakonec v polovině srpna 1630 zbavil vrchního velení a propustil ze svých služeb. Valdštejn, předstírající, že se ho císařovo rozhodnutí nijak nedotklo, se při návratu do Čech setkal se švagrem Vilémem Kinským, který ve Valdštejnově odvolání viděl příležitost získat jej pro zájmy protestantského exilu. Zřejmě se domluvili na spolupráci, i když Valdštejn se strážil dát otevřeně najevo své nepřátelství vůči císaři. Uchýlil se do Jičína a zatímco se věnoval hospodářskému zvelebování svých panství, často získaných z rozsáhlých konfiskací majetku exilové šlechty, Vilém Kinský podnikal v zahraničí diplomatické akce. Z jeho podnětu v červnu 1631 hrabě Jindřich Thurn a Jaroslav Sezima Rašín ve Stockholmu zkoumali, jak by se švédský král Gustav Adolf stavěl k možnosti, že by vévoda Valdštejn vystoupil po jeho boku proti císaři. Král po dlouhém váhání vyvěrajícím z jisté nedůvěry nakonec prý přislíbil, že by v takovém případě Valdštejnovi svěřil část svého vojska.

V září tohoto roku se však s vojskem překvapivě vylodil v severním Německu a rychlým postupem pronikl úspěšně až k Lipsku, kde rozdrtil vojska generála Tillyho. V té chvíli se k vítězným Švédům přidali protestantští Sasové a jejich vojsko pod vedením zdatného vojevůdce generála Armina proniklo až do Prahy, nakvap opuštěné neschopným a zbabělým císařským generálem Baltazarem Marradasem. Se saským vojskem se vrátili i mnozí exulanti v liché naději, že se poměry navrátí do předbělohorských časů. Švédská vojska současně vítězně postupovala Bavorskem. Vydešený císař se nyní pokorně obrátil na Valdštejna s prosbou, aby se opět ujal vrch-

ního velení a zachránil říši. Valdštejn se rozmýšlel. Císař byl ochoten splnit mu nyní každé jeho přání. Ale vévodovi nejbližší rádci, švagrové Adam Trčka a Vilém Kinský, ho snaživě přemlouvali, aby využil císařovy slabosti a chopil se vladařské moci v Čechách. Valdštejnovy ambice však zřejmě sahaly dále. Pomýšlel na sjednocení říše a její oproštění od náboženských rozporů. Nakonec ho zlákala příležitost stanout znovu v čele velké armády, která zvýší váhu jeho osobnosti pro případné jednání o spojenectví se Švédy, Sasy či Francouzi. Přijal proto císařovu nabídku. Přinutil však panovníka ke splnění kategorických podmínek. Požadoval neomezenou velitelskou pravomoc zahrnující výlučné právo jmenovat generály a splnění četných hospodářských požadavků, především vyplacení dvou a půl milionu zlatých na žold, stravu, vystrojení a výzbroj armády. Přerušil návazané kontakty s protivníky, avšak na radu Viléma Kinského si vymohl od císaře pověření udržovat spojení se saským kurfiřtem. Právě zásluhou svého švagra Viléma Kinského a jeho přímým prostřednictvím se mu podařilo navázat v Drážďanech styky s nejvyššími představiteli Saska nad rámec císařových pokynů, tak říkajíc za jeho zády. Kinský přitom prostřednictvím hraběte Thurna stále udržoval styky se Švédy, především s kancléřem Axelem Oxiensternou. Valdštejnovi nebyla přitom proti mysli ani okolnost, že Kinský příčinlivě, s mimořádnou diplomatickou obratností navázal vztah také s francouzským vyslancem u saského kurfiřta markýzem de Fenquieres.

Navzdory zákulisním diplomatickým machinacím proti císaři prokazoval mu Valdštejn neocenitelné vojenské služby. Od 15. prosince 1631, kdy převzal žalostné trosky císařské armády, do dubna následujícího roku vybudoval čtyřicetitisícové dobře vystrojené, vyzbrojené i stravované vojsko s nejvyšším pravidelně vypláceným žoldem v Evropě. V květnu 1632 zahájil válečné operace. Nejprve zasadil úder Arminovým Sasům a vyhnal je z Čech. Prostřednictvím Viléma Kinského poté nabídl Sasům příměří, které bylo s povděkem přijato. Sotva si takto uvolnil ruce na severu, vytáhl se svým vítězným vojskem proti Švédům, kteří řádili v Bavorsku. Nejprve zarazil jejich postup úspěšným protiúderem u Norimberku a vzápětí s nimi 16. listopadu 1632 svedl urputnou bitvu u Lützen. Valdštejn, i když byl za boje v čele svého vojska raněn do stehna střelou z muškety, důmyslným řízením bojové činnosti svých jednotek dosáhl nakonec i při nerozhodném výsledku bitvy toho, že Švédové, otráveni těžkými ztrátami, dovršenými smrtí svého krále, ztratili operační iniciativu i předpoklady k pokračování v ofenzivě.

Právě nyní, kdy se Valdštejn v postavení vítězného generalissima ocitl na vrcholu své důležitosti a moci i vážnosti v očích svých protivníků, nazrávala vhodná příležitost skoncovat s podřízeností habsburskému císaři. Vilém Kinský rozmrzele sledoval jeho vrtkavost a nerozhodné váhání, které přičítal slepému podléhání astro-

logickým předpovědím. Vždyť právě nyní, po smrti Gustava Adolfa, mu suverénně vládnoucí Oxenstierna při své, i když poněkud zklamané náklonnosti k němu, byl ochoten vyjít vstříc.

V polovině května 1633 z iniciativy Viléma Kinského došlo k svrchovaně tajnému jednání. Do Jičína přijeli za vévodou Valdštejnem Kinským vyslaní exulanti, Sezima Rašín a generál ve švédských službách Jan z Bubna. Po dohodě s Kinským měli zjistit, zda by Valdštejn nebyl ochoten otevřeně se postavit proti Ferdinandovi II., osvobodit Čechy od habsburských vojsk a stát se českým králem. Na výsledek tohoto zjištění napjatě čekali vůdčí osobnosti českého exilu stejně jako švédský kancléř Oxenstierna. Valdštejn s hlubokým zájmem vyslechl návrhy exilové šlechty, ale stále se ještě nemohl odhodlat k jednoznačnému rozhodnutí. Až v červenci dozrál v jeho mysli plán, o kterém jednal se saským vojevůdcem Arminem (svým někdejší zástupcem v císařských službách). Jeho podstatou byl všeobecný úder spojených vojsk protihabsburské koalice společně s generalissimovou armádou proti vídeňskému dvoru a katolické lize. Byla to myšlenka generální ofenzivy, o níž Valdštejn uvažoval již v roce 1631 a kterou Vilém Kinský důrazně doporučoval na jaře 1633 v Drážďanech. Valdštejn, pod dojmem květnových rozhovorů s Rašínem a hrabětem z Bubna v Jičíně, se zřejmě odhodlával ovládnout území Čech a odtud vytáhnout do Dolního Rakouska a Štýrska. Došlo zřejmě ke konstruktivnímu propojení Kinského politických a diplomatických koncepcí s vojenskými úvahami Valdštejna. Plány obou švagrů začínaly nabývat čím dál určitějších obrysů. Svědčí o tom dopis, který na Valdštejnovo přání 26. července 1633 z polního ležení ve Slezsku odeslal švagrovi Kinskému Adam Trčka. Píše v něm mimo jiné: „Kníže vzkazuje pánu své služby a byl by rád viděl, kdyby pan švagr na list vévody Františka Albrechta Saského k němu přišel. Protože se to však tenkrát, snad z důležitých příčin, nestalo, prosí jej, aby neráčil opomenout k němu přijít, neboť bude s ním o všem mluvit, a bude lze potom datí počátek k dobrým jednáním, jestliže pan švagr nepřijde, jest pochybno, že bude co počato, tím méně, že bude naděje v dobrou smlouvu. Kníže má s ním mluvit o velmi nutných věcech, nikomu jinému důvěřovati nemůže a záleží na tom všemu křesťanstvu. Spoléhaje cele na příchod pana švakra, zasílá přiložený pas. Prosím pana za sebe pro Boha, aby neráčil cesty odkládati, pokud jen trochu to možno, ale užil všech možných prostředků, aby se na ni vydal co nejdříve, neboť může skrze něho býti vykonáno veliké a užitečné dílo. Není také jiného prostředku – kníže nechce se nikomu jinému svěřit a žádná jiná jednání se dáti, než skrze něho. Pan švagr může tuto cestu vykonati dobře bez všeho podezření pod záminkou, že jede navštívit našeho starého pana otce (hraběte Rudolfa Trčku), jenž leží těžce nemocen. Chci mu tam pak přijít vstříc...“

Vilém Kinský obdržel Trčkův dopis až někdy začátkem srpna 1633, neboť jej pisatel musel kvůli válečným událostem v oblasti mezi slezskou Svidnicí a saskými Drážďanami poslat bezpečnější, ale delší cestou přes území Čech. Spolu s dopisem Kinskému poslal i průvodní list opravňující ho ke vstupu na území podléhající pravomoci císaře nebo Valdštejnových vojsk. Dopis obdobného obsahu byl z Valdštejnova ležení přibližně ve stejnou dobu odeslán i generálu Arminovi. Valdštejn, jak vidět, usiloval o obnovení tajných rozhovorů s představiteli protihabsburské koalice. Důležitost role Viléma Kinského je z Trčkova listu naprosto zřejmá.

Mezitím, koncem srpna 1633, v Drážďanech došlo k jeho setkání s francouzským vyslancem Feuquiesem, který předtím celý měsíc bezvýsledně zjišťoval v Berlíně důležité údaje pro svou vládu. V depeši odeslané 26. července 1633 sděloval do Paříže, že patrně brzy získá od Kinského další informace o záměrech vévody Valdštejna. Kinský ho v tomto směru nezklamal, jak je zřejmé z jeho hlášení králi Ludvíku XIII. z 22. srpna 1633: „Po mém příchodu do Drážďan navštívil mne hrabě Kinský a pravil, že obdržel od vévody Frýdlantského psaní s prosbou, aby zvěděl ode mne, trvám-li dosud na oněch dispozicích, které jsem navrhoval, když Kinský obdržel mou odpověď na své návrhy...“

Naráží se tady na memorandum, které vyslanec poslal 11. června 1633 Valdštejnovi, na něž však dosud nedostal odpověď. V rozhovoru s hrabětem Kinským si posteskl, že vévoda Valdštejn patrně pouze spekuluje a probíhající tajná jednání, jak svědčí jeho mlčení, využívá jen k svému prospěchu, což vnáší rozkol mezi francouzského krále a jeho spojence. „Vévoda Valdštejn,“ prohlásil vyslanec bez obalu, „s takovouto obojetnou taktikou může zabřednout do velmi obtížné situace, neboť mu nakonec francouzský král stejně jako protihabsburská unie odmítnou pomoc a zůstane na pospas skutečným nepřátelům, kteří sídlí nejen ve Vídni, ale i v Madridu.“

Hrabě Vilém Kinský s dokonalým diplomatickým sebeovládáním vyslechl stížnosti na Valdštejnovo kličkování a s uspokojením přijal v závěru rozhovoru Francouzovo ujištění, že ještě není nic ztraceno. Paříž je nakloněna vévodu podpořit, ale nejprve musí dostat odpověď na své memorandum z 11. června.

Nejvýznamnější ze všech tajných jednání Viléma Kinského s francouzským vyslancem markýzem de Feuquiesem byl zřejmě rozhovor, který se konal 2. srpna 1633 v Drážďanech. Francouzský vyslanec na základě instrukcí, které mu ve zvláštní depeši s datem 16. července 1633 sdělil jménem krále kardinál Richelieu, Kinského uvědomil, že jestliže Valdštejn otevřeně vystoupí proti císaři, král Ludvík XIII. se zasadí u spojenců, aby mu svými vojsky poskytli co největší podporu. Král již také učinil předběžná vojenská opatření. V Graubündtenu zahájil organizování armádního

sboru v síle 10 000 mužů na obranu cest a pevností proti Španělům. Další francouzský sbor je na pochodu k východním hranicím a může být podle potřeby nasazen na podporu švédských vojsk anebo proti Španělům. Potěšitelná byla pro Kinského také informace, že do protihabsburské koalice se chystá zapojit i Nizozemí.

V rozhovorech přišla samozřejmě řeč i na peníze. Vyslanec Kinskému oznámil: „Můžete vévodovi vyřídit, že Francie je mu ochotna nabídnout sto tisíc tolarů, a bude-li nutno, pak i více. Jestliže vévoda postaví proti císaři do pole třicet tisíc mužů pěchoty a pět tisíc jezdců, bude mu Jeho Veličenstvo král Ludvík XIII. vyplácet ročně jeden milion francouzských liber, z nichž polovina bude splatná ihned a druhá polovina po uplynutí šesti měsíců.“

Feuquieres poté naznačil, že Francie od Valdštejna očekává ovládnutí prostoru Čech a proniknutí do Rakouska. Francouzský král, jak vyslanec Kinského ujistil, netrvá výhradně na vojenské formě vévodova vystoupení proti Vídni. Valdštejn si může zvolit i jiný způsob, jak se veřejně odříci závislosti na císaři.

Kinský položil otázku míru nebo alespoň příměří. Vyslovil názor, že mírová jednání by byla za daných okolností schůdnější cestou než nová válka. Zejména v Čechách, kde obyvatelstvo velice strádá válečnými útrapami a válkou způsobeným hospodářským úpadkem, by oddech byl vřele uvítán. Vyslanec přisvědčoval, měl však na paměti královny pokyny, že příměří „skrývá velké a neznámé nebezpečí,“ takže je lze sjednat jen na krátký čas s podmínkou, že po jeho vypršení Valdštejn přikročí k rozhodnému protihabsburskému tažení.

Pro Kinského bylo zvláště důležité zjistit, jak francouzský král pohlíží na eventualitu, že by se Valdštejn odhodlal stát se českým králem, a jestli by v takovém případě mohl počítat s podporou Francie.

Vyslanec, jak uvádí Ivan Brož v knize Velké postavy rodu Kinských, byl na tuto otázku připraven a zodpověděl ji k naprosté spokojenosti Viléma Kinského: „Jeho Milost má za užitečné pro obecné dobro, aby se vévoda stal českým králem, neboť království bylo proti zákonům zemským od domu rakouského zabráněno.“ Dodal ještě: „Král se nabízí užiti k tomu všeho, co na něm bude záviseti, a založiti a udržeti Frýdlanta brannou mocí v té důstojnosti.“

S těmi důležitými informacemi se hrabě Kinský ihned rozjel do Čech. Setkal se tu s hrabětem Trčkou a poté přímo s Valdštejnem. Ještě před jednáním s maršálem Arminem, které se uskutečnilo 18. srpna 1633, se mu dostalo ubezpečení, že Francie ho podpoří v zápase s císařem a schvaluje, aby se dal zvolit na českého krále. Zdálo se, že dospěl na vrchol svých ambicí. Avšak půda, na které se pohyboval, byla přece

jen nejistá. Kinský vypátral, že saský kurfiřt Jan Jiří se svým maršálem Arminem tajně usilují o dohodu s císařem Ferdinandem II. Snažil se proto přimět Valdštejna k uzavření míru, který by umožnil diplomatickým jednáním se Švédy a Francouzi si zajistit stabilní podmínky pro politické cíle exulantů.

Situace se však nenadále zauzlila. Císař obklopený zlovolnými našeptávači začal Valdštejna podezírat z velezrádných styků s nepřáteli a Valdštejn potřeboval nyní císaře uchláholit pádným důkazem své věrnosti. Udeřil proto 27. září 1633 nenadále u Stínavy ve Slezsku na švédské pozice. Rozdrtil jejich odpor a zmocnil se osmi tisíci zajatců, mezi nimiž byl i český generál ve švédských službách Matyáš Thurn. Toho propustil Valdštejn za příslib vydání slezských měst obsazených jemu podřízenými vojsky. Vítězství u Stínavy nestačilo k plné obnově císařovy důvěry k Valdštejnovi (o čemž svědčilo, že si panovník vyhradil opět pro sebe pravomoc jmenovat generály), zato vévoda ztratil s konečnou platností důvěru Švédů i Sasů. I když sem tam se k němu donesla nějaká zneklidňující zpráva z dvorských kruhů, ani on, ani Kinský netušili, že císař pod vlivem nenávislných pomluv uvažuje znovu o Valdštejnově sesazení. Vévoda, který se takto ocitl mezi dvěma mlýnskými kameny, se nejspíš přece jen odhodlal k rozhodnému kroku. Nasvědčuje tomu dopis, který generál Trčka 26. prosince 1633 napsal svému švagrovi Vilému Kinskému do Drážďan. Oznamuje mu, že Valdštejn se rozhodl odhodit škrabošku a s pomocí boží vykročit novou cestou. To znamenalo dohodnout se s protivníky a obrátit zbraně císařské armády proti císaři zároveň s převzetím moci v českém království. Pro Viléma Kinského byl dopis pokynem, aby pomohl obnovit někdejší kontakty mezi Valdštejnem a švédským a saským velením.

Valdštejn dlel od Vánoc 1633 v Plzni. Těžká dna a syfilitické vředy na nohou ho nutily s velkými bolestmi trávit dny na lůžku. Přes veškeré úsilí lékařů i ranhojičů se jeho zdravotní stav nelepšil. Tak ho tu zastihl hrabě Vilém Kinský, který přispěchal z Drážďan, povzbuzen k velké aktivitě Trčkovým dopisem. Přesvědčoval Valdštejna, že je žádoucí obnovit jednání se Sasy a také s hrabětem Thurnem, který sloužil nadále ve švédské armádě jako generál. Ubezpečoval ho přítom podporou Francie.

V té době však již císař uvěřil udavači Piccolominimu a jiným, že Valdštejn je zrádce. 24. ledna 1634 podepsal tajný patent, kterým vévodu zbavoval vrchního velení ve prospěch Jana Matyáše Gallase. K patentu byl připojen příkaz: „Hlavu spiknutí a její nejvýznamnější spojence, pokud to bude možné, zajmout a dopravit do Vídně, nebo je jako usvědčené provinilce zabít!“ Tím byl nad Valdštejnem vyřčen ortel. A nejenom nad ním.

Zavraždění hraběte Viléma Kinského v Chebu 1634 při hostině na hradě.

Vévoda to vyтуšil. 22. února 1634 se svými věrnými, k nimž patřil i hrabě Vilém Kinský, opustil Plzeň a s celou armádou se stáhl do Chebu. Ubytoval se tu na náměstí v Pachelbelovském domě.

V sobotu 25. února hned časně zrána si k sobě povolal generála Ilova, Trčku a Kinského. Radili se, co podniknou. Plukovníci Butler, Gordon a Leslie zatím v tajnosti promýšleli spiklenecký plán, jak je přepadnout a zabít. Nakonec usoudili, že Valdštejna bude nejlepší zavraždit v noci v jeho bytě, zatímco jeho generály se pokusí vylákat pod záminkou hostiny na chebský hrad.

Když Trčka s Kinským a Ilovem zasedli v Trčkově bytě k společnému obědu, dostal se plukovník Gordon jako velitel hradu a všechny pány i s rytmistrem Niemannem pozval do hradu na večeři. Pozvání bylo s radostí přijato.

Kolem šesté vjel do hradního nádvoří kočár s hosty. Stráže vzdávaly poctu a velitel hradu je s patřičnou zdvořilostí uvedl do hodovní síně. Nic zlého netušíce, odložili klobouky a kordy a zasedli k bohatě prostřené tabuli. Spiklenci zatím vyměnili strážce, tak aby byl celý hrad obsazen jejich lidmi. Zvedli padací most a uzamkli bránu. Skupina vrahů, ukrytá v přilehlých místnostech, čekala na pokyn. Asi po hodině, když se hosté po dobrém jídle bezstarostně rozjařili vínem, vtrhl dovnitř podplukov-

ník Geraldin s šesti dragouny. V rukou třímali tasené kordy a šavle. Geraldin vzkřikl heslo: „Kdo je dobrý císařský!“ Nato vyskočili ze židlí vůdci spiklenců, plukovníci Butler, Gordon a Leslie, s voláním: „Ať žije Ferdinand!“ Ve dveřích se objevil i kapitán Deveroux se svými lidmi a začalo vraždění.

Hrabě Vilém Kinský nestačil vstát od stolu. S několika bodnými ranami v hrudi se zalit krví zhroutil na podlahu. Po chvíli zdivočelí útočníci dobili generála Ilova, který se pokoušel bránit. Trčka se s kordem v ruce probil k bráně, ale tam ho vojáci srazili pažbami mušket na zem a probodli rapírem. Niemannova vrahové ubili v kuchyni...

Tak zahynul Vilém Kinský. Ani po jeho smrti mu nebyl dopřán klid. Císařská vyšetřovací komise zjišťovala posmrtně jeho provinění vůči císaři. Plukovník Antonín Schlieff který byl jeho důvěrníkem, nejspíš ze strachu, že ho budou mučit, uvedl, jak se dočítáme u Ivana Brože, „že nikoli Valdštejn, nýbrž Kinský byl duší spiknutí, jehož úmyslem bylo vyhnat císaře z jeho území“. To je jistě přehnané obvinění, ale skutečnosti jistě odpovídá, že jako Valdštejnův rádce sehrál, ve prospěch politických snah českého exilu, významnou roli. Jeho manželka a synové Adolf, Arnošt, Oldřich a Filip Mořic jako pozůstalí po zrádci ztratili nárok na statky v Čechách, které byly zkonfiskovány. Ztratili i dům v saské Pirně, který byl za bouřlivých událostí třicetileté války vypálen.

ZA ČASŮ JANA OKTAVIÁNA KINSKÉHO

Chlumecké panství po smrti Václava Vchynského převzal jeho jediný syn Jan Oktavián. Bylo to stvrzeno tímto zápisem do desek zemských 9. července 1626: „Karel, z Boží milosti kníže, vladař domu Lichtenštejnského, kníže Opavské a Krnovské, JMCé tajný rada – komorník a plnomocenstvím nařízený místodržící v království českém, ráčil se jménem a na místě JMCé před úředníky Pražskými přiznati, že z jistých uvážlivých příčin panství chlumecké spolu k tomu náležejícím a již přivtěleným statkem hradištským, totiž zámek a město Chlumecké, městečko Žíželické se všemi vesnicemi, s lidmi osedlými aneb z těch gruntů zběhlými, dvory poplužními s poplužím, s pivovary, s krčmami, rybníky, sádkami, haltýři, potoky, řekou Cidlinou, mlýnem, pilami, ovčárnami, s lesy, kolaturami, s ploty stálými i běžnými a summou se vším a všelijakým od starodávna k týmž statkům příslušenstvím... na místě JMCé Janovi Oktaviánovi ze Vchynic a Tetova, dědičným a budoucím jeho v desky zemské klásti...“

Uznání vlastnictví bylo omezeno podmínkou, že držitel i jeho dědici musí panství postoupiti zpět králi, kdyby jim za ně rozhodl dát náhradou jiné panství stejné hodnoty. Kromě toho si král vyhradil právo lovu v chlumeckých lesích.

Jan Oktavián Vchynský jistě předtím, než převzal chlumecké panství, vlastnil již panství Zásmyky, které mu připadlo roku 1619 dědictvím po strýci Radslavovi. K tomu si roku 1623 za 51 300 kop míšenských zakoupil Hrádek nad Poděhusy a Mančice, zatímco Zásmyky později prodal. Roku 1635 získal jako konfiskát po strýci Vilémovi Českou Kamenici. Jeho sídelním panstvím se stal Chlumeck nad Cidlinou. Spravoval je ovšem ve zlých časech třicetileté války, která byla všeobecně zdrojem nepředstavitelných stráží a škod. Zatímco jeho otec omezil městská práva a přivlastnil si obecní dům i s pozemky, ba dokonce odňal městu hlavní zdroje příjmů, Jan Oktavián se naopak snažil obyvatele města podle možnosti zvýhodnit a všelijak ulehčit jejich nelehký úděl. Velkým břemenem pro obyvatele měst bylo tehdy vojsko. V Chlumci se kupříkladu v listopadu 1620 rozmístily dva oddíly jízdy hraběte z Anhaltu, které tu řadu dní žily na účet občanů. Ti byli mimo to zatěžováni velkými daněmi a obilními kontribucemi pro armádu. V listopadu 1624 při přesunu nasavského regimentu přes Chlumeck museli měšťané opět hezky hluboko sáhnout do kapes a poskytnout vojákům velké množství chleba, masa a piva. Ještě horší to bylo o dva roky později, kdy přesuny nebo jak se tehdy říkalo durchcuky císařských oddílů byly na denním pořádku a vždy si vyžádaly velké náklady v penězích i proviantu a jiném materiálu.

Jan Oktavián jakožto důstojník dosáhl toho, že jeho panství bylo osvobozeno od ubytovacích povinností a také vojenské berně a kontribuce postihovaly město jen v nejnútnejší míře. Sotva se například v Chlumci zastavil oddíl Wittenbortova pluku, hned přivítal kurýr s rozkazem k dalšímu pochodu do Solnice.

Zlé časy nastaly, když se ve východních Čechách rozvinuly válečné operace. Za vpádu Sasů v roce 1631 se stal Chlumeck, naštěstí jen nakrátko, sídlem hlavního stanu císařského generála Tiefenbacha, který se svými pluky ustoupil z prostoru Nymburka. Ale i v těchto pohnutých dobách se Chlumeck těšil zásluhou svého pána určité protekci. V roce 1632 bylo například v Nepochicích, Lužci a Skochovicích ubytováno na 300 císařských vojáků, v Písku se museli vesničané starat o 99 jezdeckých koní, v Bydžově se ubytovaly dva oddíly, zatímco v Chlumci zůstalo jen dvacet pěšáků.

Pohroma se přivalila v roce 1634, když do Čech vtrhly nové početné houfy Sasů a Švédů, kteří bezuzdně drancovali, vraždili, znásilňovali a loupili. Chlumeck nad Cidlinou byl v srpnu 1634 obsazen saským vojskem, zplundrován a vypálen. Ve zpusťošeném a vyloupeném hradě vzalo za své i třináct důležitých pergamenových listin potvrzujících městská privilegia. Listiny tam ukryla městská rada v domněni, že

hrad je bezpečné místo. Ani kostel neobstál jako úkryt pro peníze a cennosti z osobního majetku obyvatel. Mnoho lidí přišlo o střechu nad hlavou, někteří i o život. Skoro všichni zchudli, takže museli prosit o úlevy v dávkách a povinnostech vůči vrchnosti.

O pět let později na město těžce zápasící s bídou a hladem dopadla další rána, když se ho v dubnu 1639 zmocnili Švédové. Uvelebili se na hradě a přinutili obyvatelstvo, aby jim zajišťovalo veškeré potraviny a krmivo, jakož i dříví a stavební materiál. Lidé museli i pracovat na výstavbě opevnění.

Po vypuzení Švédů v následujícím roce sužovala obyvatelstvo pro změnu zase císařská armáda, požadující stejně nemilosrdně a násilnický peníze, proviant, dříví, povozy i pracovní síly. Proti těmto požadavkům nezmohla nic ani autorita Jana Oktaviána Vchynského.

Švédská hrozba přitom ještě zdaleka nebyla zažehnána. Roku 1642 jeden ze švédských oddílů pronikl k Chlumci a v jeho okolí vypálil tři dvory. V následujícím roce švédská soldateska znovu vpadla do města, vydrancovala je a několik domů zapálila.

V roce 1644 se Jan Oktavián Vchynský rozhodl pomoci městu v nouzi tím, že mu dal potvrdit staré výsady a práva, jejichž znění se naštěstí zachovalo v opisu, pořizovaném svého času radním písařem Matějem Černoohorským. Navíc obyvatelům přiznal další výhody, zapsané v „Krátkém vejtahe artikulův“: „1. Dává Jeho hraběcí Milost handl solní k obci. 2. Šenk vína, komu by se líbilo ze sousedů... 3. Dům hostinský s některými rolemi a případnostmi k tomu vykázanými. 4. Mlejn jeden Pamětnický neb Kladrubský, kromě rolí. 5. Roboty všechny se jim promíjejí, kromě zaječího honu.“

V létě roku 1648, kdy válka již po třicetiletém běsnění vyčerpala celou Evropu natolik, že všichni její účastníci začali toužit po míru, Chlumecké město stále ještě zažívalo útrapy válečných poměrů. Od Náchoda přes Chlumecké město táhla na Prahu vojska švédského generála Wittenberga, aby posílila Königsmarckovy oddíly, které obsadily Pražský hrad a Malou Stranu, ale marně se pokoušely ztéci hradby Starého a Nového Města. Soldateska se při průchodu městem dopouštěla obvyklých násilností a způsobila obyvatelstvu opět spoustu škod.

Když konečně podpisem Vestfálské mírové smlouvy 24. října 1648 třicetiletá válka skončila, začal se i Chlumecké město pomalu zase zvedat ze spálenišť a ruin. Podle katastrálního soupisu ještě v roce 1654 bylo ve městě obydleno pouze 67 domů, zatímco 56 domů bylo pustých a rozbořených. Požárem byla zničena i radnice. V dobovém

záznamu čteme, že „Rychnovský stavení, kdež někdy souseď zůstával, od obce za rathaus se užívá...“

Jan Oktavián Vchynský, šlechtic, který byl postupně jmenován do vysokých dvorských úřadů císařské rady, dvorního královského hofmistra a královského komorníka a který získal i titul hraběte, se v těžkých válečných časech zachoval k obyvatelům města, jak potvrzují historické zprávy, vždy jako „pán laskavý a dárcce šlechetný, pomáhaje jim v ohořelosti a různé ležící grunty jejich znovu vyzdvihovati“. Aby povzbudil pookřívání hospodářského života v městě, vymohl již roku 1647 od císaře Ferdinanda III. povolení pořádat zde třetí jarmark a každý čtvrtek i trh na obilí. Přičinil se i o obnovu a zkrášlení města. Roku 1671 dal opravit a zčásti přestavět chlumecký hrad. Povolal si k tomu stavitele i zedníky až z Prahy. Zároveň pomohl i městu, když „spatřujíc, že při obci města Chlumce rathaus skrze nešťastný pád ohně LP 1618 v prachu a ruině ležel a obrácen jest, ráčil se milostivě na chudou obec obhlédnout a resoltivovati, aby za jistý dluh, za mlejnny Kladrubský a Pamětnický nový rathaus byl vystavěn, takže se takové stavení r. 1672–1673 pořád stavělo“.

Město se tak, po více než padesáti letech, dočkalo nové radnice, v níž 23. listopadu 1675 poprvé zasedl purkmistr Jiřík Drahorád, spolu s primátorem Jakubem Dusíkem a radními Jiříkem Horským a Matějem Matějkou.

K zběžně načrtnutému portrétu chlumeckého pána, hraběte Jana Oktaviána Vchynského, nutno připojit zmínku o tom, že se nesnažil jako jiní šlechtici v době národní poroby, nazvané později dobou temna, lísat se k vídeňskému dvoru zapíráním svého češství. V jeho rodině, kterou tvořila manželka Markéta Magdaléna hraběnka z Porcie, dvě dcery a dva synové František Oldřich a Václav Norbert Oktavián (kteří roku 1687 obdrželi titul říšských hrabat), se hovořilo česky. Hrabě sám mluvil i psal vytříbenou češtinou. Zemřel 31. května 1679.

FRANTIŠEK OLDŘICH KINSKÝ

Nástupcem zesnulého chlumeckého pána Jana Oktaviána se stal prvorozený syn František Oldřich, který se již hlásil ke jménu Kinský. Narodil se roku 1634, takže správu panství převzal ve zralém věku 45 let.

Byl to muž vysoce vzdělaný, který si již předtím vydobyl význačné postavení jako říšský dvorní rada, zejména pro své diplomatické schopnosti. Císař mu svěřoval delikátní zahraniční mise. Roku 1663 ho například vyslal do Polska, aby získal polskou

vojenskou pomoc říší proti Turkům. Následujícího roku usiloval ve prospěch vídeňského dvora o smír mezi polským králem Kazimírem a maršálkem Lubomirským, který proti králi vedl povstání. Onoho roku 1679, kdy se ujal chlumeckého panství, zastupoval císaře při podpisu mírové smlouvy v Nimwegenu, již byla zakončena dobovačná válka rozpoutaná Ludvíkem XIV. o španělské Holandsko. Za vynikající státnické zásluhy byl roku 1683 vyznamenán Řádem zlatého rouna a jmenován nejvyšším kancléřem království Českého. U vídeňského dvora jako první z císařových rádců prosazoval myšlenku osvobození balkánských Slovanů od turecké poroby.

Přestože byl tak vlivným a vysoce postaveným dvorským hodnostářem, po vzoru svého otce nezapíral nikdy svůj český původ a i doma, vůči vlastní manželce se dokázal rázně zastat vyspělosti a krásy českého jazyka, jak o tom svědčí následující záznam v jeho osobním deníku: „Dostal jsem se do prudké hádky s mojí paní, poněvadž se jí moje čeština zdála směšnou, mě s hloupým Honzou porovnávajíc. Aby takovým narážkám odvykla, udělil jsem jí několik štulců loktem.“

České vlastenectví, které vždy náleželo k tradicím rodu Kinských, bylo v jeho případě zcela jistě posíleno výchovným působením oblíbeného učitele obou bratří Kinských – ušlechtilého a učeného polyhistora, publicisty, barokního dějepisce a jezuitu Bohuslava Balbína. To jméno je jistě většině čtenářů známé ze školních lekcí dějin české literatury. Byl autorem první pobělohorské obrany českého jazyka. Náš přední literární historik Arne Novák o něm říká: „Všecko... psal Balbín po latině, ale duch jeho knih ... jest plamenně český. Znalostí vlasteneckých dějin chce burcovat vědomí české, odkazem k účasti svého národa na kultuře světové posiluje a vychovává krajany, aby vztyčili hlavy a pozvedli srdce, ukazující i ke křivdám, spáchaným na českém státu, i k vinám, tížícím svědomí vládařů a šlechticů, a pronáší přitom slova varovná, ne-li hrozebná. Přímo blouznivě mluví o jazyce jako o dědictví po předcích, ale i souvislosti s ostatními řeči slovanskými...“

Hrabě Oldřich Kinský svou autoritou chránil tohoto horlivého a mocným své doby nepohodlného českého vlastence před nevráživostí odpůrců. Zaštilil před úřední cenzurou i vydávání jeho rozsáhlého díla *Miscellanes historica regni Bohemiae* (Rozmanitosti z historie království Českého), díla tehdy tak důležitého pro boj za povznesení ochablého národního sebevědomí Čechů. Svou úctu a oddanost této význačné osobnosti českých národních dějin prokázal šlechtetný hrabě na konec i tím, že roku 1688 doprovodil jeho rakev až do chrámu sv. Salvátora u Mostecké věže v Praze, kde byl zesnulý Balbín na jeho přání poblíž hrobky rodu Vchynských pohřben.

I chlumečtí občané měli najednou příležitost poznat, že hrabě František Oldřich se jakožto pán nad městem a jeho širokým okolím, pokud jde o velkorysost a citlivé porozumění pro potřeby svých poddaných, ubírá ve šlépějích svého otce. Jeho lidské citění, dokládají i úlevy, které nařídil pro zacházení s vězni, „aby vězeň nemusil po turecku v poutech sedět.“

V době, kdy ho státnické povinnosti nutily pobývat ve Vídni, nebo když dlel na svých četných diplomatických cestách, zastupoval ho v Chlumci jím pověřený regent. 22. dubna 1680 však hrabě přijel do Chlumce zřejmě k delšímu pobytu, ne-li natrvalo. Radní písař na jeho počest zveršoval do městské kroniky zápis pod nadpisem „Paměť Šťastného příjezdu J.Excell. v prosté rytmy uvedená.“

Hrabě František Oldřich zřejmě všemožně pomáhal městu zacetit dosud nezhojené rány z válečných časů i pozdějších živelních pohrom. Přimluvil se u císaře Leopolda, aby městu byl pro povzbuzení obchodu povolen čtvrtý jarmark. Z císařského privilegia, vydaného 30. června 1689, je patrné, s jakým osobním zaujetím a s jakou zevrubností hrabě císaři vyličil situaci města. Přesvědčme se: „My Leopold, z Boží milosti zvolený římský císař atd.oznamujeme tímto listem Naším všem, že jsme od purkmistra konšelův a celé obce města Chlumce nad Cidlinou, vys.urozenému Františku Oldřichovi hraběti Kinskému ze Vchynic a Tetova, pánu na Chlumci nad touž Cidlinou, rytíři zlatého rouna, naší tajné radě komorníku a nejvyššímu kancléři v království dědičném českém a dvoru Našeho království v Čechách hofmistru, věrnému milému přínaležejícího – poníženež prošení, abychom k nim se tak milostivě naklonili a jim jakožto skrze ty z dopuštění Božího již několikrát a to jmenovitě v l. 1672, 1677, 1679 a posléze 1680 vystálé nešťastné pády ohně, kdežto v těch letech do 80 domův a při tom kostel, děkanství, škola a špitál v popel a run obráceno, nanejvýš zchuzelým lidem, k těm předešlé od starodávna majícím třem ještě jeden a tak čtvrtý výsadní jarmark, kteréhož by oni i potomci jich budoucně ten pondělí po neděli Cantate dle obyčeje země každoročně držeti a užívati... ráčili jsme... tu císařskou a královskou milost učiniti...“

Dva roky předtím, roku 1677, podnikl hrabě rozsáhlé stavební úpravy chlumeckého hradu a předhradí, ale zdokonaleného bydlení si již valně neužil. Roku 1699 jako bezdětný zemřel.

OBDOBÍ ROZKVĚTU

Po smrti hraběte Františka Oldřicha Kinského připadlo chlumecké panství jeho o osm let mladšímu bratrovi Václavu Norbertu Oktaviánovi (narozenému roku 1642), který již předtím zdědil po otci panství Česká Kamenice. Byl to natolik majetný pán, že mohl zakoupit postupně ještě další panství, Rychmburk, Rosice, Chocẽň, Nový Hrad, Rataje, Sloup, Koloděje, Chroustovice, Prčice a několik menších statků. Jeho hlavním sídlem byl chlumecký hrad, který již jeho zemřelý bratr velkým nákladem přebudoval na vcelku vzhledný a pohodlný zámek.

Hrabě Václav Norbert Oktavián nacházel zvláštní zalíbení v krásné zahradě, kde byly jeho zásluhou vybudovány vytápěné skleníky pro pěstování pomerančů, citronů a fíků. Vzácné jižní ovoce z chlumeckého zámku se dodávalo i pruskému královskému dvoru.

Město Chlumeck po válečných strážnících a újmách opět začínalo vzkvétat. Stavěly se domy, počet obyvatel rostl. Jestliže ještě v roce 1654 bylo ve městě napočítáno pouze 67 obydlených stavení, v roce 1699, kdy se hrabě Václav Norbert Oktavián ujal nad ním vlády, stálo tu již 116 domů a počet obyvatel přesáhl jeden tisíc. Hrabě měl nicméně potíže s vybíráním daní. Již za jeho bratra, jak stojí psáno v radních manuálech pod datem 18. listopadu 1698, „držána byla obec o zapravení kontribuce, ourokův jiných tomu poplatkův s ostrým napomenutím, aby páni sousedé, nechtíce exekucí skutečnou mítí, co nejdříve svůj kontingent odvést hleděli“. Taková „exekuce“ nebyla žádná legrace. Za vojenské asistence se dlužníkům odnímalý nejenom nalezené hotové peníze, ale i nábytek, peřiny a svršky. Také z roku 1699 se s datem 11. září dochoval zápis dokládající, že vrchnost musela dokonce chlumeckým měšťanům s vážně míněnou pohrůžkou přikázat, aby každý „nejdéle do dvou neděl... svůj kontingent tu, kdež náleží, odvést pod skutečnou militární exekucí hleděl“.

To ovšem nic nemění na faktu, že koncem 17. století se v Chlumci již zřejmě dařilo řemeslníkům. K řeznickému, krejčovskému, pekařskému, mlynářskému a kovářskému cechu přibyl cech bednářů, hrnčírů, zámečnicků a soustružníků a také cech muzikářů, který sdružoval hudebníky instrumentalisty, a to jak ty, kteří uměli hrát podle not, jako městský varhaník a kantor, tak lidové hudebníky, šumaře. Regule cechu schválil již hrabě František Oldřich a jeho nástupce Václav Norbert Oktavián je potvrdil listinou z 1. září 1712.

Chlumeck nad Cidlinou byl také sídlem jednoho z filiálních českých cechů pasýřských, kterých bylo kromě pražského v celých Čechách pouze pět (v Chlumci,

Táboře, Plzni, Žatci a České Lípě). Ustaval se dále cech provaznický, tkalcovský a novoševcovský.

Hrabě Václav Norbert Oktavián, který v roce 1705 dosáhl vysokého postavení kancléře království Českého a kterému byl později udělen dědičný titul nejvyššího hofmistra království Českého, ve snaze zajistit spolehlivý majetkový základ budoucím generacím rodu, založil tak zvaný rodinný fideikomis. Byl to nedělitelný majetek, který se dědil podle nástupnického práva jako celek. Patřilo k němu chlumecké panství včetně zámku, hřebčína, knihovny, rodinného archívu, dva domy v Praze a jeden ve Vídni.

Pokud jde o osobní život, byl hrabě dvakrát ženatý. Z prvního manželství s Barborou, ovdovělou hraběnkou Lamboyovou, rozenou Martinicovou, jak se praví v historických pramenech, „pošli mimo jiné dítky čtyři synové: Václav, Antonín, František a Štěpán“.

Druhá manželka Marianna, rozená svobodná paní z Nesselrode, mu dala dva syny, Filipa a Josefa. Měl tedy jako otec plnou hlavu starostí, jak své jmění rozdělit mezi tolik potomků. Ve své poslední vůli odkázal majorát Chlumeck Františkovi, zatímco Štěpánovi přírkl Chocẽň, Filipovi Kamenici a Josefovi, který si vysloužil úřad nejvyššího lovcího a byl rytířem johanitů, připadlo panství Sloup. S dvěma nejstaršími syny, Václavem a Antonínem, se z neznámých důvodů nepohodl. Rozepře musela být vážná, neboť oba syny částečně vyloučil z dědictví.

Za vynikající zásluhy ve státních službách mu byl, stejně jako jeho zesnulému bratrovi, udělen Řád zlatého rouna. Ve funkci kancléře se řadou reformních návrhů zasadil u vídeňského dvora o upevnění státoprávního postavení českých zemí. Měl pověst rozšafného pána a lidumila. Staral se i o zvelebení a prospěch města. Na jihovýchodní straně chlumeckého náměstí stojí dodnes malebný mariánský sloup, který dal hrabě postavit roku 1710, na oslavu vítězství císaře Josefa I. ve válce s francouzským králem Ludvíkem XIV. Lze to vyčíst z latinského nápisu, který v českém překladu říká: „Léta, jehož Ludvík, byv donucen od císaře Josefa a spojenců jeho, v úzkosti za mír prosit.“

Mimo to dal hrabě zbudovat solidní kamenný most přes řeku Cidlinu, který sloužil svému účelu až do roku 1855, kdy byl zrenovován. Další stavbou, která díky Václavu Norbertu Oktaviánovi zkrášlila vzhled města, je mohutný dům uzavírající v těsné blízkosti mostu východní stranu náměstí. Nazývá se Majorát. Původně měl ozdobně barokní štítý a bohatou sochařskou výzdobu. Dnes je úhledně zrenovován a přizpůsoben pro potřeby Základní umělecké školy.

František Ferdinand Kinský (1678–1741) – stavitel zámku Karlova Koruna.

Velkorysým dílem šlechtného a podnikavého hraběte je Loreta. Byla postavena jako klášter pro mnišský řád piaristů, kteří měli podle hraběcího přání zřídit pro město školu. Stavba se ve své podstatě zachovala do dnešních dnů, kdy byla péčí města restaurována a stavebně upravena pro muzeální účely a je v ní umístěna unikátní sbírka zemědělského nářadí. Zmizela kaple, která tehdy stála na nádvoří, a klášterní ambity byly již za císaře Josefa II. upraveny na příbytky pro staré a nemocné lidi. V roce 1719, kdy byla Loreta dostavěna, hrabě Václav Norbert Oktavián zemřel.

V NOVÉM ZÁMKU

Chlumecké panství zdědil tehdy jedenatřicetiletý syn zesnulého Václava Norberta Oktaviána František Ferdinand. Roku 1716, kdy byl (ve věku 28 let) jmenován do vysoké hodnosti místokancléře království Českého, měl již renomé vynikajícího politika a diplomata, který se řadil k předním šlechtickým osobnostem v zemi. Jako takový se samozřejmě nemohl v Chlumci spokojit s bydlením ve starém zámku, který již neodpovídal jeho postavení, ani životním nárokům doby. Proto se rozhodl na pahorku nad městem, pokrytém vinicemi a zahradami, postavit si nové, reprezentační sídlo. Zámek, projektovaný v barokním stylu v Čechách zdomácněným italským architektem Giovannim Santinim, postavil za pouhé dva roky zdatný český stavitel Maxmilián Kaňka, který čtyři roky předtím zdárně realizoval stavbu Lorety. V době dokončení zámku byl hrabě František Ferdinand jmenován nejvyšším kancléřem království Českého.

V Praze se shodou okolností konala slavnostní korunovace císaře Karla VI. na českého krále. Panovník ihned po korunovačních obřadech poctil nejvyššího kancléře tím, že přijal pozvání k návštěvě jeho právě dostavěného chlumeckého zámku. O této pamětihodné události, která vzrušila celý kraj, se dochovaly podrobné zprávy.

Do Chlumce se z blízkého i dalekého okolí sjížděla šlechta, duchovenstvo i zástupci poddaných měst, aby se poklonili svému panovníkovi. Město doslova praskalo ve švech. Každá světnička byla pronajata k ubytování. Z Kuksu přijeli na koních zvláštní poslové hraběte Šporka, aby mu předem zajistili místo k přenocování alespoň v nějaké stodole, nepůjde-li to jinak. Hrabě Kinský je však vlídně přijal a zajistil sám pro hraběte pokojík na chlumecké poště. O příjezdu hraběte Šporka jsme rovněž detailně informováni. 16. srpna vyjel z Kuksu, přenocoval v Bydžově a nazítří kolem poledního dorazil do Chlumce. V pokojíku se trochu zotavil po cestě a hned spěchal do kostela sv. Voršily na mši. Tam se pozdravil s panem nejvyšším kancléřem

Františkem Ferdinandem Kinským a v jeho kočáře odjel potom na zámek, kde bylo prostřeno k velké hostině.

Císař a král Karel VI. se svým početným doprovodem přijel do Chlumce po silnici od Poděbrad za silného deště kolem sedmé hodiny večerní. Před zámkem jej čekali v černých pláštích, jistě notně promoklí zástupci měst, hradecký biskup s celou kapitulou a diecézním kněžstvem. V zámeckém vestibulu utvořila špalír šlechta. Císař ke všem promlouval a nastavoval ruku k políbení. Vlivem počasí nebyl z počátku zřejmě v dobré náladě, protože přítomným zemským úředníkům vyslovil svou nelibost nad bídným stavem silnic. Ti se bránili, že je to vina zemských hejtmanů. Jeden z obviněných si císařovu výtku vzal tak k srdci, že z toho dostal na místě záchvat srdeční slabosti.

V císařově suitě byl i mladý František Štěpán Lotrinský, vyhlédnutý v budoucnu za ženicha pro císařovu prvorozenou dceru a příští vládkyni říše Marii Terezii. Přítomny byly i jiné důležité osobnosti, především slavný a nikým neporažený vojevodce, vítěz nad Turky i Francouzi, princ Eugen Savojský, dále portugalský následník trůnu Emanuel a také mladší bratr zámeckého pána hrabě Štěpán Kinský, toho času vyslanec v St. Petěrburgu.

Zmíněný již hrabě Špork pochopitelně hleděl co nejvíce využít přízně vlivných veličin k vyřízení svých věčných sporů s jezuity. Císaři se velmi zavděčil tím, že jídelní lístek obohatil dodávkou křepelk. Jejich pečené masíčko císaři tak chutnalo, že se ho nemohl nabažit a utíraje si mastné prsty do ubrousku, otázel se jídlonoše, zda by mu nemohl přinést ještě. Špork hledal přímluvy i u císařova zpovědníka pátera Jönemanna. Na jeho radu, jak stojí psáno „nemeškal před odjezdem panovníkovi se poroučeti. Mohl tak učiniti ruky políbením, když císař ze svých komnat se ubíral, a těšilo jej, že v sále shromáždění hosté a ministři byli svědky jeho oddaného holdu“.

Na paměť císařovy korunovace na českého krále a návštěvy v Chlumci nazval hrabě Kinský s císařovým a královým souhlasem svůj zámek Karlovou korunou.

Císařovi se patrně v Chlumci líbilo, protože o devět let později navštívil zámek hraběte Kinského znovu.

Hrabě František Ferdinand byl roku 1731, stejně jako mnozí příslušníci rodu Kinských, poctěn nejvyšším vyznamenáním té doby, Řádem zlatého rouna. K chlumeckému panství získal ještě panství Chotěboř a Kratonohy. Sňatkem s Terezií, rozenou hraběnkou z Fünfkirchen, rozhojnil svůj majetek ještě o rakouské panství Matzen. Z tohoto manželství vzešel syn Leopold. Po smrti své ženy se hrabě František Ferdinand oženil podruhé, a to s hraběnkou Pálffyovou, s níž měl dva syny:

Nově postavený zámek v Chlumci nad Cidlinou.

Josefa a Františka. Kromě toho byl otcem dcery Marie Antonie, která se provdala za hraběte Vratislava.

V roce 1733, když bylo město Chlumec postiženo rozsáhlým požárem, jemuž padlo za obět čtyřicet stavení, poskytl hrabě postiženým velkorysou pomoc. Za laciný peníz a na splátky dodal jim cihly a dříví na stavbu nových obydlí, chudým poskytl stávkou zdarma. Ze svých prostředků dal postavit děkanský dům. Postavil i fary v Lužci a Kratonohách a také správní a hospodářské budovy nového dvora v Levíně.

Roku 1741 hrabě František Ferdinand Kinský, šlechtetný a poddaným lidem oblíbený pán, zemřel. Pohřben byl do rodinné hrobky v chrámu sv. Salvátora v Praze.

V našem vyprávění padla již zmínka o hraběti Štěpánovi Kinském, o rok mladším bratru Františka Ferdinanda. To byl rovněž znamenitý muž. Roku 1717 se oženil s Josefínou hraběnkou z Dietrichsteinu. Krátkou dobu sloužil v císařském vojsku. Roku 1719 byl plukovníkem jezdeckva. Téhož roku se stal jedním z místodržících Českého království. Po třech letech ho císař jmenoval vyslancem u dvora cara Petra Velikého. V roce 1726 byl jako rakouský vyslanec poslán do Paříže ke dvoru nového krále Ludvíka XV. Ve Francii působil s velkým úspěchem až do roku 1732. Zažil tam

podivuhodné dobrodružství, které se čtenářům pokusíme podle starších záznamů vylíčit.

Pověst dokonalého kavalíra, který vynikal statnou postavou, zálibou v elegantním oblečení a nevšední duchaplností, mu zjedнала přístup do salonů nej přednější francouzské šlechty. Zvláště velkou přízeň mu projevoval markýz Artur de Chateauloup. Přímou dychtivě vyhledával jeho společnost. Jednou ho pozval na své panství Boisrepos. Hrabě Kinský pozvání ochotně přijal a doprovázen jediným sluhou, vydal se na cestu, aniž tušil, co ho čeká. Na markýzově zámku strávil v příjemné společnosti deset nádherných, blahobytných dní. Když se chystal k návratu do Paříže, markýz ho ještě pozdržel. Že prý mu chce v noci ukázat velkou zvláštnost svého zámku. Hrabě zvědav, oč běží, počkal do noci a následoval pak markýze po tajných schodech do podzemí. K svému úžasu zjistil, že vstoupili do hrobky, kde ve zdobně vyřezávaných rakvích ležely nabalzamované mrtvoly, některé se stopami zaschlé krve na šatech. Markýz se na hraběte v mihotavém světle lucerny obrátil se slovy:

„Zmužilost, můj příteli, a nepoddávejte se bázni! V Německu vás pokládají za nejlepšího šermíře a mne zase ve Francii, což jest důvodem, abych s vámi vešel ve styk v radostné naději, že mi bude popřáno utkat se s vámi a poznat, kdo z nás dvou je dokonalejší v šermířském umění. Mrtvoly, které zde vidíte a z nichž dvacet náleží zdejšímu i cizím kavalírům, ty všechny usmrtila má ruka. Jeden z nás dvou musí se jim stát společníkem. Zde je několik dobrých kordů. Vám náleží volba. Neodpírejte mi tu čest se s vámi měřit, jinak bych vás k tomu musel přinutit. Moji lidé jsou s mou vášní seznámeni. Podlehnu-li, mají přísně nařízeno, aby vás bezpečně doprovodili do Paříže, kde nabudete slávy, že jste mne přemohl.“

Poté markýz hraběti nabídl kord a zvolal: „Bračte se!“ Hrabě neměl jinou možnost než přijmout boj. Požádal jen o chvíli strpení. Musí se trochu projít po hrobce, aby se uklidnil. Markýz svolil. Hraběti šlo však o to, aby si mohl nenápadně prohlédnout mrtvé. Postřehl, že všichni byli zabiti bodnutím do téhož místa. Bylo mu jasné, na co si musí dát pozor.

„Dobrá,“ řekl. „Jsem připraven, když to musí být.“ Markýz mu radostně děkoval za čest, že se může utkat s hrabětem Kinským. Postavili se do střehu a souboj začal. Oba soupeři kolem sebe kroužili, střídavě vyráželi do útoku a zase uskakovali dozadu a do stran. Jejich kordy svištěly vzduchem a s třeskem do sebe narážely. Vtom se markýz vymrštil k svému osvědčenému výpadu, který chtěl ukončit smrtícím bodnutím. Ostražitý hrabě mu však uhnul a prudce odrazil jeho čepel stranou. „Dost!“ zvolal. „To stačí!“

Avšak markýz, rozrušený neúspěchem, se na něj vrhl a sekal a bodal se zřejmým úmyslem hraběte zabít. Ten v urputném zápase na život a na smrt svého soupeře nakonec smrtelně zranil. Bylo po boji. Markýzovi sluhové s ným ohromením zírali na vítěze, který vyšel celý rozrušený z krypty.

Ještě tu noc hrabě Štěpán Kinský se svým sluhou odjel do Paříže. Událost se samozřejmě brzy rozkřikla a zjedнала hraběti patřičný respekt. Diplomatické působení ve Francii však musel ukončit.

Za mimořádné celoživotní zásluhy byl i on vyznamenán Řádem zlatého rouna a roku 1746 se mu dokonce dostalo povýšení do knížecího stavu. Zemřel roku 1749. Pochován je rovněž v pražském chrámu sv. Salvátora. Sluší se, abychom poznamenali, že příslušníci chlumecké větve rodu Kinských, které titul nejvyššího hofmistra řadil do popředí české šlechty, měli přednostní nárok na knížecí titul, avšak odmítli jej s odůvodněním, že nemohou přijímat titul udělený z Vídně, neboť české šlechtě přísluší přijímání poct jen z rukou českého krále, tedy z Prahy. Ještě než začneme kapitolku o novém majiteli chlumeckého panství, jímž se po smrti hraběte Františka Ferdinanda stal jeho nejstarší syn Leopold, povězte si něco o jeho strýci hraběti Filipu Kinském, nevlastním bratru knížete Štěpána Kinského.

Filip byl neobyčejně nadaný a vzdělaný muž. V jedenadvaceti letech se stal radou apelačního soudu a šest let nato byl už jedním z místodržících Českého království. V roce 1723 jej císař jmenoval svým vyslancem u anglického dvora. Tři roky po svém návratu do vlasti převzal jako čtvrtý příslušník rodu Kinských úřad nejvyššího kancléře království Českého a konferenčního ministra. Jeho vlivným příznivcem byl slavný princ Eugen Savojský, vysoce ceněný vojevůdce, který měl u vídeňského dvora stále rozhodující vliv. Jeho přízni se ostatně těšil i Filipův starší bratr, chlumecký majorátní pán František Ferdinand.

Dobové prameny líčí hraběte Filipa jako muže nezkrotného temperamentu, prudkého a vášnivého, který vynikal nevyčerpatelnou energií, hloubkou vzdělání a vynikajícími schopnostmi. Královna Marie Terezie k českému kancléři Filipu Kinskému chovala větší důvěru než k svým ministrům. Když nepřátelská vojska za války o habsburské dědictví vpadla do Čech a koncem listopadu 1741 dobyla Prahu, mladá a krásná panovnice pod drtivými dopady zlých zpráv píše svému českému kancléři, který dlel toho času u armády: „Tak tedy Praha je ztracena a čekají nás ještě horší následky, jestliže nebude nejméně po tři měsíce zajištěn chleba... Ano, Kinský, nastal okamžik, kdy je nutné mít odvalu zachránit vlast a Vaši královnu... Pevně jsem se rozhodla, že vsadím všechno do hry, abych zachránila Čechy. Řiďte se podle toho a učinite potřebné kroky... Opakuji: toto je kritický okamžik, nešetřete ničeho,

musíme zemi dobýt zpět... Stůjte také při mém ubohém manželovi, kterému jeho jednotky a celá země tolik leží na srdci... Spoléhám na vás. Vy víte, že je to tak, a jak mě těší, že stojíte při mně, a utěšuji se, že to nebude marné... Pláču pro vás všechny, které dělám nešťastnými. Je to jedno z mých velkých trápení, ale budu Vám za to vždycky vděčná.“

Později se jejich vzájemné vztahy poněkud zhorší, neboť kancléř Filip Kinský se jako horoucí český vlastenec a obhájce práv českého království a zemských i stavovských privilegií bude stavět na odpor královniným centralizačním plánům omezujícím samostatnost Čech. Tyto plány, které jí vnukl rakouský šlechtic jménem Haugwitz, Filip Kinský odmítá. Ostře vystoupí proti finančnímu vydírání českých zemí neúnosně vysokými kontribucemi.

Roku 1743 při korunovaci Marie Terezie v osvobozené Praze na českou královnu mu byl udělen Řád zlatého rouna.

Zbědovaní francouzští okupanti odtáhli z Prahy, kterou již předtím opustil samozvaný český král, za něhož se prohlásil v dobyté Praze bavorský kurfiřt (zvolený poté za římskoněmeckého císaře jako Karel VII.) Praha s jásotem přivítala návrat rakouské armády. Jenže nebylo málo těch, hlavně z vyšších měšťanských a šlechtických kruhů, kterým se útroby svíraly obavami, jak Marie Terezie posoudí jejich kolaboraci s bavorským kurfiřtem a Francouzi. Jestli uvěří, že nebyla jiná možnost a nebude v jejich přízpusobivosti spatřovat zradu. Jejich obavy nebyly bezdůvodné. Panovnice jejich poddajnost vskutku posuzovala jako velezradu.

Vyšetřovatelé jí předložili seznam českých šlechticů, kteří se provinili účastí na samovolné korunovaci bavorského kurfiřta za českého krále a na následujícím holdování ve Vladislavském sále: hrabě Buquoy, Bubna, Clary, Czernín, Desfours, dokonce i nejvyšší hofmistr království hrabě Štěpán Kinský, Kolovrat, Nostitz, Sternberg, Waldstein, Wratislav a další. Kancléř Filip Kinský se zpronevěřilých šlechticů zastává. Uvádí polehčující okolnosti. Země přece musela být nějak spravována, musela žít. Někdo se musel ujmout nejvyšších úřadů. (Odvěké české dilema zámožných a ctižádostivých lidí, jak se zachovat k nové vládě, když ještě není zcela jisté, jestli nebude jen dočasná, zda zvolit okamžitý prospěch s rizikem pozdějších potíží při změně poměrů, anebo okamžitou ztrátu přízně a postavení s nadějí na budoucí prospěch za věrnost při opětném zvratu poměrů.) Panovnice s Kinského argumenty konec konců souhlasí. Žádá však potrestání vyslovených zrádců, počínaje arcibiskupem, který svémocnou korunovaci celebroid. Chystaly se procesy, dokonce hrdelní. Královnin hněv se však Filipovi Kinskému přece jen podaří nakonec poněkud utlumit. Hrdelní exekuce zamítla. Byla nakloněna prominout i tresty vězení, majetkové

konfiskace a vypovězení ze země. Nikdo však po ní nemůže žádat, aby ponechala v úřadech lidi, kteří se plazili před bavorským kurfiřtem, jako by byl českým králem. Nejvyšší hofmistr Štěpán Kinský, kterému se kladlo za vinu, že se dostavil k holdování kurfiřtovi mezi prvními a že jej za to kurfiřt jmenoval svým rádcem, se dokázal se sebevědomým úsměvem obhájit. K holdování se dostavil ježto k tomu byl donucen. Nejenom jeho choceňské statky, ale i on sám byl v rukou Prusů, kteří mu hrozili, že pokud se do Prahy nevydá dobrovolně, dopraví ho tam násilím jako svého zajatce. Jestli se k holdování připojil jako první anebo poslední, nehraje roli, důležité je, že výslovně odmítl převzít kterýkoliv ze zemských úřadů. O žádné důstojenství neusiloval. Jestli jej kurfiřt sám něčím jmenoval, nemůže být on, Štěpán Kinský, za to činěním odpovědným. Kdyby býval zamýšlel kurfiřtovi skutečně sloužit, počínal by si vzhledem ke svým znalostem a zkušenostem z veřejné i diplomatické činnosti zcela jinak, než jak si počínal. Logika a výmluvnost obhajoby spolu s přímluvou královnina oblíbeného kancléře Filipa Kinského, který byl Štěpánovým nevlastním bratrem, snály nakonec vinu z hofmistrových ramen.

Po slavnostním vjezdu do Prahy (předposlední den měsíce dubna 1743) si Marie Terezie přála být v neděli 12. května o osmé hodině ranní korunována v chrámu svatého Víta na českou královnu. Nepřipustila žádný odklad. Jen tak měla být smyta hanba, kterou na sebe uvalili Češi, když přísahali věrnost samozvanci Karlu Albrechtovi. Odmítla ovšem, aby jí korunu českých králů vložil na hlavu pražský arcibiskup hrabě z Menderscheidu, který byl první mezi těmi, kdo Bavorovi líbali ruku. K obřadní korunovaci přizvala olomouckého biskupa, hraběte z Lichtensteinu.

Slavnosti a radovánky, které zpříjemňovaly její pražský pobyt po korunovaci, zpestřil i několikadenní výlet do Chlumce nad Cidlinou, kam ji pozval hrabě Leopold Kinský, synovec kancléře Filipa Kinského a omilostněného hofmistra Štěpána. Zámek zvaný Karlova koruna na počest návštěvy královnina zemřelého otce Karla VI., který sem, jak víme, zavítal poprvé před dvaceti lety rovněž u příležitosti své korunovace na českého krále a poté ještě dvakrát, byl vhodným cílem královského zájezdu. Hostitel si s nepřáteli Marie Terezie nijak nezařadil, pokud se nebere v úvahu, že v roce 1742, kdy skrze město Chlumeck nad Cidlinou projížděl královnin úhlavní nepřítel, pruský král, hrabě tohoto mocichtivého monarchu, podle záznamu místního kronikáře, „na rynku přivítal a s ním asi půl hodiny mluvil, takže ho mohl každý vidět, a tu se mu čerstvé koně dali a jeli k Hradci...“

Nyní tedy do chlumecké kroniky přibude nový zápis: „L. 1743 přijela dne 10. června ke čtvrté hodině z poledne na nový zámek královna Marie Terezie s chotěm svým Františkem Štěpánem z Lotringů a se svými dvorními úředníky a dámami...přijela šťastně s mnohou a velkou střelbou a přivítáním velikého počtu duchovenstva, v kte-

rém p.biskup královehradecký první býti ráčil, a nescíslném počtu městského odjinud i domácího lidu...“ V noci se obloha nad městem rozzářila velkolepým ohňostrojem, při kterém „spatřiti bylo ohnivá slova Vivat Maria Teresia“.

Panovnice se v Chlumci zdržela tři dny. Na její počest se denně střílelo šedesát ran z mozdířů a jiných děl, troubili trubači a bubnovali bubeníci, bohatě se hodovalo. Marie Terezie se s doprovodem vydala i na lov zvěře do okolních lesů. Její bezpečnost zajišťovala kompanie kyrysníků o šedesáti devíti mužích pod velením rytmistra a dalších sto mužů s deseti důstojníky v hřebíčkových kabátech s červeným vyložení.

12. června Marie Terezie po dvanácté hodině se svým doprovodem odjela opět směrem ku Praze. Při tomto odjezdu, jak zapsal kronikář, „mnoho tisíc zdraví, štěstí a božské požehnání, též šťastné vítězství nad všema jejíma i našema nepřáteli jí vinšovali s křikem jediného hlasu: Vivat Maria Teresia“.

V Chlumci nad Cidlinou tedy vládne nový majitel panství Leopold Kinský. Je mu osmadvacet let. Spolu s Chlumcem zdědil po otci rakouské panství Matzen. Před devíti lety se oženil s Teresinou z rodu knížat Capece – Rofrano. Zastává vznešený úřad nejvyššího lovčího. Má hlavu plnou plánů, především na rozšíření hřebčína, založeného jeho dědečkem Norbertem.

Je doba osvícenského rokoka. Rozmáhají se vědy, pěstuje se umění. Muži nosí třírohé klobouky, světle šedivé paruky s ruličkami po stranách a s mašlí vzadu nebo si alespoň svazují vlasy na zátylku do copánků. Krk jim zdobí krajkové nákrčníky, kabáty se šíjí do zvonu, pod nimi je vidět kamizoly a vesty, oblékají kalhoty po kolena, zvané poctivice, bílé punčochy a střevíce se stříbrnými přezkami. Šlechtici si na bok zavěšují kordíky se zlacenými jílci. I dámy si potrpí na vysoké nakulmované paruky, těsné živůtky s rozsáhlou dekoltaží a široké, obručemi vyztužené krinolíny až na zem. Evropou však zmítá neklid. Roku 1740 zemřel bez mužských potomků císař a král Karel VI. A na trůn usedla jeho dvaadvacitiletá dcera Marie Terezie, provdaná za Františka Štěpána Lotrinského. Byla mladá a krásná, obdařená navíc pronikavou inteligencí a téměř mužskou vůlí a rozhodností. Nepřátelé Habsburků zavětřili příležitost neuznat právoplatnost její vlády, stvrzenou ještě za císařova života mezinárodně uznaným dokumentem, tak zvanou Pragmatickou sankcí, a uspokojit na účet Rakouska své územní nároky. Pruský král Friedrich II. si brousil zuby na knížectví Jägerndorf, Liegnitz, Brieg a Wohlau. Kurfiřt Karel Albrecht Bavorský žádal celé rakouské dědictví i s císařským trůnem s odůvodněním, že je potomkem Anny, nejstarší dcery Ferdinanda I. a manželem Marie Amálie, druhé dcery Josefa I.

První záutočil Friedrich II. Jeho vojsko vtáhlo 16. prosince 1740 do Slezska. V dubnu následujícího roku porazil u Mollwitz voje rakouského polního maršála

hraběte Neipperga. Prusové poté obsadili celé Slezsko. Rozhořela se první slezská válka, která se záhy rozrostla v rozsáhlou válku o habsburské dědictví. Bavorský kurfiřt, povzbuzený Friedrichovým vítězstvím, totiž uzavřel spojení s dávným nepřítelem Rakouska Francií. V květnu 1741 vtrhly dva francouzské sbory do Německa. Jeden táhl proti Hannoveru, které spadalo pod vládu anglického krále Jiřího II., spojence Rakušanů. Druhý sbor společně s bavorským vojskem postupoval do Rakouska a do Čech. Po obsazení Prahy se dal Karel Albrecht, jak již bylo řečeno, korunovat na českého krále. V lednu následujícího roku byl pak ve Frankfurtu zvolen císařem německé říše. K dovršení všeho neštěstí ještě španělská armáda přepadla rakouské državy v Itálii.

Marie Terezie však v největší tísní získala podporu Uherska, které ji přijalo za svou královnu a vyslalo silnou armádu na obranu monarchie. Nastal zvrát. Rakouský maršál Khewenhüller obsadil Karlu Albrechtovi jeho Bavorsko i s hlavním městem Mnichovem. Pruský král, znepokojený rakouskými úspěchy, vtrhl do Čech. Dělal si dokonce zálsuk na připojení královehradeckého kraje k Prusku. V květnu 1742 u Chotusic a Čáslavi porazil rakouská vojska svěřená nepříteli zdatnému vojevůdci Karlu Lotrinskému. Rakousko pak bylo nuceno uzavřít 2. června 1742 ve Vratislavi s Pruskem mír, kterým mu postoupilo celé Slezsko a hrabství Kladské. Marie Terezie mohla nyní alespoň vrhnout všechny své síly proti Bavorům a Francouzům. Její vojska je postupně vytlačila z Prahy i z Čech. Karel Albrecht musel nakonec uprchnout a svou smrtí později usnadnil rozřešení královského souperení s Marií Terezií.

Právě na samém počátku onoho pohnutého roku 1742 projížděl Chlumcem nad Cidlinou, jak bylo již zmíněno, pruský král Friedrich, který znovu vtrhl do Čech a na Moravu a cítil se již jejich vládcem.

Městem dosti často v té době táhly pruské pluky a nejednou se tu rozložily i ke „kvartýrování“. Vojáci se chovali celkem slušně, ale muselo se jim dát, co chtěli. Kompanie pruských dragounů, která ležela v Chlumci, jen v listopadu 1741 spotřebovala 1 168 liber chleba, 292 liber masa a 584 pint piva. Nejenže byly zkonsumovány místní zásoby, dragouni vyprázdnili i panské sklady. Pamětník si postěžoval: „... to nic nestačilo pro jejich soldátů nesmírné žraní a pití, takže mnozí z sousedů městských nic nedostali, na své vlastní na svou škodu a záhubu vyživovati museli...“

Následující rok 1744 přijel do Chlumce na hon bratr královnina manžela Františka Štěpána Lotrinského, zvoleného po smrti Karla Albrechta Bavorského císařem Svaté římské říše národa německého, Karel Lotrinský. Znovu si přijel zalovit ještě o tři roky později. V roce 1750 sem přicestoval na hon i sám císař František Štěpán. Mezitím pruským vpádem do Čech koncem léta 1744 začala druhá slezská válka. František

Scholtz, chlumecký písař, kantor a radní, ve svých záznamech zachytil strážně, které dolehly na město zvláště 23. srpna toho roku: „... přitáhl Branderburk, s 18 sty lidmi do Chlumce a hned celé město oblehl... neboť bylo mu napřed řečeno, že se bude lid bránit, proto s 1 800 muži sem vpadl a do třetího dne tu byl a lid ho vyživovati musel, a to celé dni a noci pili, třeba deset mužů sto pinet vypili. Pak třetí den jich na panství chlumecké připadlo 8 000. Museli odjinud piva přivážeti a lidem koně, krávy, voly, ovce, peřiny, hrachy, žito, ovsy, máslo, soli brali, všecko nač přišli.“ Podle údajů Františka Scholtze utrpělo chlumecké panství škody za více než 190 533 zlatých rýnských. Toho roku byla zle postižena i úroda. Ještě v září, jak píše Scholtz: „... na panství chlumeckém, obzvláště ještě pšenice a ječmeny, nesklizený, stojatý a ležatý a trávou porostlý měli, neb lid selský hrubě robotovati nechtěl, takže museli prositi a jednati a platiti městským lidem, aby jim pomohli to skliditi.“

Válka to byla krutá, což dosvědčuje dobová zpráva o nelidském zacházení Prusů s rakouskými zajatci: „nad tím ukrutenstvím, nad těmi ubohými zajatými a politování hodno, že jich hladem a žízni ukrutně sužovali, takže smradlavé vody pít museli a chleba jim pomálu dávali, že mezi sebou naříkali, že ani Turek tak se zajatými nezacházel.“

Město si tedy užilo svoje a s ním i jeho pán, hrabě Leopold. Válka, během níž Friedrich dal těžce ostřelovat Prahu a nakonec ji dobyl, ale opět byl nucen ji vyklidit a utrpěl i řadu citelných porážek, skončila drážďanským mírem 25. prosince 1745.

Z Scholtzových zápisků vysvítá, že se začaly, jistě jako jeden z negativních důsledků válek, prohlubovat sociální rozpory. Rostla vzdorovitost poddaného selského lidu. Zdá se, že na Chlumecku byla potíž i s tím, že se stále ještě držela při životě zapovězená kališnická víra. Však v roce 1747 zavítali do Chlumce již potřetí protireformační inkvizitoři z Tovaryšstva Ježíšova, vedení smutně proslulým ničitelem husitských knih páterem Koniášem, který tu podle dobového svědectví děkana Berky „kdejakou kacírskou knihu vrhl do plamenů, spálil i velký psaný kancionál z kůru sv. Voršily, kovaný a přes 200 let starý husitský, navíc ještě žalmovou knihu a v Mlékosrbech kancionál podobojí, starý 146 roků“.

Vraťme se však k hraběti Leopoldovi. Co o něm ještě říci? Byl otcem dvou synů, Ferdinanda a Filipa, a dvou dcer, Marianny a Terezie. O synech bude ještě řeč později. Dcera Marianna si vzala za muže hraběte Václava Schaffgotsche a po jeho smrti vstoupila do vídeňského kláštera salesiánů. Terezie se provdala za knížete Ondřeje Poniatowského, který byl bratrem polského krále Stanislava. Byla proslulá svou krásou a duchaplností. K jejím přátelům patřila i tak vznešená osobnost, jakou byl kníže Karel de Ligne. Císařovna Marie Terezie jí prokázalo poctu tím, že při křtu držela na

rukou její dcerušku. Kromě ní měla ještě syna Josefa. Ten se v mužném věku proslavil jako vůdce Poláků, kteří povstali proti ruské nadvládě. Bojoval v Napoleonově armádě a padl roku 1813 v bitvě u Lipska.

Hrabě Leopold zemřel roku 1760. Ovdovělá hraběnka Teresina se znovu provdala za hraběte Ludvíka de Bréchainville.

Nesmíme zapomenout na dva Leopoldovy nevlastní bratry, Josefa a Františka, narozené z druhého manželství Františka Ferdinanda Kinského blahé paměti s hraběnkou Pálffyovou.

Hrabě Josef Kinský vstoupil jako dvacetiletý mladík v roce 1751 do císařského vojska. Vyznamenal se v sedmileté válce s Pruskem, která vypukla roku 1756. V boji u Zákup, přestože byl těžce raněn, zachránil bojovou zástavu svého pluku tím, že se s ní probil houfem nepřátel, kteří ho obkličovali. Za svou udatnost byl přímo na bojišti povýšen na hejtmana. V bitvě u Prahy však měl smůlu. Prusové pod ním zastřelili koně, a hraběte zajali. Po propuštění ze zajetí, ještě v průběhu války, se stal v roce 1760 rytířem Řádu Marie Terezie. Jeho vojenská kariéra vyvrcholila roku 1796, kdy byl povýšen do hodnosti polního maršálka a jmenován velitelem Vídně. Patřil k oblíbeným rádcům císaře Josefa II., syna, spoluvládce a posléze nástupce Marie Terezie. Zemřel roku 1804, neženatý a bezdětný.

Druhý z Leopoldových nevlastních bratrů František Josef Kinský náleží k nejzářivějším osobnostem rodu, která si zaslouží samostatnou kapitolu.

VOJENSKÝ PEDAGOG

František Josef Kinský se narodil 6. prosince 1739 v pražském domě Kinských v někdejší Ostruhové, nyní Nerudově, ulici. Solidní základní vzdělání získal již péčí vychovatelů v dětství. Mládí prožil v Tereziánské rytířské akademii ve Vídni, která vychovávala a vzdělávala dospívající chlapce ze šlechtických rodin. Byla proslulá přísnou kázní, vysokými vědomostními nároky a důrazem na tělesná cvičení. Již během studia se v něm probudil hluboký zájem o osvojování vědeckých a technických poznatků, které přinášelo osvícenství. Akademii ukončil s výborným prospěchem. Po návratu do Prahy začal studovat na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Vynikal v oboru přírodních věd, zejména matematiky, ale i historie, filosofie a práva. Otvírala se před ním kariéra vysokoškolského pedagoga. Plně se přitom rozvinuly jeho předpoklady pro vědeckou práci. Rodiče však viděli jeho budoucnost ve státních službách, a tak

Generál František Josef Kinský (1739–1805) – ředitel vojenské akademie.

se musel po dokončení univerzitního studia podřídít otcovu přání, aby nastoupil do zaměstnání jako jurista u Českého apelačního soudu s vyhlídkou na pozdější uplatnění ve vysokých funkcích. Jeho mohutný intelekt však stěží mohl v oboru soudnictví najít plné využití. Mnohem víc ho lákalo vojenství, obor, který v té době nabyl prvořadě důležitosti, když v roce 1756 hlavní nepřítel habsburské monarchie Friedrich II. Veliký vpádem do Saska zahájil ve společnosti Anglie preventivní válku proti koalici Rakouska, Saska, Francie, Švédska a Ruska. Hrabě František Josef Kinský se rozhodl dobrovolně vstoupit do armády. Jeho starší bratr Josef, který v té době dosáhl již hodnosti plukovníka a velel 12. dragounskému pluku, mu nabídl zařazení do svého důstojnického sboru. V průběhu krvavé války, která trvala sedm let, prokázal na bojišti statečnost a vynikající velitelské schopnosti, takže koncem války, v níž obě válčící strany střídaly velká vítězství s neméně velkými porážkami, si již sám za bojové zásluhy bez jakékoli protekce vysloužil hodnost plukovníka. Když sedmiletá válka 15. února 1763 skončila podepsáním hubertusburžského míru, kterým Rakousko definitivně ztratilo Slezsko a Kladsko, devětadvacetiletý plukovník František Josef hrabě Kinský zůstal v armádě. Na bojištích osvědčil nejenom neohroženost a vojenskou zdatnost, ale zejména velitelskou prozíravost, rozhodnost a ovládání taktiky boje pěších jednotek, jezdeckta i dělostřelectva. Ke cti přišly i jeho jazykové znalosti a diplomatické schopnosti při četných součinnostních jednáních s představiteli spojeneckých armád. Jako

důstojník působící v Praze docházel do univerzitní posluchárny na skvělé přednášky svého někdejšího oblíbeného profesora matematiky Jana Tesánka. Zaujaly ho možnosti využití matematických výpočtů ve vojenství, zejména v pevnostním stavitelství. Navazoval přitom styky s pražskými osvícenskými učiteli té doby. Zapojil se do osvícenského vědeckého dění v Praze. Jako blízký přítel a spolupracovník nadšeného organizátora české osvícenské vědy, přírodovědce Ignáce Borna, spolu s ním v 70. letech rozvíjel zejména mineralogii a svými vědeckými poznatky o původu hornin dosáhl evropské proslulosti. Přiřadil se k spoluzakladatelům České společnosti nauk, která soustřeďovala badatele nejrozličnějších oborů v zájmu rozvoje vědeckých metod a vědeckého myšlení. Probojovávala také moderní zásadu svobody vědeckého bádání. V memorandu zaslaném v roce 1788 guberniu vyslovila následující požadavek spolu s důrazem na vlastenectví: „Láska k vlasti a náklonnost k vědě byly nám až dosud jedinými hybnými silami, jež jsme znali, pracovali jsme, protože nám bylo potěšením býti užitečnými vlasti a jedině toto bylo naší odměnou, pracovali jsme dobrovolně, kdy a jak jsme chtěli. Pouhá myšlenka úředního dozoru, předpisu a nátlaku, která z věcí a času činí povinnost, zabila by podnět naší píce.“ Kinský udržoval přátelské vztahy i s bývalým členem jezuitského řádu Stanislavem Vydrou, proslulým profesorem matematiky a čelným národním buditelem. Scházel se i se zakladatelem vědecké slavistiky a bohemistiky Josefem Dobrovským, který byl vůdčí osobností českého obrozeneckého hnutí. František Josef Kinský, jakožto spoluzakladatel Společnosti, byl naším čelným literárním vědcem Felixem Vodičkou charakterizován jako „nejvýznačnější představitel té domácí šlechty, která spojovala úsilí o moderní výchovu šlechtice se zájmem o domácí tradici a o český jazyk, aniž ovšem v nejmenším ustupovala od němčiny...“ Kinský sám svou prací přispěl do prvního svazku Pojednání učené společnosti. Spolu s I. Bornem založil také roku 1775 Vlastenecké nebo také České muzeum. Osleplého matematika a buditele profesora Stanislava Vydru hrabě podnítil a povzbuzoval k tomu, aby diktoval písaři první české dějiny matematiky, která patřila k jeho oblíbeným oborům. U svého pluku zřídil na vlastní náklady Kadetní školu, v níž sám převzal vyučování matematiky a geometrie.

Již předtím na sebe upozornil znamenitým pedagogickým spisem, který byl vytištěn roku 1773 v němčině a jehož název v českém překladu zní: „Připomenutí jednoho Čecha k důležitému předmětu.“ Odvolává se v něm na vyučovací zásady Jana Amose Komenského. Zdůrazňuje nezbytnost rovnováhy mezi cvičením duše a těla. Pouhá učenost pro něj nic neznamená, pokud není spjata se zušlechťováním srdce. Vydal i další didakticko-pedagogické dílko: „Obecné zásady veřejné, zvláště vojenské výchovy.“ První z jmenovaných prací vešla do dějin české literatury jako první tištěná obrana českého jazyka, která právě tím, že se obracela k německy mluvící veřejnosti a k vládnoucímu národu monarchie, měla velký význam pro české národní obrození.

Připomeňme si, že v době, kdy hrabě Kinský psal toto své pojednání, postupovala záměrná germanizace českých zemí. Čeština již zmizela z gymnázií. Vyučovacím jazykem se stala latina a užívání mateřštiny se stíhalo potupnými tresty. Teprve po roce 1800 se čeští vlastenci pokoušeli prosadit, aby se češtině vyučovalo alespoň nepovinně. A v této pro národ soumravné době generál císařské armády, jímž se Kinský mezitím stal, a šlechtic se hrdě hlásí k svému národu slovy: „Přiznávám se, že jako dobrý potomek Slovanů zdědil jsem předsudek, když mateřskou řečí Francouzovi je francouzština a Němci němčina, že pro Čecha musí mateřskou řečí býti také čeština.“

Jeho výchovným vodítkem byla životní zásada: „Buď vesel v dětství, čilý a vědychtivý v mládí, spokojený a užitečný ve věku mužném.“

Generálovy pedagogické názory upoutaly císařovnu natolik, že ho na státní útraty vyslala do zahraničí, aby se obeznámil s výchovnými metodami v předních evropských vojensko-výchovných ústavech. A tak v roce 1777 navštívil Stuttgart, Karlsruhe, zavítal do tří vychovatelských ústavů ve Švýcarsku.

Nedlouho po svém návratu z této studijní cesty byl jmenován tak zvaným místním ředitelem Tereziánské akademie v Novém Městě u Vídně. Po smrti vrchního ředitele akademie maršálka hraběte Colloreda nastoupil na jeho místo a zdárně tu působil 26 let. V praxi uskutečňoval výchovné zásady, které objasnil ve svých zmíněných spisech, zejména v onom Připomenutí jednoho Čecha. Především mu šlo o přirozenou výchovu k lidství v duchu idejí J. J. Rousseaua, J. Locka, H. J. Pestalozziho. S tím souvisel i důraz, který kladl na ovládnání mateřského jazyka. Obsáhle přitom vychvaluje přednosti češtiny, která se vyrovná latině a řečtině. Český jazyk je podle něho jazykem harmonickým. Z této harmoničnosti vysvětluje i hudební nadání Čechů. Tvrdí, že češtině se lze snáze naučit než němčině.

Jako ředitel Tereziánské vojenské akademie generál hrabě František Josef Kinský zjednal češtině důležité postavení, když ji zařadil na druhé místo hned za němčinu. Teprve za češtinou následovala v jazykové výuce vojenských akademiků latina, francouzština, italština a maďarština. Přečteme si, jak na působení generála Kinského ještě v roce 1861 v Lumíru zavzpomínal A. Rybíček: „...prvotní zřízení a uspořádání ústavu toho vyšlo od muže tak šlechtěného, vzdělaného a přitom národ a jazyk svůj český tak velice milujícího, že toho vším právem zasluhuje, aby jméno jeho trvalo u věčné paměti celého národu českoslovanského, totiž Františka hraběte Kinského, potomka našich Vchynských.“

K zásluhám generála Františka Josefa Kinského patří rovněž, že se skvěle postaral o rozmnožení knižních fondů klementinské univerzitní knihovny, když svého

synovce hraběte Ferdinanda Kinského, o němž vzápětí laskavému čtenáři povíme více, přiměl, aby celou majorátní knihovnu zahrnující 10 000 svazků dal k dispozici této knihovně s podmínkou, že celá sbírka zůstane jako majetek rodiny pohromadě. Sám svou vlastní knihovnu rovněž věnoval univerzitní knihovně.

Z jeho životopisu uvedme ještě, že se roku 1779 jako čtyřicetiletý muž oženil s hraběnkou Renatou Trauttmansdorfovou. Manželství však zůstalo bezdětné.

V roce 1788, kdy vypukla znovu válka s Tureckem, dostal generál na bitevním poli na starost arcivévodu Františka. Vyznamenal se přitom tím, že mu v bitvě u Karánsybes zachránil život. Tím jenom završil dlouhou řadu svých nejrozmanitějších zásluh. Stal se vrchním velitelem císařských vojsk v Čechách.

Zemřel ve Vídni roku 1805. Pochován je v Novém Městě u Vídně, kde jeho památku dodnes připomíná pomník, který „otci Kinskému vybudovali vděční chovanci Tereziánské vojenské akademie“.

V BOUŘI SELSKÉ REBELIE

V našem vyprávění přichází nyní řada na dalšího chlumeckého pána, hraběte Františka Ferdinanda Kinského, který měl v držení také panství Kratonohy. Narodil se roku 1738. V mužném věku vstoupil do vojenské služby a postupně dosáhl hodnosti podplukovníka v pluku knížete Poniatowského. Chlumeckého panství se ujal roku 1760, tedy ve dvaadvaceti letech, po smrti svého otce Leopolda.

Hned následujícího roku se oženil s Kristinou princeznou Lichtensteinovou. To byla nejenom vznešená, ale i podnikavá dáma, která dala vystavět jízďárnu v areálu chlumeckého zámku a také lovecký zámeček v Oboře. I hrabě měl v sobě řádnou dávku budovatelského elánu, když na místě vysušeného rozsáhlého rybníku Rutwas založil dvě nové vesnice, Vchynici a Tetov. Chtěl v nich původně usadit potulné cikány, ale tento ušlechtilý záměr se nezdařil. Vesnice se však ujaly a žijí plnokrevně dodnes.

František Ferdinand zemřel nenadále roku 1806 v Jihlavě ve věku 68 let, když se vracel z Vídně do Čech. Byl pohřben v chlumeckém děkanském chrámu sv. Voršily. Jeho ovdovělá manželka žila ještě 13 let. Zemřela ve Vídni a podle svého přání byla pochována v lesní kapli v Oboře.

V době, kdy hrabě František Ferdinand vládl chlumeckému panství, začalo v celých Čechách, ale zvláště v jejich severovýchodním cípu, narůstat společenské napětí. Země vyčerpaná řadou válek zabředla do hospodářských potíží, které zvláště tíživě dopadaly na venkovský lid, neboť vrchnostenské úřady zvyšovaly prosperitu jednotlivých panství utužováním roboty. Úlevy, které v robotních povinnostech nařídil prozatímním zákonem z roku 1774 císařský dvůr, vrchnostenská direktoři namože nerespektovali a přímo sabotovali. Vzmáhala se nespokojenost. Obrozenecký historik Gelasius Dobner zaznamenal dění své doby takto: „Už delší čas se na selské hroudě a nejvíc na Královéhradecku vzdmáhala ohniska nepokojů. Od nové urbarní soustavy si sedláci slibovali, že je osvobodí od robot a služebnosti. Konečně tam, na Královéhradecku, vypukl požár.“

Začal se psát rok 1775. Vesnice vřely narůstajícím neklidem a nespokojeností.

Roznesla se zpráva, že císař Josef II. vydal patent osvobozující sedláky od robotní povinnosti, avšak páni ho zatajují. Sedláci se začali bouřit.

Ve Rtyni v Podkrkonoší se ustavilo selské guberno v čele s rychtářem Nývltem, odhodlané domáhat se uznání práv selského lidu. Vesničané odmítali pracovat na panských polích. V březnu dosáhla rebelie vrcholu. Početné houfy sedláků ozbrojených napřímenými kosami, cepy, klacky, tu a tam i ručnicemi táhly krajem, aby si na zámcích vynutili vydání osvobozujícího patentu. Povzbudila je v tom fáma, že sám spoluvládce Marie Terezie Josef II. řekl selské delegaci: „Jděte na pány!“ Rozuměl tím, aby se dožadovali svých práv u svých vrchností. Sedláci si však jeho slova vyložili jako pobídku k násilným činům. K nadšencům se přidávali jako v každém revolučním kvasu i všelijací výtržníci a násilníci, zkrachovalé existence, chátra náchylná ničit, loupit a třeba i vraždit.

19. března se na 2000 vzbouřenců shromáždilo ve Smiřicích. Direktor se před nimi spasil útekem. Rozhněvané zástupy táhly dál na Hradec Králové. Cestou přibírali další účastníky rebelie. Někteří šli dobrovolně, někteří byli přinuceni. Ve vesnických hospodách svévolně vyprazdňovali sklepy a alkoholem povzbuzovali svou bojovnost. Hrabě Jan Karel Špork, kterého zpráva o nepokojích na Hradecku přiměla, aby z Prahy spěchal domů do Hoříněvsí, líčí své setkání s rebely 20. března: „Přijížděl jsem k Nechanicím a tu spatřím, čtvrt hodiny jízdy od Bydžova pole plná rozdílých houfů po dvaceti třiceti sedlácích, kteří, v rukou silné klacky, běželi do vsi. Na okamžik jsem zastavil a zeptal se dvou z nich, kteří kvapili proti mně po silnici, co to má znamenat. Jsou ze šafočského panství, ano ze Sadové a jiní, jmenovitě moji Hoříněvští, je vyzvali připojit se k nim. Jdou do dalších vesnic, aby přinutili obce

zastavit roboty. Mají za pány jen Boha a císaře. Celou cestu dál jsem potkával selské houfy, které většinou přes pole táhly do vsí...“

Hejtman krajského úřadu v Bydžově, znepokojený množícími se zprávami o selských vzbouřencích v sousedním kraji, rozeslal 21. března po celém kraji od Chlumce až k Poděbradům důvěrné pokyny, jak se zachovat, kdyby se poddaní začali bouřit: „Nesahejte hned k násilí, po dobrém napomínejte poddané, když budou odpírat robotu, aby své stížnosti přednesli krajskému úřadu ne v houfcích, ale spořádaně, a to písemně nebo ústně. Vrchní nechtě co nejvýmluvněji varují před bouřemi, které by měly za následek nemilost a nejtěžší tresty na hrdle. Rozumí se, že s výstrahou vyrukují až v krajním případě.“

Zdá se, že varovná slova už nezabírala. Ze Smiřic se rebelové valili několika proudy do polabské nížiny. Cestou se k nim přidávaly další hloučky dobrovolných i nedobrovolných přívrženců. Houf, který cestou vyplenil libčanský zámek, přitáhl do Roudnice, kde se k němu se skupinou místních sedláků přidal i bývalý student a nyní sedlák Chvojka, kterému se všichni podřídili jako svému veliteli. Později byl nazýván selským císařem. Takových císařů se na různých místech vyskytlo několik a s nimi i fáma, že sám císař v přestrojení vede selský lid proti pánům.

Z Roudnice se neuspořádaný proud vzbouřenců hrnul na Kratonohy. Správce Matyáš Graulich stačil v zámecké zahradě zakopat pokladnu s panskými penězi. Rebelové vtrhli do zámku, rozbíjeli nábytek i zařízení. Zplundrovali i několik vesnických chalup. Poté se rozdělili na tři houfy. Jeden se vydal na Trnavu, Babice a Barchov. Druhý postupoval směrem na Hrázku, třetí směřoval na Obědovice, Káranice, Chudeřice a Starou Vodu. Všechny tři oddíly se prý cestou dopouštěly ohavného násilí a výtržností. U Písku a Nového Města se oddělené proudy opět spojily a na návrší zvaném Opuka před Chlumcem se utábořily.

Vůdce rebelů Chvojka se zatím neodvažoval přímého útoku na město. Vyslal do širokého okolí skupiny verbířů, které měly získat a přivést posily. Podle historických zpráv i tito verbíři a poslové se v jednotlivých vesnicích chovali násilnický, loupili zlaté a stříbrné šperky a předměty, nádobí, šatstvo a peřiny. Nicméně selské houfy před Chlumcem se rozrůstaly přílivem dalších a dalších mužů.

V Chlumci zavládlo vzrušení. Na mnohé lidi padl strach. Konaly se přípravy k obraně města. U kasáren, kde dříve stála škola, držel nepřetržitou stráž oddíl ozbrojených měšťanů. Stráže zaujaly stanoviště i na městských valech a v uličkách vedoucích na náměstí. Desítky bdělých očí sledovaly každý pohyb v táboře rebelů. Pro obranu města byla k dispozici i malá vojenská strážní jednotka v síle osmi mužů pod velením důstojníka. Střežila erární skladiště mouky v objektech panského pivovaru.

Velitel, který v plné zbroji na koni objížděl strážní stanoviště, obeslal spojku s žádostí o pomoc do zimního ležení Wallisova regimentu mezi Kolínem a Kutnou Horou. Očekávaný útok rebelů nebylo možno podceňovat. Však měli už za sebou zničený zámek a faru v Hoříněvsi, vytlučení zámek v Cerekvi, v Jiřeticích škody v bytě správce za 474 zlatých a vrchnosti 634 zlatých, vydrancovaný zámek v Sadové, roztráskané veškeré zařízení na zámku ve Stračově, v Barchově zničený zámek i správcův byt, zpustošený zámek i archiv v Libčanech, zdemolované zařízení ve Stěžerech, včetně loupeže 800 zlatých, na 1000 zlatých škody na majetku vrchnosti v Nedělišti, kde ztýrali i kněze.

Město Chlumec s obavami očekávalo, co se bude dít.

25. března Léta Páně 1775 se selské houfy (podle údajů uvedených v kronice pátera Knera) v ranních hodinách s hlučným pokřikem a jáсотem vyhrnuly ze svého ležení na návrší Opuka a táhly po hrázi Velkochlumeckého rybníka (jehož dnem byla dnešní luka vedle hradecké trati). Po hrázi vedla silnice z Hradce Králové, která se před zámečkem Zapeč na východním okraji města stáčela do města (je to silnice spojující východočeskou metropoli s Chlumcem dodnes). Po ní se sedláci do města těžko mohli dostat, neboť vstupní brána a most byly zcela jistě zataraseny a střeženy. Valili se tedy dál cestou po hrázi kolem Zapče a mlýna, až někam do míst, kde se dnes klene železniční most přes řeku Cidlinu. Tam se dá přepokládat brod nebo nějaká lávka, neboť jisté je, že se dostali na druhý břeh. Dnešní ulicí Boženy Němcové se přihnuli až k průjezdu panského domu, kde byly kanceláře i byty úředníků vrchnostenské správy.

Před zavřenými vraty vartoval na koni důstojník, velitel strážní jednotky. Podle Chvojkova svědectví se sedláků zeptal, „zdaž koho honí,“ a vyzval rychtáře, „jsou-li rozumní, ať k němu přistoupí a řeknou, co chtějí dělat“. Snažil se povykující sedláky uklidnit. Nabádal je k rozvaze. Marně. Rozvášněný dav jej vytlačil od vrat a násilím vnikl do průjezdu a dál do objektu pivovaru. Vojáci strážní jednotky neměli zřejmě odvalu zasáhnout a někam se vytratili. Všichni panští zaměstnanci a úředníci s rodinami včas uprchli. Budovy byly prázdné. Sedláci vyvalili z pivovarských sklepů sudy s pivem a začali se nezřízeně opíjet. Ti cílevědomější v čele s Chvojkou vyběhli po dubových schodech nahoru, kde měl svou úřadovnu direktor panství jménem Pietsch.

Tento sedláky nenáviděný panský úředník jako jediný vytrval na svém místě. Když rebelové vtrhli do jeho pracovny, vyšel jim zmužile v ústřety, ale desítky rukou se po něm sápal, cloumaly jím a škubaly. Jistě utržil nějakou tu ránu pěstí. Rozvzteklí sedláci mu zuřivě spílali a vyhrožovali. Mnozí mu vyčítali, že jim pobral krávy a že je

velký škůdce robotného lidu. Zezadu se ozývalo volání: „Shodte ho mezi nás!“ Teď už ho zmužilost opustila. Prosebně se dovolával známých rychtářů a žádal slitování.

Chvojka se ho zastal pod podmínkou, že podepíše listinu, kterou sám na místě sesumíroval. Však byl i autorem textu, který již v předešlých dnech rebelové přinutili podepsat poděbradského hejtmana i kratonožského správce. Zněl asi takto: „Já níže podepsaný pojišťuji touto písebností, že od zítřejšího neb dnešního dne... zdejší mně svěřeni poddaní na žádnou robotu aniž řídití aniž poroučeti nebudu, až po vyvedení té věci, kterou společní poddaní královéhradeckého kraje vyhledávají, poněvadž jsem k tomu od velkého houfu lidu na zdejší místo donucen. Nicméně přeci s tím se uspokojiti chtějí, co nejmilostivější paní (císařovna) nařídí, to bude. Dáno v Chlumci dne...“

Nehleďme na chyby a výrazové neobratnosti, které se do textu vloudily ve spěchu a v rozčilení. Direktor, jemuž hrozilo ztýrání a možná i smrt, žádal a prosil ty, kteří jsou moudří, ať ho hledí šanovat. Blekotal cosi, ať po něm nechťejí, k čemu není oprávněn, ale na konec třesoucí se rukou podepsal. Zatím už desítky vzbouřenců, kteří se vedrali dveřmi do panského domu, rabovaly opuštěné byty a kanceláře. Trhali záclony, rozbíjeli skříně, stoly a židle, párali čalounění a brali si, co se jim líbilo, všecko ostatní bezohledně ničili.

Část rebelů, vesměs ozbrojených klacky, zhusta okovanými železem s trčícími hřebíky, se rozhodla proniknout přes valy úzkými uličkami rovnoběžnými s Cidlinou do města.

Tu se jim však srdnatě postavili do cesty měšťané. I oni se vyzbrojili tím, co bylo po ruce, starými halapartnami, sekerami, vidlemi, kyji. Farář Kerner, který psal svou kroniku podle vyprávění očitých svědků a účastníků události, zvláště vyzvedává řeznického mistra Ignáce Vamberského, který prý projevil největší důkazy statečnosti, když mnohé z účastníků poranil, ba některé nechal ležet na zemi mrtvé. Hned po něm Kerner chválí další měšťany, kteří svou chrabrostí v urputných bitkách s rebely uhájili město: panský zahradník Václav Tvrdý, felčar Josef Pokorný, krupař Václav Petráček, krejčí František Krenčík, tkadlec Matěj Procházka, řezník Josef Vamberský, zvaný Koňar, který se krvavě utkal s rebely u Hradecké brány před mostem, a u něhož se později bude učit řeznickému řemeslu syn místního kostelníka Václav Kliment Klicpera, krejčí Loyda a jiní.

Souběžně s děním u panského domu a na valech se jiný selský houf shlukl u dolní zámecké brány. Historik Josef Petráň hovoří o čtyřech stovkách rebelů, kteří sem přitáhli pod vedením obédovického rychtáře Matěje Chary od Kratonoh. Lomcovali železnými vraty, nadávali, házeli kameny a domáhali se vstupu. V zámku, kde

v nepřítomnosti hraběte dlela jen hraběnka s dětmi, střežilo plot a brány asi třicet vojáků Arenbergova regimentu. Jejich velitel poručík Wanheim se pokoušel se sedláky domluvit. Volali: „Chceme mluvit se správcem Kammlem!“

Důstojník se rozběhl do zámku pro správce. „Musíte tam jít a uklidnit je!“ Zámecký správce Kammel měl strach. Zdráhal se. Co prý tam bude platný?

„Rebelové chtějí mluvit jen s vámi. Musíte je uchlácolit, něco jim slibte.“

Správce se neochotně oblékl do kabátu. Jde dolů stromořadím k bráně. V té chvíli se zdola od města přihnul na koni důstojník, poručík Ertl. Jeho kůň se prodíral hustým davem až k vratům, kde Chara mával nějakou listinou a cosi vykřikoval. Poručík na něj houkl, co je to za papír.

„To je naše doporučení a rozkaz,“ odpovídá Chara „My musíme do zámku a oni nám na kanceláři musejí podepsat, že jsme tu byli a všechno poničili!“

Poručík nechápal, oč rebelům běží. Chtěli svým vůdcům přinést písemný důkaz, že splnili vydané příkazy? Však den předtím v Kratonohách po dokončení díla zkázy jim také ze všeho nejvíce záleželo na tom, aby si od správce Graulichova vynutili papír následujícího znění: „Já níže podepsaný tímto atestuji, že co troník platilo a lidská ruka přemohla, v rub a nic obrátili. Jenž se stalo v zámku kratonožském dne 24. mar-tii 1775...“

Poručík Ertl si uvědomil, že mu vojáci střežící bránu nemohou za daných podmínek otevřít, protože by zdivočelý dav vpadl dovnitř zároveň s ním. Zkusil vyjednat, aby získal čas, neboť dole ve městě už byly vyžádané vojenské posily, k nimž on sám patřil. Vzal Charovi z ruky Graulichovo potvrzení, přečetl si je a sliboval rychtáři, že mu takové potvrzení může sám vydat. Správce, který právě alejí od zámku scházel k bráně, zaslechl poručíkova slova: „...dostanete tu písemnost!“ Ve snaze odlákat sedláky od brány navrhl poručík rychtáři, aby šli všichni nejprve s ním dolů do města, že jim ve svém bytě napíše žádané potvrzení, a pak se mohou vrátit na zámek a plnit, co mají od svých nejpřednějších nařízeno.

Chara souhlasil, ale když spatřil za vraty správce, zmocnila se ho podezřívavost. Rozhodl se, že s poručíkem půjde sám. Svým lidem nařídil: „Nechodte žádné pryč, zůstaňte tady, kdoví, co se stane!“

Cestou vedl poručíkova koně za uzdu a zle hartusil na zámecké panstvo: „Vy nevíte, jak nás ty lili soužili, že možná obstát nebylo. Nyní tomu ale jedenkrát musí být konec a musíme to mít písemně, zámek a všechno musí být celý zkažený a v nic obrácený...“ Tou dobou již tedy byli ve městě vojáci Wallisova pluku. Kerner přičítá zásluhu o jejich rychlé přivolání nepoliskému rychtáři Josefu Levínskému, my ovšem

víme, že pro posilu vzkázal i velitel strážní jednotky. Co v té věci podnikl rychtář Levínský, v podstatě nevíme. V dopise studenta Václava Klimenta Klicpery kanovníku Berkovi z 31. října 1808 čteme: „Na pravdě Boží je cechmistr Josef Vamberský, co jsem od něho dostal řeznický tovaryšský list, taky nepoliský rychtář Josef Levínský, který přivedl proti rebelům Wallisovy dragouny.“ Jak se nyní zorientovat v údajích o zásahu vojska. Byla to pěchota, nebo dragouni? Od Kolína? To bylo pro Levínského trochu z ruky, neboť Nepolisy leží 5 kilometrů za Chlumcem v opačném směru, než jakým vede cesta do Kolína. Nabízí se následující vysvětlení: Od Kolína či Kutné Hory na žádost velitele strážní jednotky přispěchal prapor pěšího pluku hraběte Wallise, jak se nazýval jeden z pěších pluků c. k. vojska. Generálmajor Patrick Oliver Wallis, příslušník rodu, jehož jméno řečený pluk nesl, byl v době selského povstání jako inspektor pěchoty v Čechách pověřen řízením vojenských operací proti selským rebelům. Byly mu tudíž podřízeny všechny pro operaci uvolněné pluky včetně jezdeckých. Generál Wallis se usadil se svým štábem v Novém Bydžově. Z věže tamějšího kostela pozoroval pohyby selských houfů. Rychtář Levínský patrně sedl na koně a zajel do 5 kilometrů vzdáleného Bydžova pro pomoc. Generál na jeho žádost vyslal pak do Chlumce oddíl dragounů, snad v síle čtyř, možná eskadrony. V Chlumci se takto musely při zákroku proti sedlákům setkat dvě vojenské jednotky, pěchota od Kolína a dragouni z Bydžova. Podrobnosti o tom, kdy která z těchto jednotek zasahovala a jakým způsobem, neznáme. U Kernerova se dočítáme, že velitel vojenské hoto-vosti, „velmi rozvážný a obezřetný muž“, se dal po pěšinách dovést do města. Prošel se svými jednotkami kolínským předměstím, aniž rebelové něco tušili. Nešlo o eskadrony jezdecky, jak se domníval Vincenc Beneš, když maloval své rozsáhlé plátno zpodobňující porážku sedláků u Chlumce, nýbrž regulérní císařská pěchota v bílých kabátcích, standardních kamizolách a kalhotách těžé barvy, s černými kamašemi nad kolena a černými vysokými kaškety na hlavách (důstojníci nosí černé lemovkami zdobené třírohé klobouky), třebaže velitel měl jen hodnost hejtmana, v pramenech se hovoří o tom, že mu byl podřízen celý batalion, tedy tři až čtyři setniny, celkem okolo pěti set mužů. Vojáci pochodovali stejným krokem, rozčlenění již na kompanie a možná i čtyř, pušky s dlouhými bajonety na ramenou, na zádech tormistry, na křížových bílých řemenech patrontašky a na levém boku krátké šavle. Před každou kolonou klusal důstojník na koni. Připochodovali na náměstí. Nějaký měšťan přibíhá a udýchaně sděluje, že vzbouřenci se dobývají do zámeckých vrat. Hejtman bez váhání vysílá do zámku poručíka Ertla a poté jednu z čet. Sám si u představitelů města zjistil situaci a zanedlouho již batalion v sevřené pochodové sestavě za hrozivého dunění bubnů hřmotným vojenským krokem postupoval postranní uličkou z náměstí směrem ke dvoru a panskému domu s pivovarem. Hloučky sedláků dotírajících na město se stáhly k pivovaru, kde se bujarým chlastem oslavovalo vítězství.

Sílící dunění bubnů a rytmický dusot stovek okovaných bot vyvolaly úlek. Jdou na nás vojáci! Vrchu však nabyli ti, kterým pivo dodalo kuráž. Vyhrnuli se na cestu před budovu, výhrůzně mávali klacky, kosami, cepy a vykřikovali nadávky.

Rozezněly se povely, jedna kompanie za druhou zastavovaly. Pažby pušek brnkaly o zem. Hejtman popojel dopředu a silným hlasem vyzval rebely, ať přestanou páchat škody a tropit výtržnosti a v klidu se rozejdou do svých domovů. Násilím a zlotřilostí se ničeho nedomohou. Mají-li stížnosti, necht' se obrátit na pana krajského hejtmána... Nenechali ho domluvit. Zvedla se vřava.

Hejtmanovi došla trpělivost. Popojel stranou a s taseným kordem vydal povel a hned se stejné povely jako ozvěna ozývaly u jednotlivých kolon a vojáci s puškami v ponosu hbitě měnili svá místa a za malou chvíli se kolony proměnily v široké bojové šiky. Na povel „Vorwärts!“ vojáci vykročili a čelní několikařadý šik stejnosměrným krokem připochoďoval těsně k sedlákům a začal je pažbami zatlačovat zpět. Dav zakolísal. Někteří z rebelů již pochopili, že jde do tuhého, hleděli se ztratit někam dozadu, mnohé přemohl strach a brali nohy na ramena do polí a zpátky k řece. Většina se však zdráhala jen tak beze všeho odejít. Hlučeli, nadávali, ale otevřeně bitky s vojáky se zatím neodvažovali. Vojenské šiky byly dosti početné a stovky pušek s bodáky zchlazovaly i ty nejrozpálenější hlavy. Každému bylo jasné, že na takové zbraně klacky ani kosy nestačí.

V tlačenci se objevil i direktor Pietsch v peleríně přehozené přes šosatý kabát a třírohém klobouku, neboť venku bylo chladno. Pod ochranou vojska znovu nabyt ztracené odvahy a hlasitě vyzýval vzbouřence: „Vzpamatujte se! Dokud je čas!“ Výslovně se obracel k poddaným z chlumeckého panství: „Sedláci z hraběcího panství,“ vyvolával „ať jdou stranou a odeberou se domů!“

Vyřvávající dav se drolil a rozpadal. Mnohé hloučky se daly na ústup, až posléze i ti nejvýbojnější z rebelů couvali před vojskem zpět k řece. Vojáci postupovali v patách za nimi s puškami připravenými k palbě. Není vyloučeno, že prozíravý a podle zásad pěchotní taktiky uvažující hejtman vyslal jednu kompanii, aby se vrátila do města, přešla přes most a zprava kolem zámečku Zapeč postoupila až k císařské silnici lemující hráz Velkochlumeckého rybníka, aby rebelům odřízla ústupovou cestu nebo jim vpadla do boku. Není také vyloučeno, že v tu dobu po silnici od Bydžova ze severní strany přičvávali dragouni kolem kláštera Lorety a tryskem projeli městem na jeho východní okraj a posílili jednotku rozvinutou k boji u rybníka, anebo se rozjeli přes zahrady a pole k panskému domu a pivovaru, odkud přilétal křik a kde viděli shluk selských houfů a bílé řady pěšáků.

Na hrázi u mlýna se však ustupující houfci sedláků znovu semkly a chystaly se klást vojákům odpor.

Hejtman nařídil nabít zbraně naslepo bez olovněných kulek a zvolal: „Feuer!“ Zahřmění výstražné salvy všechny na pár vteřin zmrazilo, ale když viděli, že zůstala bez účinku, rázem jim otrnulo. Začali posměšně pokřikovat: „Vojsko císařské má cucky nabito!“

Potrásali odhodlaně svými primitivními zbraněmi. Hejtman viděl, že pouhé hrozby nemají smysl. Zavelel tedy k salvě naostro. Ručnice zahřměly podruhé. Dav zavyl, neboť tentokrát se na zemi váleli dva nebo tři ze sedláků v krvi. Další byli jistě raněni a křičeli bolestí. Úžas, vztek, zoufalství, žízeň po pomstě, to všechno vzkypělo v mozcích rebelů. Kerner tvrdí: „Jako vzteklí psi vyrazili někteří na vojáky a strhli ostatní k podobnému útoku.“ Vojáci však vykročili proti davu a utkali se s rebely na bodáky. Další mrtví a raněni padli k zemi. Sedláci se houfně dávali na útěk.

U zámečku Zapeč na hrázi propukl divoký zmatek a tlačence. Možná že v té chvíli záutočila na vyděšené prchající sedláky z boku nebo týlu společně s dragouny i kompanie, která je zatím obešla zprava. Úzká hrázní cesta, která se opodál napojovala na hradeckou silnici, nestačila návalu lidstva. Někteří ze sedláků hledali spásu v mokřině napravo od silnice, kde se jim však bořily nohy do bahna, takže nemohli dost rychle utíkat, aby unikli pronásledovatelům. Většina prchala po silnici na Nové Město. Desítky rebelů však neviděly jinou možnost záchrany před bodáky a šavlemi vojáků než skočit nalevo od cesty do rybníka. Místy byl dosti hluboký a voda v něm studená. Toho dne bylo zamračeno, mlhavo, teplota kolem deseti stupňů. Několik sedláků utonulo. Desítky jich byly zajaty. Ostatním se podařilo utéci.

Teď se podívejme, jak dopadlo sročení u zámecké brány. Četa vojáků spěchající rychlým pochodem z náměstí k zámku narazila na kraji města na poručíka Ertla a rychtáře Charu. Stalo se tedy, nač Ertl spoléhal. Chara byl patrně okamžitě zadržen a vojáci se s puškami v rukou rozběhli nahoru proti houfu u brány.

Z líčení faráře Knerera vysvítá, že rebelové zatím rozrazili vrata a vnikli do parku. Proti vojákům prý bez rozmyslu použili násilí. Však si to přečtème: „Jeden z nich udeřil svým sáhovým kyjem vojáka tak, že ihned mrtev se skácel k zemi. Důstojníka to tak rozčílilo, že hněvivě přispěchal. Vrah neměl chuti vyčkati jeho příchodu, nýbrž dal se na útěk. Důstojník hnál za ním, dostihl ho v poli nedaleko Lorety a probodl ho šavlí.“

U hřbitovni zdi někdy kolem roku 1812 hrobník při hloubení hrobu objevil kosu se zbytky oděvu a několika stříbrnými mincemi, které ležely poblíž. Pamětníci

tehdy tvrdili, že jsou to tělesné pozůstatky rebela, který byl na tom místě zahrabán. Ostatní rebelové byli ještě pochyťáni, někteří zraněni, možná i zabiti. Je doloženo, že v tu sobotu 25. března byl v Chlumci na starém hřbitově pohřben „ve vší tichosti šestnáctiletý Josef Šafka z Máslojed, jenž dříve než skončil po útoku vojska na hrázi rybníka předešlého dne, stačil přijmout od chlumeckého kaplana svátost umírajících“. Historik Josef Petráň, který uvádí tento historický fakt, dodává: „Jinak by byl zahrabán na místě jako ostatní.“

V jiné kapitole své knihy *Rebelie* říká: „Zbývajících dvanáct (nebo kolik jich bylo) leží snad někde pod hrází bývalého chlumeckého rybníka nebo v polích.“

Pozornému čtenáři jistě neušlo, že v citované zprávě se hovoří o 25. březnu jako o dni pohřbu chlapce zastřeleného den předtím na hrázi rybníka. A stojíme před jednou z historických hádanek. Kdy tedy došlo k bitce na hrázi?

V naší rekonstrukci jsme se řídili údaji z kroniky psané kratoňovským farářem Kernerem. Ten, jak jsme již uvedli, sepisoval své vyprávění někdy v roce 1821 podle vzpomínek účastníků. Čerpal také z Chvojka veršovaného vylíčení rebelie. Všichni historikové selského povstání brali Knera jako základní pramen. Josef Petráň přišel jako první s námitkou: Kerner se snadno mohl zmýlit po tolika letech v datu. Však se mýlí i v jiných věcech, například v tom, že vůdce rebelů Chvojka se nejmenoval Matěj, jak se běžně traduje, nýbrž Jan a nebyl v době povstání mladým studentem, nýbrž jedenašedesátiletým, podruhé ženatým sedlákem, zatímco Matěj byl jeho předčasně zesnulý choromyslný syn. Petráň od dosavadních rekonstrukcí porážky sedláků u Chlumce, která byla podnětem k zrodu přísloví „Dopadli, jak sedláci u Chlumce,“ přichází s tvrzením, že útok na zámeckou bránu a příhoda s poručíkem Ertlem a rychtářem Charou se staly již v pátek 24. března. V honičce, která nastala po zásahu vojáků, bylo podle Petráně čtyřiasedmdesát rebelů zajato, dva zabiti a další dva utonuli v rybníce. První dva údaje jsou věrohodné, nedovedeme si však představit, jak se pronásledování rozvášněného davu od zámku přesunulo přes celé město k rybníku, leda by se nezávisle na akci vojáků v okolí zámku odehrálo střetnutí i na hrázi rybníka před městem. Něco se tam odehrát muselo, když tam byl těžce raněn Josef Šafka, den nato s církevními náležitostmi pochovaný. Znamená to tedy, že celý děj z 25. března se posouvá na předchozí den? Anebo se 24. března neuskutečnilo rabování v panském domě, ale zato došlo na hrázi k střetnutí sedláků s vojskem, o němž nevěděl Kerner a tedy ani my?

Dochoval se dopis, který komusi psal z Chlumce, neznámý důstojník, účastník vojenského zásahu. Obsahuje důležité svědectví: „... Dne 22. t. m. ve 12 hodin v poledne dostala naše setnina náhle rozkaz k pochodu neznámo kam a proč. Odešli

jsme téhož dne kolem půl čtvrté odpoledne s poloviční výstrojí a prapor shromáždil se dne 23. t. m. v Týnci nad Labem. Teprve tu jsme se dozvěděli, že musíme táhnout proti té zatracené chátře, když tu bylo mužstvo podělováno 20 ostrými patronami. Příštího dne, totiž 24. pochodoval celý plukovníkův prapor k Chlumci a tu jsme již narazili na rebely, kteří sem přišli o hodinu dřív než my, vyplenili vrchnostenskou kancelář i s bytem správcovým, pobrali vše, co mohli unést, rozbili všechna okna a roztrhali všechny spisy v archivu – nezbyval konečně, než aby ještě zapálili dvůr, bylo jich asi tři sta mužů. Když pak byli hotovi se dvorem, táhli do zámku s úmyslem, že tam budou řídit stejným způsobem a že při tom zavraždí mladého hraběte – desetiletého chlapce, který se však spolu s úředníky spasil útekem. Ale v tom jsme našťestí dorazili...“

Tady je věrohodný důkaz. K prvnímu střetu došlo 24. března. Podle toho, co zjistil Prof. Josef Petráň, druhý den po zmíněných střetech se sedláky, tedy 25. března 1775, objevil se před Chlumcem ještě větší zástup. Vyslal k veliteli posádky deputaci s dotazem, zda dovolí vyplenit zámek. O tom, jak předešlého dne dopadl Chara, tito rebelové zřejmě nic nevěděli. Velitel už neměl chuť jednat s rebely v rukavičkách. Odpověděl prý: „Dám vás postřílet, jako psy, jestliže se hned nevzdáte od města.“

Z dopisu důstojníka vojenské výpomoci se dozvídáme, co se dělo od toho okamžiku dál: „Politováníhodné bylo, že tito vyslanci byli lidi nevinní a od rebelů násilím odvedeni, jinak bychom s nimi jinak zatočili. Tu noc museli jsme tedy ještě opět zůstat ve zbrani, přes to, že pršelo a velmi silně sněžilo, avšak našťestí dne 26. hned na úsvitu přišel tento dav znovu před město a chtěl vzít zámek útokem.“

Z dopisu je zřejmé, že v sobotu se kromě vyjednávání s delegací nic nedělo. Petráňovi lze tedy věřit, když píše: „V neděli 26. března pokusili se buřiči z širokého okolí podruhé a naposledy dobýt a zničit zámek Kinských v Chlumci nad Cidlinou.“ Z důstojníkovy dopisu se tedy dozvídáme podrobnosti, z nichž Petráň vycházel: „Tu ačkoli jsme neměli rozkazy, cítili jsme se konečně nuceni odraziti násilím násilím. Jedné setniny bylo nařízeno, aby rebely napadla: ti pak, ačkoliv jen několik z nich bylo ozbrojeno střelnými zbraněmi a ostatní toliko neobyčejně velkými klacky, přeci se postavili zpočátku na odpor a vskutku skolili ručnicemi dva naše muže s bodáky, jakmile však bylo proti nim vystřeleno několik ran a někteří zůstali ležet mrtví, jiní pak byli těžce raněni, tu počali couvat a konečně se dali na útek. Ale jelikož jim vpadlo do zad půl setniny, bylo jich 211 zajato. Tak bylo při tomto útoku 5 mužů zabito, 3 utonuli a 211 zajato...“

Dosavadní tři známé události, tj. sročení u zámecké brány, pokus o vniknutí do města a vyrabování panského domu a pivovaru s následujícím zatlačením sedláků

a střelbou na rybníční hrázi, doplňuje J. Petráň zpřesněním jejich časového průběhu a zprávou o odražení dalšího dosud neznámého útoku na město 26. března.

Zajatí rebelové s uřezanými knoflíky u kalhot, aby si je museli držet a nemohli se bránit ani utíkat, byli nejprve zavřeni v masných krámech (dnes budova Základní umělecké školy) a potom k potěše občanů města vedeni přes náměstí na zámek, kde byli o chlebu a vodě uvězněni v jízdně. Ti, kteří prokázali nevinu, byli postupně propuštěni. V důstojníkově dopise čteme: „Nyní tu máme v Chlumci 85 zajatých a 23 raněných sedláků, jež podrobuje bydžovský krajský adjunkt Verner přísnému vyšetřování. Od dnešního dne sem již žádní rebelové nepřicházejí, ale táhnou jinudy, plení a zabíjejí lidi, pročez a také aby byla posílena místní posádka, přijelo sem dnes 30 husarů. Přejeme si, aby všechna ta holota pošla, neboť dnes je to již osmý den, kdy nikdo z důstojníků ani z mužstva se nesmí svléci ani ulehnout...“

Vraťme se k otázce, co se kdy stalo. Kdyby k napadení panského domu došlo až při druhém útoku 26. března, důstojník by jistě o takové události neopomněl učinit ve svém dopise alespoň krátkou zmínku, tím spíše, že již tam zasahovalo vojsko, a to nikoli bez rozkazu. Soudím, že to, co jsme podle Knera vylíčili se skutečně stalo, avšak o den dříve, tedy 24. března, přičemž s jednodenní přestávkou následoval útok jiných houfů se stejným koncem.

Zajatci držení v zámecké jízdně prožívali krušné chvíle. Trápil je hlad a zima, neboť březen byl studený a k jídlu dostávali jen chléb a vodu. Mezi zajatci bylo mnoho raněných. O třech víme, že zemřeli: pětapadesátiletý Matěj Fikar z Dobřenic, osmatřicetiletý libčanský poddaný ze Sedlic Václav Havel a pětatřicetiletý Jan Hladík z Velkého Barchova. Příbuzní jim obstarali pohřeb na hřbitově. Ženy a matky zajatých rebelů putovaly na zámek s jídlem a přikrývkami, ale nebylo jim dovoleno nic z toho zadržným odevzdat. Na konec se nad trpícími zajatci slitovala hraběnka Kristina Kinská. Poslední držitel panství Zdenko Radslav Kinský dosvědčuje: „Z ústního podání starších členů rodiny vím, že po návratu z Vídně můj, tehdy 12letý pradědeček hr. Leopold byl vzat s sebou svojí matkou hraběnkou Kristinou Kinskou roz. kněžnou z Liechtensteinu, aby navštívili raněné a v bídu a nouzi následkem bouří uvržené účastníky selského povstání, kteří tenkrát ihned po bitvě jako zajatci byli umístěni v jízdně, a poskytli jim všemožné podpory.“

Někteří z rebelů, kteří byli usvědčeni ze zločinů, jako třeba Václav Radim, krejčí z Puchlovic, který v Barchově sebral v zámecké kapli monstranci a posměšně s ní pobíhal mezi shromážděným, byli potrestáni smrtí.

Ptáte se, co se stalo s vůdcem rebelů Janem Chvojkou? Možná ani nebyl tak velký vůdce, jakého z něj udělala legenda. Po sepsání atestace v chlumeckém panském

domě se nenápadně vzdálil. Bitky na hrázi se zřejmě neúčastnil, proto nebyl ani mezi zajatci. Teprve 30. března 1775 na něj dvorská kancelář vydala zatykač. Přivezli ho i do Chlumce ke konfrontaci s direktorem Pietschem. Na konec se shledalo, že se nijak zvlášť neprovinil. Krátký čas ho přidrželi na nucených pracích a po necelých čtyřech měsících věznění ho propustili domů. Dožil se pozehaného věku 76 let.

Selská rebelie zhruba po týdně skončila nejen u Chlumce, ale i v celých Čechách. V Praze, kde byli zajatí rebelové uvězněni v karlínské Invalidovně, se přikročilo dokonce k exemplárním popravám.

Povstání však přece jen konec konců nebylo marné. Obnažilo krizi nevolnického systému a přispělo k prosazení reform, z nichž největší bylo zrušení nevolnictví patentem císaře Josefa II. 1. listopadu 1781.

Obyvatelům Chlumce sedláci dlouho nemohli zapomenout, že se jim postavili do cesty. Ještě dva měsíce po potlačení rebelie dostali Chlumečtí výhrůžný list ozdobený výmluvnou kresbou ohnivého kohouta na hlavě měšťana. V listě stálo: „Dle vědomosti vám sloužíme všem měšťánkům a že vám posvítíme všem, celému mněstu vašemu, vodkud jsme po třetí přišli, vocaď začneme svítit, nejdřív budeme probu dělat a ó, pra-zatracení měšťánkové, ó sakramentský psi chlumecký, vám to není darováno a to světlo bude prach a popel se vobráti vám to mněsto skazíme, jakož ste vy nám skazili naše mozouly a ten pes delector cikánská černá a ten dyby měl deset čertů vokoło sebe, z něho krev musí se lejt zas, jako z nás. A ten chlumecký zámek musí bejt zhůru vobracenej, na mamol bejt musí. Nedomýšlejte to sobě, když ho vystavíte, zas ho spálíme, jen počkejte, jak vojáci s tý strany pudou, čekejte to, váš život bude horší než psa toho nejhoršího, psy bludný i s tím děkanem vašim, jeho stáhnem z toho černého hábitu a celí mněsto musí bejt v prach vobraceni...“

Čas zchladil postupně všechny vášně a napravil vymknuté klouby tehdejší doby. Potomek hraběte Františka Ferdinanda, zmíněný již Zdenko Radslav Kinský, někdy v třicátých letech našeho věku napsal: „Ovšem že následky nerozvážné vzpoury musily pro vzbouřence dopadnouti smutně. Než oněm nadšencům, kteří životy své obětovali, aby lidu selskému svobodu vykoupili, náleží zajisté naše úcta a obdiv. Ač ono hnutí bylo namířeno proti úřadům mých předků, přece jsem přesvědčen, že památka oněch idealistů zasluhuje, aby byla uctěna postavením důstojného pomníku snad na oné Opuce, kde vzalo svůj počátek tažení na Chlumec.“

To se, jak víme, stalo.

ČERVÁNKY OBROZENÍ

Z předchozího vyprávění o tom, jak probíhala selská rebelie v Chlumci, je zřejmé, že doba vlády Ferdinanda hraběte Kinského nad chlumeckým panstvím byla naplněna věru rušnými událostmi. Městu Chlumci se tenkrát dostalo četných uznání a pochval od vrchnosti i od vládních úřadů za pevný postoj vůči rebelům. Hrabě se na druhé straně snažil poddaným sedlákům ulehčit jejich úděl. Dokonce na čas propustil nenáviděného direktora Pietsche ze svých služeb. Kvůli hrozbě selské pomsty však až do léta 1775 zůstávalo ve městě vojsko. Buřičské nálady z hlav vesničanů zdaleka ještě nevyprchaly. Velká francouzská revoluce v roce 1789 je svými ideami volnosti, rovnosti a bratrství znovu oživila a povzbudila. V dopise, který napsal chlumecký děkan Jan Berka národně obrozeneckému vydavateli J.M.Krameriovi v prosinci roku 1796, se dočítáme: „Po císařské silnici k nám od Prahy proudí závan francouzské revoluce, a to ještě naše selské rebelie nebyly zapomenuty... formani, co k nám přijíždějí po císařské silnici, mezi štůčky kanafasu a chmýřím šafránu podělují zdejší lačné písmáky nejen Vašnostinými špalíčky a vzkazy pražských vlastenců, ale už i rouhačskými tiskovinami, z nichž zrovna číší buřičství proti urozenému panstvu a šatlava...“ Pan děkan s velkými obavami zjišťuje: „Lidé jsou tu, po zániku nevolnictví jako vyjevení, odpírají svému pánovi robotovat, nikdo se nechce spokojit jen s tím, co mu císařský patent skýtá. Vlastizrádné řeči z nás vypouštějí z úst zvláště drobní chalupníci, mlynáři na panských klapálcích, taky ševci a zedníci, chlapi od tkalcovských stavů a čeládka bez stálé služby... všichni tu máme strach z pozdvižení lidu.“

Nespokojenost byla opodstatněná. Na celou zemi tíživě dolehly strasti napoleonských válek a s nimi spjaté mimořádné daně, kontribuce, rekvizice koní, povozů i jiného materiálu a odvody rekrutů pro posílení vojska. Jak těžce se žilo i malým městským živnostníkům, ukazuje dopis, který novopečený chlumecký student Václav Kliment Klicpera poslal z Prahy svému dobrodinci zmíněnému již děkanu Janu Berkovi: „Jaké štěstí, že mě bratr z Chlumce vytáhl! Kde bychom se všichni vešli do stavení z opuky a dřeva záplatovaného vepřovicemi, pod šindelem. Však to, důstojnosti, dobře známe. Vaše hrušky děkanky nám padají až před samý záhrobec. Růženc dětí v rodině krejčíka, kterému ani kostelnictví příliš nesype, řemesla málo a otec se musí přiživovat ještě sadařením. Jak by naše městečko mohlo uživit všech čtyřicet krejčí, když zámecké panstvo šije v cizích salonech a robotný lid na vesnici si utká a spíchne všechno sám... Pídím po každé sebemenší zprávičce, co je u nás doma. Rodiče naříkají nad drahotou, válka s Korsikánem už zuří kolikátý rok a otec

musil jednu zahradu prodat, aby rodinu uživil. Žádný z krejčovských mistrů už neudrží tovaryše, několik se jich uchytilo na firšponu při Černé míli k Poděbradům...“

Situaci zhoršila ještě katastrofální neúroda v roce 1805 a drtivá porážka spojené rakousko – ruské armády v prosinci toho roku u Slavkova. Za čtyři měsíce nato, 7. dubna 1806, hrabě Ferdinand Kinský, jak již bylo řečeno, cestou z Vídně v Jihlavě zemřel.

Z jeho manželství s Kristinou, princeznou Lichsteinovou, se narodilo celkem šest synů: Leopold, Karel, František, Kristián, Antonín a Ferdinand. Syny zatím necháme stranou. Je tu ještě bratr zemřelého hraběte Filip (narozený roku 1742). Zasvětil svůj život vojenskému povolání: Ve 24 letech byl hejtmanem v pluku knížete Poniatowského. Jako dvaatřicetiletý už získal hodnost generálmajora. Patřilo mu panství Chroustovice, které zdědil po matce a kde podle plánů vypracovaných jeho sestrou Terezií, kněžnou Poniatowskou, dal vystavět rozkošný zámek Teresienlust. Mimo to vlastnil panství Sloup, kde se podle historických zpráv velice zasloužil o blahobyť poddaných. Jeho manželství s hraběnkou Terezií Dietrichsteinovou zůstalo bezdětné.

Hrabě měl prudkou povahu a nezkontrolovaný temperament, jak naznačuje zápis v deníku hraběte Karla Zinzendorfa: „10. března 1790 přečetl jsem po strašné výtržnosti, kterou šílený Filip Kinský v přítomnosti maršála Laudona a mnoha jiných pánů ztropil, memorandum a většina tím byla uspokojena.“ Oč přesně šlo, se neví. Podle záznamů generál Kinský v záchvatu zlosti nevybíravými slovy napadl vládní činitele a obvinil je z neschopnosti a lajdáctví, což se Zinzendorf snažil uhladit.

Hrabě Filip Kinský, generál císařsko-královské armády, zemřel roku 1827. Jako poslední z rodiny Kinských byl pochován v pražském chrámu sv. Salvátora.

Na chlumeckém zámku se po smrti hraběte Ferdinanda ujal práv držitele panství nejstarší z šesti synů zemřelého hraběte Leopold, někdy uváděný jako Josef Leopold Kinský.

Narodil se v Chlumci nad Cidlinou roku 1764. Stejně jako jeho bratři nejprve sloužil nějakou dobu v císařském vojsku. Otec mu prozatím vyhradil útulný zámeček na Vlkově, patřící k chlumeckému panství.

Roku 1805 se hrabě Leopold oženil s Terezií, svobodnou paní z Puteani, pocházející z italské Pisy. I když následující rok převzal chlumecké panství, nezanechal hned vojenské služby a účastnil se napoleonských válek. Roku 1813 v bitvě u Lipska (16.–18. října), kde Napoleon utrpěl těžkou porážku, byl hrabě Leopold raněn kulí do nohy nad kolenem.

Předtím v srpnu táhl přes Chlumec ruský sbor, který se pak účastnil rozhodujících bitev v předhůří Krušných hor, hlavně u Chlumce na Teplicku a poté zmíněné bitvy u Lipska. Při přesunu ruských vojsk se v Chlumci 15. srpna zastavil i car Alexandr I... Uvítal jej hrabě Leopold Kinský, krajský komisař i představitelé duchovenstva i jednotlivé řemeslnické cechy s prapory a husté zástupy obyvatelstva. O dvanácté panstvo zasedlo v budově děkanství k slavnostní snídani. Stejně jako při příchodu i při odchodu se hosté ubírali špalírem měšťanů, kteří je zasypávali květinami a volali: „Vivat, vivat Alexander!“

Pro lepší představu musíme podotknout, že v té době se již měnil životní styl. Baroko a rokoko přenechávaly vládu antikou inspirovanému empíru. Mízely paruky a copy, třírohé klobouky, rokokové kabátce do zvonu a kalhoty po kolena. Místo toho muži nosili kulaté klobouky s vysokým, mírně se zužujícím nebo rozšiřujícím se dýnkem, dlouhé těsné pantalonky až ke kotníkům s gumičkou podvlékanou pod botu anebo zasouvané do měkkých holínek s manžetou pod koleno. Dámy místo širokých krinolín oblékaly úzké řízy antického střihu, zúžené vysoko pod řadry.

Panování hraběte Leopolda v Chlumci spadá do období silícího národně obrozeneckého kvasu. I v Chlumci se našlo dost vlastenecky zanícených horlivců, k nimž patřil i zmíněný děkan Berka a také učitel Jan Pacák. Všichni vespolek četli české noviny a knihy a snažili se kolem sebe šířit lásku k českému národu, jazyku a kultuře. Nejzanícenějšími stoupenci národně buditelských snah byli studenti, k nimž se řadil pozdější slavný dramatik, otec české veselohry Václav Kliment Klicpera.

Narodil se 23. listopadu 1792 v malém, dnes již neexistujícím domku číslo 41 se šindelovou střechou vedle děkanství. Nejprve se učil u otce krejčím, jenže vyseďávání na krejčovské tabuli jeho hřmotné postavě nijak zvláště nehovělo. Otec ho tedy dal do učení k řeznickému mistru Josefu Vamberskému, který měl krámk v uličce ke starému hradu. Roku 1807 získal Václav Klicpera tovaryšský list a vydal se na vandr. Pracoval jako řeznický tovaryš v Jihlavě, Olomouci a nakonec v Brně. Zabíjení zvířat a porcování krvavého masa se mu zošklivilo tak, že se z toho vážně rozstonal. Musel svého řemesla zanechat. Zotavoval se u rodičů v Chlumci, a protože už od dětství lnul zásluhou učitele Pacáka ke knihám, bratr František, tehdy již student, ho vzal s sebou do Prahy, kde byl přijat do akademického gymnázia v Klementinu. Díky záslužné edici důvěrných listů Václava Klimenta Klicpery, kterou připravil a zasvěceně komentoval Chlumečan Václav Horyna, máme možnost dozvědět se řadu zajímavostí, které se týkají našeho tématu. Jeden z prvních listů píše Václav Klicpera panu děkanovi: „Bydlím s bratrem na Mariánském rynku čp. 98, je to sice skrovná jizba, ale nám postačí. V myšlení jsem však ještě doma, kdo asi pomáhá otci česat švestky v sadě na Františku a kdo tam lepší jmelí na ptáčky zpěváčky pro panské komnaty, když já tady

v Praze musím místo proutků ohýbat slovíčka laudo, laudamus a Der Kaiser Franz der Erste oder Zweite.“

Klicpera se vděčně zmiňuje o panu učiteli i o přízni, kterou chlumeckým studentům prokazuje chlumecká vrchnost: „I panu učiteli jsem vděčen za přijetí na pražské gymnázium. Jeho synové, dílem v Hradci, dílem v Praze studující, mě přivábili ke škole a i pro mne zbyla píd místa v panské ekvipáži Excelencpána Leopolda Kinského, jako by chtěl pohřbit těžkou vinu na svém rodě za krutě potlačenou selskou vzpouru otcem Františkem Ferdinandem před třiceti třemi roky, milostivě svoluje propůjčovat hraběcí diligenci studentům a direktor Kryštof Benda, kdykoli zajíždí do Čelákovic za svými rodiči, nikdy nezapomene na vzkaz, jede se, kdo chce na kozlík k štolbovi, císařská silnice do Prahy je volná!“

Student Václav byl Prahou nadšen. Své dojmy líčí v dopise domů: „František se takhle jednou seznámil Na rychtě (je to hospoda formanka) s nějakým kulisářem z Nostitzova divadla a ten mu občas podstrčí volnou vstupenku na bidýlko, někdy dvě. A tak vidíme nádherná představení, o kterých se nikomu v Chlumci ani nezdá...“ Stále ho však, jak vidět, vážou silná pouta k věle milovaným rodičům i rodnému městu: „Napište mi, drahý tatínku, jak jste na tom se zdravím. Co nového je v Chlumci, zda bydžovští studenti i letos chystají merendu a jestli Cidlina taky letošního roku zaplavila všechna luka rudým nánosem. Těším se s Františkem na Váš dopis, pošlete ho po poštmistru Zubatém, koupil novou archu a je rychlejší než hradecký Žirovnický...“

Mladý študios Klicpera se o prázdninách roku 1813 horlivě zúčastnil bydžovské merendy. Píše: „Slunečné počasí nám přálo, prožili jsme veselou náladu a vraceli jsme se s našimi chlumeckými dívkami k ránu. Unavené recitacemi básniček, zpěvem a obzvláště tancem, zavezl nás žebříňák do Starochlumeckého rybníka. Dostali jsme tak čerstvou lázeň a probudili se opravdu jako ze sna...“

I v Chlumci kypěl již český kulturní život a studenti byli jeho duší.

V panském domě před pivovarem vedle vrchnostenského úřadu byl v prvním patře sál, kde se pořádaly besídky s deklamacemi, taneční zábavy i divadelní představení. Domu se proto říkalo Besední nebo také francouzským slovem Ressources. To všechno se dělo s podporou hraběte Leopolda Kinského, který nejednou zval chlumecké divadelní ochotníky, aby sehráli německé, ale i české představení v mramorovém sále Karlovy koruny pro hraběcí rodinu i hosty. Úsměvnou příhodu z těchto časů podle otcova vyprávění zaznamenal dramatikův syn Ivan Klicpera a otiskl ji v roce 1880 v časopise Paleček:

Václav Kliment Klicpera (1792–1859) český dramatik, narozený v Chlumci nad Cidlinou.

„Skličován sedmi bolestnými nežity, ležel študios Klicpera, když k němu přišel vrchní panství chlumeckého a vybídl ho, aby hrál na zámku Honzu Kolohnáta z Přelouče.

Když tento se na svou nemoc vylouval, odvětil vrchní: „Nemožné se musí státi možným, když pan hrabě káže – a tentokrát běží o splnění zvláštního přání jeho urozenosti. Pozejtří totiž – víme? – slaví její milost, naše paní hraběnka, své narozeniny (29. srpna 1818).

Ráno bude velká mše, pak gratulace všech úřadův i městských honorací, na zámku valný sjezd vůkolního panstva, odpoledne tabule, večer iluminace a ohňostroj v parku a potom – víme? – tyátr ve velikém zámeckém sále.

Studenti mají hráti česky Hans Klachl von Przelautsch a pan hrabě pravil – Klicpera musí hráti Hans Klachla – hraje ho magnifique i rozesměje hraběnku i všechny hosty.

S hraběcí urozeností – víme? – nejsou žádné špásy, vždyť ho znají, jak je popudlivý – nepouzejí ho k hněvu, nebylo by s ním obstáti! Zato až pojedou studenti zase na studie, dostanou panské povozy zdarma až do Prahy!“

Třetí den podvečer před domkem vdovy Klicperové stál již zámecký hraběcí kočár. Bolestí zuby skřípaje vylezl náš rek z vozu, vydrápal se po schodech nahoru do druhého patra, kde se nalézal veliký sál a v něm v pozadí dosti prostorné podium s divadlem.

Zatímco spoluherce za jevištěm prosil, aby pro jeho bolesti s ním mírně zacházeli, ozval se tu v pozadí komnaty jasný hlas, při němž se všechny zraky ke dveřím upjaly, odkudž teď rychle pokročil a ke křeslu přistoupil elegantně oděný starý pán: „Dobrý večer, studiosi a panenky!“ vesele oslovil přítomné, přívětivě děkuje za hluboké poklony všech hercův:

„To jsem nevěděl, že on Klicpera, je tentokrát marodem a sice tak velmi trpím. Teprve teď vidím, jakou obět nám a ostatnímu panstvu philosophus přináší, že

se odhodlal ke hře. Děkuji mu za attachement k naší famille – i hraběnku to bude velice těšit. A namáhat se dnes tuze nemusí, slyší? Nemusí – jen když program dnešní soiree se naplní. A teď adieu, i můžete začít.“ A nato se odebral hrabě Leopold Kinský opět ke svým hostům.

Při hře dostal se Klicpera brzo do takového nadšení, že vzdor rvačce a s ní spojeným bolestem skvěle dohrál frašku.

Hned druhý den po tomto divadelním představení na zámku Kinských v Chlumci n.C., přinesl zámecký lokaj, pan Johanes, od pana hraběte študiosu Klicperovi na bolavá záda diachyolovou mastí namazaný flastr, na kterém se však třpytily přilepeny čtyři zlatáky.“

Porozumění, které choval hrabě Leopold Kinský pro české divadlo, je zajisté chvályhodné a tehdy vzácné, když uvážíme, jak těžce se český jazyk v té době prosazoval nejenom v kruzích vznešeného panstva, ale i v měšťanských vrstvách. O tom přináší svědectví dopis Václavova bratra Františka Klicpery vlastenci a literátu Šebestiánu Hněvkovskému, napsaný v Chlumci 4. září 1817:

„...Dovolili jsme si Vás pozvat na představení frašky Honza Kolohnát z Přelouče, které i se zpěvy jsme ke hře poctivě nacvičili, ale divadlo se – nekonalo! Tak jsme se vyhnuli jednomu zklamání.

Co bylo příčinou odřeknutí hry? Chlumecká děvčátka, vlažná ve vlasteneckém citění. Považte, vzácný pane vlastenče: Pár dní před premiérou naše milostslečinky že hrát nebudou. Připravili jsme v Ressourcesu jeviště, kdejakou židli a lavici přitáhli, divadelní cedule vylepili a princezny ne a ne. Dokud prý nevypustíme Klachlovu větu, že v Praze se lidi stydělí česky mluvit, oni prej všichni německy žvatlají, třeba jim nikdo nerozuměl. To že by si na ně každý divák ukazoval prstem na jeviště, cožpak vy taky nerepetíte jen tou cizí řečí a za máminu se stydíte? Že zámecké úřednictvo němčí, až se hory zelenají, my na to, tam za to dostává plat. Samé küsse Hand, geehrte Frau, v kasárnách ich melde gehorhsam a na české hospodě U bílého beránka Zum weissen Lamm, ale vám toho opičení není třeba. Jenže naše slečinky si nedaly říct a trucovitě zvedly nosíky. Že česky hrát nebudou. Kdopak je asi podpíchl? Ať si prý mluví česky chasa v panském pivovaru a sedláci na tržišti, ale ony že jsou nóbl panny a nesluší se, aby hovořily na scéně mluvou vesnických robotníků a rebelantů...“

To už chlumečtí studenti měli před generální zkouškou a panenky nad českou řečí nepřestaly ohrnovat rtíky. Klidně nechaly mládence na holičkách. Co dělat? Z jedné strany truc odrodilých slečinek, z druhé strany tlak obecnstva, že by to byla zrada

na místní divadelní tradici. Každé prázdniny se přece hraje divadlo, kde kdo se na to těší, musí se hrát, za každou cenu!

„Jenomže to bychom nebyli my chlumečtí študiosové,“ píše František Klicpera, „abychom si nedovedli poradit. Pobídlí jsme našeho Václava, má za sebou už hezkou řádku lustspílů. Hadriána z Římsů, Divotvorný klobouk, Lháře a jeho rod, Uhlířku, Únos z hrobky a Bělu. Jen v tomhle roce vyšlo z jeho pera šest her. Václav sedl ke stolu a přes noc napsal kus, kde by nevystupovala žádná dívka. Napadla ho anekdota o profesoru Viereckovi, a psal až do rána a jednoaktová fraška Rohovín Čtverrohý byla na světě. Žádná ženská role, jen deset rozpustilých mužských, jedna vtipnější než druhá. Ještě toho dne jsme si s ní pospíšili na krajské hejtmantství, povolení ke hře přivezl servus obratem a v neděli se hrálo. Stačilo nám jen omluvit změnu programu a přepsat divadelní cedule. Sklidili jsme bouři potlesku, myslím že větší, než jsme očekávali od Kolohnáta.

A teď jsme se zase pomstili my, veledrahý pane doktore. Po představení se vynesly kulisy a prkna, co ležela na sudech místo židlí, hostinský posypal podlahu voskem a muzika spustila třásáka. Naše nafintěné jemnostslečinky se seřadily a prosily nás žádostivými očima o tanec, ale jako bychom je byli neviděli, nechávali jsme je státi v koutě a brali jsme do kola jen venkovská děvčata...

Dobrodinec studentů hrabě Josef Leopold Kinský zemřel roku 1831 ve věku 61 let. Pohřben byl do rodinné hrobky, kterou dal roku 1818 vybudovat v Mlékosrbech. Ovdovělá hraběnka Terezie poté na delší dobu přesídlila se svými dvěma nezletilými syny do letního zámečku v Oboře.

NA PRAHU NOVÉ DOBY

Než obrátíme další list v historii držitelů chlumeckého panství, věnujme pár slov bratřím hraběte Leopolda. Ferdinand vstoupil do císařské královské armády. Ve velice mladém věku velel setnině v hodnosti hejtmána a měl všechny předpoklady ke skvělé kariéře. Předčasná smrt nečekaně učinila konec jeho ambicím, ještě dříve než se stačil oženit a založit rodinu. Zbývající čtyři bratři zasvětili svorně svůj život službě v armádě. Všichni dosáhli hodnosti generála a veleli plukům. Karel, vyznamenaný Řádem zlatého rouna, založil rodovou větev držitelů panství Sloup. Kristián, rovněž rytíř Řádu zlatého rouna, se stal zakladatelem větve vlastníci rakouské panství Matzen. František Josef se oženil s Žofí dcerou rytmistra Josefa von Körnera. Půvabnou,

kultivovanou ženou s hlubokým vztahem k hudbě a umění. Žili v pražském domě Kinských v dnešní Nerudově ulici. 9. června 1843 se jim tu narodila, bohužel až několik měsíců po jeho smrti, dcera Berta Kinská, jíž bylo souzeno proslavit se jako spisovatelka a první žena, která byla poctěna Nobelovou cenou míru.

Své dětství a mládí prožívala nejprve s matkou v Praze, poté v brněnském sídle svého poručníka hraběte Fürstenberga. Vysoce postavený soudní hodnostář, který byl otcovým dobrým přítelem, jí na rozdíl od zchudlé matky mohl poskytnout hmotné zabezpečení a solidní vzdělání prostřednictvím soukromých pedagogů. Kromě němčiny si osvojila francouzštinu, angličtinu a italštinu. Ve 13 letech se s matkou odstěhovala do Vídně, kde žily společně s matčinou ovdovělou sestrou, jejíž literárně nadaná dcera Elvíra, horující pro hodnotnou literaturu a filozofii, vtáhla Bertu do okruhu svých nadšeně pěstovaných literárně filozofických zálib. Na naléhavou žádost matky se však Berta u profesora Beránka začala učit čtyři hodiny denně opernímu zpěvu, neboť matka si vysnila, že z ní bude operní pěvkyně. Na doporučení profesora Beránka se triadvacetiletá Berta ucházela u nejlepší vídeňské učitelky zpěvu Viardot Garciové o přijetí mezi její žáky. S tlukoucím srdcem předvedla, co umí.

Učitelka ji zdrtila posměšným výrokem: „Zpíváte, jako byste měla v hrdle houbu a na uších krabici.“ Necitlivé zhodnocení jejích pěveckých schopností v ní rázem zničilo všechnu sebedůvěru. Odcházela se svěšenou hlavou. Její životní cíle se zhroutily, ocitla se v těžké duševní krizi. Pocity smutku, který zaplavil její nitro jako pustošivá povodeň, prohloubila i nenadálá smrt její zbožňované sestřenice Elvíry. K dovršení ochromující sklíčenosti na duševně rozervanou Bertu denně těžce doléhaly novinové zprávy válečných zpravodajů o nešťastném průběhu prusko – rakouské války na bojištích u Hradce Králové. Ponurou náladu, která jí brala chuť k životu, ještě prohloubila zpráva, že zemřel její obětavý a laskavý poručník hrabě Fürstenberg. V nejtěžších chvílích se náhle objevila pomoc. Profesor Beránek ji vyhledal a promlouval jí do duše. Přesvědčil ji, že není na místě, aby podléhala malomyslnosti. Rozhodně musí pokračovat v učení. Že nemá hlas ani talent, je nesmysl. Postará se, aby jí přijali do slavné pařížské hudební školy maestra Dupréze. Napsal jí doporučení, které v Paříži zapůsobilo. Berty Kinské se ujal sám maestro Dupréz. Usoudil, že dívka má všechny předpoklady k úspěšné dráze operní pěvkyně. Její zdokonalující se výkony mu dávaly za pravdu. Při prvním veřejném vystoupení ji však zachvátila taková tréma, že jí zcela selhal hlas. Tento nezdar ji tak znechutil, že zanevřela na zpěv, rozhodnuta navždy s ním skoncovat.

Matka s ní začala jezdit do Baden-Badenu v naději, že lázeňská léčba prospěje jejím oslabeným nervům. Při procházce parkem se náhodou seznámila s pruským králem Wilhelmem I., kterého hezká a bystrá dívka zaujala. Tehdy se ještě unášela obdi-

vem k vládcům. Král vyhledával příležitost ke společným procházkám. Oceňoval její rozsáhlé znalosti, výmluvnost i schopnost filosofického uvažování. Tehdy navíc ještě na války pohlížela jako na politováníhodné neštěstí, které však postihuje lidstvo stejně jako zemětřesení nebo jiné katastrofy mající svůj počátek, ale směřující vždy ke konci. Obdivovala i armády a jejich slavnostní přehlídky s pestrou nádherou vojenských stejnokrojů a strojovou přesností pohybů geometricky vyrovnaných formací. Měli si tedy o čem povídat, zvláště když byla schopna zasněženě konverzovat na jakékoli jiné téma. Jejich přátelské sblížení po návratu z lázni doznávalo výměnou pohlednic se srdečnými pozdravy.

V dalších letech jejího života jako by štěstí od ní záměrně odvracelo tvář. Když se zamilovala do osmnáctiletého krasavce z Austrálie, který jí rovněž vyznal lásku a byl odhodlán se s ní oženit, překazil jejich sňatek mladíkův otec, bohatý obchodník s diamanty, který nezámožnou Bertu neuznal za vhodnou nevěstu pro svého syna. Sotva se vyrovnala s prožitým zklamáním, spřátelila se v lázních Homburgu s pětáctýřicetiletou princeznou Jekatěrinou Dadiani, která si Bertu velmi oblíbila. Seznámila ji také se svým bratrancem Heracliem. Jejich vztah se rychle vyvinul v přátelství, které přerostlo v oboustrannou lásku. Bertino milostné vzplanutí ke gruzínskému princovi obnovilo její duševní rovnováhu. Dodalo jí dokonce odvahu k veřejné koncertní a pěvecké produkci. Zahrála a zazpívala skladby, které měl rád. Sklidila veliký úspěch. Po dlouhé době se zase cítila šťastná v domnění, že Heraclius k ní chová stejně vroucí cit jako ona k němu. Tím bolestnější bylo zklamání, když náhle beze slova rozloučení odjel do Paříže. Navoněný dopis a bonboniéra, které odtud po několika dnech obdržela, znamenaly elegantní zakončení chvilkového povyražení lehkovážného světáka.

Její sen o lásce byl opět v troskách. Hledala zapomenutí v neúnavné práci. Vrhla se do každodenního cvičení zpěvu. Uvěnila si, že se musí dostat do milánské La Scaly. Odjela do Milána, kde požádala proslulého učitele zpěvu maestra Lampertioho, aby se jí ujal. Svým hlasem na maestra zapůsobila. Vyslovil se o něm dokonce, že je báječný. Po roce nezměrné dřiny bez ohledu na únavu a čas nadešel den generální zkoušky na koncert, který měl být počátkem její vysněné kariéry operní pěvkyně. Znovu jí však zákeřně přepadla podivná ochablost. Její hlas najednou ztratil barvu i lahodnou zvучnost. Všecka píle a snaha vyšly naprázdno. Nebyla schopna v pravou chvíli prokázat své umění.

S konečnou platností rezignovala na své životní plány stát se operní hvězdou. Nervový otřes z utrpených nezdarů vyžadoval hojivý klid, jaký doufala nalézt v lázeňské léčbě. Po nějakém čase se mladá šlechtična z dobrého rodu, i když téměř nemajetná, v Baden – Badenu, kde tak ráda pobývala, seznámila s princem Adolfem

Wittgensteinem z Berlína, který si s ní začal výborně rozumět, neboť se sám zaničeně věnoval opernímu zpěvu. Našli v sobě navzájem zalíbení tak silné a hluboké, že si vroucně vyznali lásku. Rozhodli se, že spolu chtějí žít. Oslavili své zasnuby jako oboustranně šťastně prožitý vstup do předpokoje manželství. V té době princ Adolf obdržel písemné sdělení, že newyorská Metropolitní opera mu za výhodných podmínek nabízí angažmá. Otvírala se mu skvělá budoucnost. S Bertou se domluvili, že zatím odpluje do New Yorku sám, a jakmile zařídí vše potřebné a najde vhodný byt, okamžitě jí pošle lodní lístek, aby za ním mohla co nejrychleji připlout. V New Yorku chtěli uzavřít sňatek a začít společný život. Nemohla se dočkat. Avšak znovu do jejího života vstoupila zlá náhoda. Princ Adolf Wittgenstein byl během plavby postižen infarktem a ve své kajutě zemřel.

Zdrčená Berta Kinská se stáhla do ústraní. Uzavřela se na dlouho ve svém vídeňském bytě, obklopena knihami a časopisy. Po čase ji však nouze donutila najít si nějaký výdělek. Přijala místo vychovatelky čtveřice dcer barona Suttnera. Přestěhovala se do honosného domu na Lotringerstrasse. Ve své citové vyprahlosti se však třicetiletá Berta zamilovala do triadvacetiletého bratra Suttnerových dcer Artura, který k ní rovněž zahořel prudkou vášní. Když to manželé Suttnerovi zjistili, donutili Bertu, aby si hledala jiné zaměstnání, neboť si nepřáli, aby byla pod jednou střechou s jejich synem. Jejich vztah pokládali za věkově i majetkově nepřijatelný, i když společensky jako dcera hraběte stála o příčku výše. Berta se rozhodla odejít nejenom z domu, ale i z Vídně, někam daleko, kde by mohla snáze zapomenout na všechno, co jí postihlo.

Paní baronka Suttnerová, vznešená dáma v letech, její rozhodnutí s nepokrytou radostí uvítala. Upozornila ji na inzerát, který toho dne objevila v novinách: „Velmi zámožný a kultivovaný starší pán žijící v Paříži, si přeje najít dámu zralého věku ovládající cizí jazyky pro práci sekretářky a vedení jeho domu.“

Neprodleně na inzerát odepsala. Záhy se dočkala odpovědi. Továrník Alfréd Nobel, úspěšný vynálezce dynamitu, jeden z nejbohatších lidí světa, kladl řadu otázek, jimiž chtěl zjistit, jestli uchazečka je náležitě kvalifikovaná pro práci, kterou jí hodlal svěřit. Její písemné odpovědi byly naprosto uspokojující. Následovalo pozvání do Paříže a nabídka zaměstnání v Nobelově paláci na Rue Malakoff.

Alfréd Nobel byl zjevem Berty Kinské a jejími intelektuálními schopnostmi zcela okouzlen. Brzy jí dal najevo, že se do ní opravdově zamiloval. Berta stanula v rozpacích. Milovala Artura Suttnera a snažila se proto Nobelovy city udržet v mezích přátelství, které pokládala za nepřekročitelné, jakkoli k Nobelovi chovala úctu a obdiv. V době, kdy odcestoval do Švédska, podlehla touze po Arturovi a odjela za

Berta Suttnerová-Kinská (1843–1914) – první žena, která získala Nobelovu cenu za mír.

ním do Vídně. Dokonce prodala drahý prsten z dědictví po otci, aby měla peníze na cestu. Alfrédu Nobelovi zanechala dopis, v němž mu upřímně vysvětlila své důvody k odjezdu. Dokonce se vzdala platu.

Artur Suttner, když mu Berta vzkázala, že je ve Vídni, okamžitě přispěchal za ní do hotelu Metropol. Oba dávali najevo bouřlivou radost ze shledání. Rychle se dohodli, že uzavřou sňatek. Konal se 12. června 1876 v Gumpoldově kostele na okraji Vídně, v nepřítomnosti rodičů, kteří mu nepřáli. Ihned po uzavření sňatku novomanželé odcestovali do Gruzie. Berta spoléhala na přátelství s princeznou Dadiani, která ji svého času ujistila, že může kdykoliv přijet do její země a pobývat zde tak dlouho, jak bude chtít. Suttnerovi se nejprve usadili v Katarsi. Žili velmi skromně. Artur se živil jako soukromý učitel němčiny, Berta vyučovala hře na klavír a zpěvu. Když v roce 1877 vypukla rusko – turecká válka, oba dobrovolně pomáhali ošetřovat raněné a zapojili se do organizování sbírek na podporu vdov po padlých. Válečné hrůzy a lidské utrpení, jichž byla svědkem, se Bertě vrývaly do paměti i do duše. Svědčí o tom záznam z jejího deníku. Začal v ní klíčit odpor k válce. Kladla si otázku: „Nebylo by lepší, kdyby tito mladí lidé vůbec nebyli posíláni vstříc takovému osudu?“

Bertina manžela válečné zážitky inspirovaly k napsání řady článků, které posílal do vídeňského Die Neue Freie Presse. Jeho příklad podnítil i paní Bertu k publicistické tvorbě. Pod pseudonymem uveřejnila svůj první fejeton ve vídeňském listě Presse.

Po nějaké době se manželé Suttnerovi odstěhovali do Tbilisi, kde Artur nastoupil práci v továrně na koberce a Berta se věnovala vyučování hudbě a literární činnosti. Setkávali se tu pravidelně s princeznou Dadiani a mnoha dalšími významnými osobnostmi. Během doby několikrát změnili bydliště, z Tbilisi se stěhovali do Gordi a odtud do hlavního města Mingrécie Zugdidi. Berta Suttnerová – Kinská, která už předtím napsala několik novel a začala pracovat na své první knize Inventář Duše, zde vytvořila další dvě novely Špatný člověk a Hanna. I Artur pokračoval ve své literární práci.

V roce 1884 dostali manželé zprávu o smrti Bertiny matky hraběnky Kinské. Kromě této smutné zprávy přišla z Vídně i zpráva potěšující: Arturovi rodiče se konečně smířili s manželstvím svého syna a nabízel jim k obývání zámek Hermannsdorf, když se vrátí domů, do Rakouska. Berta s Arturem se rozhodli nabídku přijmout. Ještě před odjezdem z Gruzie pořídili francouzský a německý překlad hrdinského eposu Muž s tygry slavného gruzinského básníka Rustaveliho.

Poté se po devítileté emigraci vrátili do Rakouska. Usmíření s rodiči, střídali pobyt ve Vídni s životem v Hermannsdorfu. Berta pilně pokračovala v literární tvorbě. Během dvou let od r. 1885 vydala tři knihy (Ničema, Daniela Dormesová, Vyšší kruhy). V roce 1886 manželé odcestovali do Paříže, kde Berta seznámila manžela s Nobelem, s nímž celá léta udržovala přátelskou korespondenci. V atmosféře hrozící odvetné francouzsko – německé války se vyostřil Bertin odpor k válce. Nadchla se pro organizaci Asociace pro mezinárodní mír a arbitráž založenou v Londýně s filiálkami ve Stuttgartu, Berlíně, Římě a Milánu. Elektrizována vznikem hnutí, které si vytklo za cíl ideu spravedlnosti mezi národy a vedení války proti válce, po návratu domů v roce 1887 dokončila román Das Maschinenzeitalter (Věk strojů), v němž varuje před hromaděním zbraní a přeháněnými projevy patriotismu.

Hned poté přikročila k napsání knihy s ostrým protiválečným zaměřením, kterou nazvala Die Waffen nieder, která vyšla později česky v překladu Vojty Náprstka pod názvem Odzbrojte! Hrdinka této knihy Marta prožívá z valné části Bertiny životní osudy a tlumočí její názory a postoje.

Kniha vyvolala senzaci. Byla přeložena do osmi jazyků. Alfréd Nobel jí napsal nadšený dopis: „Milá baronko a přítelkyně! Právě jsem dočetl Vaše obdivuhodné, mistrovské dílo. Říká se, že existuje 2000 jazyků, ale zajisté není žádný takový – a i kdyby jich bylo 1999 – ve kterém by Vaše vynikající práce neměla být přeložena, čtena a stu-

dována... Jak dlouho jste komponovala tento skvost? Budete mi to muset říci, až budu mít tu čest a potěšení stisknout Vaší ruku – ruku amazonky, která tak statečně válčí proti válce...“

Své vysoké ocenění písemně Bertě Suttnerové – Kinské vyjádřil i světoznámý ruský spisovatel Lev Nikolajevič Tolstoj.

Berta Suttnerová se s využitím své popularity s nevídanou činorodostí zapojila do mírového hnutí. Ve Vídni byla 18. října 1891 založena Rakouská mírová společnost. Ještě téhož roku se s manželem zúčastnila 3. světového mírového kongresu v Římě. Osmačtyřicetiletá Berta Suttnerová – Kinská vzbudila pozornost působivým projevem, v němž zazněla progresivní výzva: „Přestaň se ptát, jaké národnosti a jaké víry je tvůj soused, ale ptejte se na jedině, jaký je to člověk?“

Když byl z rozhodnutí římského kongresu zřízena ústřední kancelář mírového hnutí v Bernu, Berta požádala Alfréda Nobela, který ji stále miloval, o finanční příspěvek do fondu Ligy míru. Nobel její žádosti nevyhověl. „To, co potřebujete, myslím,“ napsal v odpovědi, „nejsou peníze, ale program.“ Bertu jeho odmítnutí zklamalo. Ve svém mírovém úsilí však nepolevila. V roce 1892 začala v berlínském nakladatelství Alfréda Riedla vydávat časopis nazvaný stejně jako její proslavená kniha „Die Waffen nieder. Mimo to pokračovala v úspěšném psaní a agilně se účastnila mírových kongresů.

V obsáhlých a urputně vedených polemikách s Nobelem za pobytu v Curychu, kam ji pozval i s manželem na zotavenou, dokázala na něj zapůsobit tak, že přes svou nevíru v odzbrojování, jí 7. ledna 1893 v dopise sdělil: „Drahá přítelkyně, ať je Nový rok pro Vás a pro Vaši šlechetnou kampaň, kterou vedete s takovou silou proti lidské lhostejnosti a zlobě, úspěšný.

Rád bych přidělil část svého majetku k založení ceny. Tato cena by byla udělována tomu, nebo té, kteří učinili nejvíce k naplnění idejí všeobecného míru v Evropě...“

Berta Suttnerová-Kinská byla tudíž první, komu se Nobel svěřil se záměrem založit fond pro Mírovou cenu. Právem, neboť ona dokázala usměrnit jeho tvrdší postoje k podpoře mírového hnutí.

V následujícím roce vydala svou další knihu pod názvem Vor dem Gewitter (Před bouří) a začala psát novou s titulem Einsam und arm (Osamocení a chudý). Její manžel v té době dokončil objemné, sedmisetstránkové dílo Sie wollen nicht, čerpa- jící z kavkazských zážitků, patrně nejlepší ze všeho, co napsal.

V listopadu 1896 se Suttnerová zúčastnila 7. světového kongresu, který se konal v Budapešti. Celý sál nadšeně tleskal, když ve svém strhujícím proslovu navrhla, aby

byl založen Evropský svaz států. Zároveň se energicky zasazovala o zřízení Haagského mezinárodního dvora, který by byl pověřen arbitrážním řešením sporů mezi státy.

Nemocný, stárnoucí Alfréd Nobel jí v dopise z listopadu 1896 vyslovil uznání: „Milá baronko a přítelkyně... jsem potěšen, že mohu vidět, jak mírové hnutí nabývá na síle. To je důležité pro civilizování mas a zejména pro takové lidi, kteří bojují proti předpojatosti a tmářství, mezi nimiž – Vy zastáváte vznešené místo...“

Nedlouho poté, co odeslal tento dopis, 10. prosince 1896, ráno ho sluha našel v křesle u psacího stolu mrtvého. Selhalo mu nemocné srdce.

Berta Kinská – Suttnerová se o Nobelově smrti dozvěděla z novin. Bylo ji smutno až k pláči. Stejně těžce se s odchodem velkého člověka a přítele vyrovnával její manžel a spolubojovník Artur.

V létě následujícího roku, přesně 3. června 1897, se dostavila do vídeňského Hofburgu k audienci u rakousko-uherského císaře Franze Josefa I. Z pověření londýnské církevní arbitrážní aliance mu odevzdala mírovou petici s provoláním 170 britských církevních hodnostářů adresovaným všem hlavám států. Obsahovalo výzvu k řešení sporů mezi státy nikoli válkami, ale arbitráží, vstřícným jednáním. Císař s ní jednal přátelsky. Pozorně vyslechl i její vysvětlující výklad. Nakonec však pronesl bezvýrazně:

„To by mohlo být jistě velmi dobré... ale je to těžké.“

Berta pochopila, že petice bude opatřena poznámkou „založit“ a skončí provždy v archivu.

Při vši své celoevropské angažovanosti a pilné literární práci nezapomínala ani na svůj český původ a rodnou Prahu. S dokonalou znalostí češtiny, kterou si zachovala, sledovala českou literární tvorbu té doby. Seznámila se s básníky Svatoplukem Čechem a Jaroslavem Vrchlickým. S hlubokým obdivem k jeho rozsáhlé epické skladbě Bar Kochba, v níž zobrazil vývojové peripetie lidstva, napsala Vrchlickému 22. ledna 1899 i manželovým jménem: „Již dlouho nás to nutí k tomu, abychom Vám vyjádřili svůj úžas a dík za toto nádherné umělecké dílo. Jest to vavřínový list, jenž čerstvě náleží do věnce, který Vám vzdělané lidstvo již dávno uvalo.“

Potěšilo ji a povzbudilo, když vydavatel Bedřich Fricke v Unhošti začal jako odezvu na Bertin slavný román a její mírové úsilí vydávat časopis Odzbrojte. Počínaje 1. číslem, Berta Kinská- Suttnerová do něj ochotně přispívala svými články.

Mohutným povzbuzením pro ni byl 24. srpen 1898, kdy si v novinách přečetla výzvu ruského cara Mikuláše II. představitelům všech států k uspořádání meziná-

rovní konference, která by, jak se v ní pravilo, „sjednotila všechny země za účelem dosažení světového míru.“ Všechny naděje touto výzvou vykřesané však brzy pohasly, neboť řada velmocí, na rozdíl od obrovského Ruska, měla zájem zbrojit a připravovat se na válku k dosažení svých mocenských ambicí.

Nesporným úspěchem mírotvorného snažení Bertiny Kinské- Suttnerové naproti tomu bylo zřízení Mezinárodního soudního dvora v Haagu v intencích jejího návrhu na základě usnesení konference šestadvaceti států.

Radost z tohoto úspěchu jí kalila pouze okolnost, že na konferenci se nepodařilo dosáhnout úmluvy o zastavení zbrojení, kterou ona sama pokládala za nejdůležitější cíl mírového usilí.

V červnu 1901, kdy Berta a Artur Suttnerovi oslavili stříbrnou svatbu, dostala světoznámá autorka knihy *Od zbroje a bojovnice za mír* dopis Lva Nikolajeviče Tolstého:

„Vaše vynikající kniha vykonala účinnou práci při popularizování povědomí strádání a hrůz válek. Měli by ji číst lidé všude, aby si uvědomili, že to jsou oni, kdo tvoří šik nositelů veškerého zla války tím, že poslouchají raději někoho jiného než Boha.“

Téhož roku v prosinci se ve smyslu Nobelovy závěti splňující Bertiny podněty přikročilo poprvé k udělování Nobelovy ceny za objevy ve fyzice, chemie, lékařství, za literární dílo a za práci pro mír.

Život však umí až sadisticky míchat radost a žal. Uplynulo pár měsíců roku 1902 a Bertu postihla těžká životní rána. Jejímu manželovi Arturovi ochrnuły nohy a koncem roku 10. prosince 1902 zemřel. Vykonavatel závěti nad jeho hrobem na výslovné přání zemřelého četl vzkaz manželce Bertě: „Učinilas mě šťastným. Pomohla jsi mi získat od života to nejkrásnější a těšit se z toho. Mezi námi nebyla ani vteřina nespánu a to přičítám tvému velkému pochopení, tvému velkému srdci, tvému velkému citu. Musíš pracovat dále ve směru, který jsme si vytyčili. Pro spásu dobré věci pokračuj v práci. Odvahu! Pryč se zoufáním!“

Arturova smrt inspirovala manželku Bertu k vytvoření dalšího díla *Dopisy tomu, jenž zemřel*. Jímavou formou listů psaných zemřelému manželovi, jako by mu podávala zprávy o všem, co se událo, od okamžiku, kdy přestal vnímat a zemřel. Kniha je nejenom výstižným přehledem soudobého dění, které autorku podněcuje k hlubokomyšlným úvahám.

Jako spisovatelka i organizátorka mírových akcí byla Berta Suttnerová – Kinská neustále středem celosvětové pozornosti. Ze zámku Hermannsdorf se odstěhovala do Vídně, kde žila skromně v pronajatém bytě společně se svou služebnou a jejím manželem. S rodinou Suttnerovou, která neměla pochopení pro její činnost, se nestý-

kala. Byla zvána na přednášky, podnikala dokonce dlouhodobější přednášková turné. Bylo jí jedenašedesát let, když v roce 1904 na pozvání odcestovala do Ameriky, kde se v Bostonu zúčastnila mírového kongresu.

Následujícího roku 1905 s velkým ohlasem přednášela v řadě německých a švýcarských měst. Na měnící se adresy za ní putoval telegram, který jí dostihl až ve wiesbadenském hotelu. Poslíček za jeho doručení žádal tři marky. Nejprve telegram odmítla převzít, žila v té době z ruky do úst a musela šetrně hospodařit s každou markou. Vzápětí si však uvědomila trapnost svého odmítnutí. Zavolala poslíčka zpátky. Zaplatila za doručení a nahlédla do telegramu, poslaného ze Švédska. Srdce se jí rozbušilo, když četla: „Ctihodná madam! Je pro mne velkým potěšením, abych Vám oznámil, že na dnešním zasedání Nobelova komitetu bylo rozhodnuto udělit Vám Nobelovu cenu míru pro rok 1905. Loevland, ministr zahraničních věcí.“

Byla to velká událost. Noviny všech kontinentů se předháněly v reportážích. Na slavnostním předávání cen laureátů se mezi nimi poprvé měla objevit žena- slavná spisovatelka a dlouholetá aktivistka mírového hnutí. Zvedla se nová vlna zájmu o její přednášky.

Osud ji nešetřil však ještě jednoho těžkého úderu. V květnu 1912 zahynul při zkáze Titaniku Viliam Stead, v té době, po ztrátě manžela a přítele Nobela, její oddaný přítel a spolubojovník v mírovém hnutí.

Sama ještě poté podruhé odplula do Ameriky, kde přednášela s obrovským úspěchem v San Francisku, Chicagu a dalších městech o tom, co se může učinit pro světový mír. Příznačné je, že na rozdíl od milionu prostých lidí ochotných pro mír nelitovat úsilí ani peněz, proslulý americký bankéř J. P. Morgan, jeden z nejbohatších mužů Ameriky, když ho požádala o příspěvek k založení novin Světového mírového kongresu, odbyl ji slovy: „Promiňte madam, ale na tomto hnutí nejsem ani v nejmenším zainteresován. Jistě tedy uznáte, že nemohu v tomto ohledu nic vykonat.“

Po návratu domů, navzdory pokročilému věku, nepřestala agilně pracovat v publicistice i v organizačních záležitostech mírového hnutí. Účastníci 20. mezinárodního kongresu v Haagu jí aplaudovali jako vůdkyni míru. Berta Kinská – Suttnerová však neprahla po počtech ani hmotném zisku.

Jako roduvěrná Češka se snažila uplatnit svůj vliv na sblížení velmi početné české menšiny ve Vídni s rakouskými Němci. Svou přítomností posílila význam ustavující valné hromady spolku „Austria Nova – Nové Rakousko“, který vznikl za předsednictví významného českého vlastence a proslulého lékaře docenta vídeňské lékařské fakulty J. V. Drozda 11. prosince ve velkém sále Gewerbeverein.

Na jaře následujícího roku se však náhle prudce zhoršil její zdravotní stav. Ještě než byla postupující slabostí donucena ulehnout, zasazovala se, aby zářijový 21.kongres se konal ve Vídni a zapůsobil svou vahou na urovnání všech mezinárodních sporů. Rozjítřovaly ji zprávy o narůstající výbojnosti militaristů.

Těžká choroba žaludku však dravě a neodvratně usilovala o její nebytí. 20. června 1914 laureátka Nobelovy ceny, světová spisovatelka a česká rodačka z Prahy, Berta hraběnka Kinská a baronka Suttnerová ve Vídni zemřela.

Osm dní po její smrti výstřely srbských nacionalistů v Sarajevu vytvořily rakouským a německým militaristům záminku k rozpoutání 1. světové války. Mírové úsilí Berty Kinské-Suttnerové přesto nebylo marné – dosahuje až k dnešku.

Vylíčením životní cesty slavné dcery generála Františka hraběte Kinského jsme poněkud předběhli čas až do pohnutých počátků 20. století. Vraťme se však ještě do předchozího století, do časů, kdy se feudální pořádky, které přežily Napoleona, začaly v revolučních vichrech bortit.

K úplnosti životopisného přehledu bratří hraběte Leopolda chybí ještě zmínka o šestém z nich. Byl jím generál Antonín hrabě Kinský, který zřejmě kromě řádného plnění vojenských povinností v napoleonských válkách a jako velitel pluku v době míru, nezanechal po sobě žádnou pozornější stopu hodnou zaznamenání. Zemřel bezdětný.

Chlumecké panství zdědil ovšem prvorozený syn hraběte Leopolda osmnáctiletý hrabě Oktavián Kinský, svérázná osobnost, která se neobyčejně výrazně zapsala do dějin rodu i města.

EXCELENCPÁN

Prvorozeným synem hraběte Leopolda byl Filip. Ten však dávno před otcovou smrtí tragicky zahynul na zámku Karlova koruna v Chlumci. Při návratu z projíždky cválal s koněm rovnou do stáje. Těsně před vraty se na čísi zavolání impulzivně ohlédl přes rameno a nestačil už sehnout hlavu. Prudkým nárazem do trámu si roztránil čelo. Zemřel na krvácení do mozku.

Dědicem panství se stal druhý syn Oktavián hrabě Kinský. Po svém kmotru knížeti Poniatowském si někdy k jménu připojoval i další jméno Josef. Narodil se roku 1813 na záměčku Vlkově poblíž Chlumce. V osmnácti letech sloužil jako poru-

čík u kyrysnického regimentu knížete Auersperga. Byl to sto devadesát centimetrů vysoký, statný mladík vznětlivé povahy. Prudká hádka s jedním z důstojníků skončila rvačkou, v níž Oktavián svého soupeře potupně ztloukl. Za trest měl být přeložen k jinému pluku. Rozhodl se raději odejít z armády.

Chlumeckého panství se však ještě nemohl ujmout, protože nebyl plnoletý. Dědictví zatím spravoval jeho strýc hrabě Puteani. Nepočínal si však při tom zrovna nejlépe. Nelze říci, že by panství v jeho péči zkvétalo. Oktavián, rozhořčený jeho přehmaty, dal se prohlásit za plnoletého a převzal správu panství do vlastních rukou. Pro svou matku hraběnku Terezii Kinskou získal zámek ve Velkém Barchově, kam se pak přestěhovala z Obory.

Jako znalec a milovník koní si předsevzal zdokonalit hřebčín zřízený v Oboře, kde žili koně nadivoko. Pořídil přesný soupis všech koní a již v roce 1832 vybudoval dvůr Ostrov pro chov anglických plnokrevníků. Na přilehlých lukách po vypuštění Velkochlumeckého rybníka později, v roce 1843, zřídil závodště.

Ještě řadu let předtím, v roce 1835, učinil důležitý životní krok. Vstoupil do manželství s hraběnkou Anežkou Schafgotschovou, majitelkou panství Podbořany. Role svědka při svatebním obřadu přijal vzdálený bratranec kníže Rudolf Kinský.

Hrabě Oktavián zastával již tehdy dědičný úřad vrchního zemského hofmistra. Kromě toho byl jmenován císařským komořím a tajným radou. Jako nejvyšší zemský hodnostář se v roce 1836 zúčastnil obřadu korunovace Ferdinanda V. na českého krále. Byla to poslední královská korunovace v Čechách. Hrabě Evžen Czernin ve svých pamětech líčí slavnostní průvod: „Přede mnou šel dědičný truksas František Colloredo se zlatým chlebem, vpravo ode mne dědičný kuchmistr Wratislav se stříbrným chlebem, vlevo dědičný pokladní Ferdinand z Lobkovicz se starším svým bratrem Karlem, dále vpředu a ještě menší hodnosti dědičný strážný dveří Mladota s emailovaným zlatým klíčem. Dědičný krouhevník stavu panského Chorinský a stavu rytířského Worzikowský z Kunratic. Za mnou dědičný hofmistr s holí, mladý Taffy Kinský. Nám následovali zemští důstojníci s žezlem, říšským jablkem a korunou na zlatých poduškách...“

Činorodý chlumecký hrabě vedle svých úřadů vzal na sebe po nějakou dobu i povinnosti purkmistra města Chlumce.

Jeho vášní byly parforsní dostihové hony neboli štvanice. V Anglii pro ně zakoupil smečku dvaatřiceti strakatých honičích psů, první takovou smečku v Čechách. Hony se pořádaly v rozsáhlých lesních prostorách směrem na Kladruby a Týnec nad Labem. Hrabě si pro tuto příležitost oblékal předepsaný anglický úbor (černá žokej-

ská čapka, červený frak, přiléhavé bílé jezdecké kalhoty), kterým budil v okolí velkou pozornost.

Kromě parforsních honů se pořádaly i normální hony, kterým se říkalo střilecí. Psala o nich za svého pobytu v Chlumci u sládka Josefa Daňka v dopisech Vojtovi Náprstkovi do Prahy spisovatelka Božena Němcová. Líčí, jak probíhaly a také jak hrabě získával nadháněče: „Baráčníci a ještě chudší lid venkovský smí chodit do panských lesů na stlaní a suché dříví, za to však musí při panských honech dělati honce, či jak se v chlumeckém kraji říká chodit na lásku, jelikož se zde pořádají veliké a časté hony, neboť hrabě Kinský jest náruživý milovník koní, psů, honů a žen.

O honech svolají, především myslivci honce, a to z některé vesnice 30, z jiné 40, takže někdy na lásku shromáždí 300–400 honců, kterým se udá místo a hodinu honu.

Myslivci, když je na honu více šlechticů, nemají pušek, jen lovecké nože, a jen tehdy, když se loví na vysokou zvěř, nebo je sám hrabě na lovu, mají i oni pušky. Honci mají hole.

Když je léč zatažena, začnou honci křikem halo – halo a holemi vyplašovati zvěř ze zákeří, zástromí a houštin. Zastřelenou zvěř honci sbírají a na hřbetech zavěšenou nosí za lovci.

Každý šlechtic má s sebou 6–8 pušek, nejvíce dvojek, které mu za ním stojící myslivec ustavičně nabízí a jednu po druhé podává. Někteří prý jsou tak výborní střelci, že znají střilecí jednou rukou a zvěře nechybí.

Když je léč zavřena, ptá se jeden druhého mnoho-li kusů zastřelil, což jeden z myslivců zapisuje. Potom složí honci zastřelenou zvěř, a když ji myslivci spočítají, naloží se na vůz na chvůj a odveze se do zámku.

Někdy se prodá část na místě, a když se lov podařil, rozdává se část mezi myslivce a honce.

Léč započnou zatahovati obyčejně o 11. hodině dopolední. Zastřelí se při velkých honech 1500–2000 zajíců.

Jak je po honu, přiskočí ke každému šlechtici jeho myslivec a přehodí mu přes plece plášť, aby nenastydl, neboť bývají při lovu ustrojeni v lehkých kazajkách. Potom vyšvihnou se jedni na koně, druzí posedají do vozů, uhánějící tryskem do zámku.“

Hrabě měl pro svou loveckou vášeň skvělé předpoklady. Kníže Rudolf Kinský ho ve svých vzpomínkách charakterizuje takto: „Hrabě Oktavián byl výborný jezdec, řidič koní i střelec. Jezdil a vyhrál četné steeplechase i ještě ve věku pokročilém až do let

šedesátí minulého století. Provedl množství sandorovských kousků jezdeckých, jak se tehdy častěji dalo. Většina těch, kteří se pokusili o takové kousky, je arci nesvedla, než hrabě Oktavián byl v nich mistrem.

Evžen Vrbna, bratranec mé matky, sám znamenitý jemný jezdec, než spíše jezdec v jízdárně nežli v přírodě, kladl hraběte Oktaviána, jakožto jezdcem nad hraběte Sándora, tvrdě, že tento je toliko přírodním jezdcem. O hraběti Oktaviánovi tvrdil, že byl schopen i zcela nevyucvičeného koně v jízdárně tak předváděti – ovšem jen na krátký čas – že na diváky učinil dojem, jako by kůň byl plně vycvičený.

Vypravoval též, že hrabě Oktavián měl, co zraku a sluchu se týče, všechny vlastnosti přírodního člověka, při parforsních a střilecích honech pak pudy Indiána.“

Hraběti Oktaviánovi nutno také připsat zásluhu, že uspořádal první dostihy v království Českém podle anglických pravidel. Zprávu o tom našel V.Klemens ve starých záznamech: „Bylo to 30. června 1846, kdy hrabě Oktavián vypsál překážkový dostih pro panské jezdcy, a to na lučických lukách u Chlumce. Překážky prý byly dosti těžké, zvláště široký příkop, který se nacházel mezi městem Chlumcem a vesnicí Lučice. Ze sedmnácti subscribentů startovalo pouze 6 a jenom 3 projeli cílem, a ani u těch se to neobešlo bez nehod. Baron Eszterbeskie, který dojel jako druhý, měl pád u zmíněného příkopu. Jako třetí projel cílem pod poručíkem Hennegerem vraník knížete Alfréda Windisch-Graetze – pozdějšího polního maršálka. Těžko se dostal z příkopu, jelikož kůň bar. Eszterbeského, po svém pádu ležel napříč před ním. Jako první projel cílem hr. Oktavián na své hnědé klisně. Při mohutném skoku přes široký příkop, přetrhl se mu jeden z třmenů lehkého závodního sedla. Bez dlouhého rozmyšlení přehodil hr. Oktavián též – druhý třmen přes sedlo, aby mu jednostranná přítěž nepřekážela, a dojel bez třmenů vítězně.

Tato opravdu jedinečná zkouška zdatnosti a síly je zachycena na obraze, jehož kopie zdobí místnost pražského Jockey Clubu.“

Hrabě Oktavián byl rozhodně muž nevšedních vlastností, ale i podivínských rozměrů. Mnoha lidem připravil nezapomenutelné zážitky. Takhle na něj vzpomíná německý šlechtic H. André v článku nadepsaném Jeden den na zámku v Chlumci:

„Časně ráno jsme se měli vydati na projížďku v lese a hrabě Oktavián Kinský již s čtyřspřežím předjel, když nám bylo řečeno, abychom vstoupili do vozu. To se však muselo státi rychlým skokem do jedoucího kočáru, neboť hrabě zapřáhl spolu hřebce a klisny a musel neustále ujížděti, aby se vyhnul vážným potyčkám mezi koňmi.

Když jsme se dostali do lesa, střelil hrabě z jedoucího kočáru jelena, načež koně ranou polekaní se mezi stromy pustili v cval. Hrabě tomu klidně přihlížel, a když

Oktavián Kinský na Césarovi.

jsme přijeli ke svahu, s jehož vrchu bylo viděti velký rybník, pohodil opratěmi a smál se našemu děsu. Dospěv k vodě, stoupl na oj a zadržel koně. Ještě několik vzrušujících okamžiků bylo nám zažiti, než jsme se dostali domů.“

Tímto ovšem dobrodružství pana André ještě zdaleka nekončila. Čteme dále: „Před zámkem stálo několik osedlaných koní, z nichž někteří byli skvostní. Divokou jízdou, hned přes řeku, hned po úzké lávce, jsme dorazili hraběcími lesy k císařskému hřebčínu Kladruby, asi dvě nebo tři míle od zámku vzdálenému. Po skončení jeho prohlídky vrátili jsme se opět šílenou rychlostí, přeskočivše ještě cestou četné ploty a příkopy. Doma poskytl nám zábavnou podívanou jeden z pánů, jenž byv stíhán oběma dogami hraběte, vyšplhal na vysokou skříň. Očekáváje, že zlá zvířata ho nechají na pokoji, setrval několik okamžiků v této situaci, zvířata však nezmizela, zato přidružila se k němu známá opice pána domu, usedla okamžitě vedle vznešeného hosta a napodobovala tam velmi žertovně jeho nemotorné posunky. Večer byli jsme velice štědře pohoštěni lihovinami, museli jsme ještě o závod zápasiti, přičemž nám hrabě ukazoval své četné dovednosti. Dojel čtyřmi koňmi až do druhého poschodí, v sále se obrátil a podobně zase sjel dolů. Když jsem konečně smrtelně znaven, klesl do postele a únavou se sotva mohl hnout, začínal jsem právě usínat, když se mi polštář

začal hýbat. Když jsem nemohl dále nedbat tohoto nezvyklého jevu, ukázalo se, že je naplněn žábami.

Tak skončil můj den na zámku Karlova Koruna u hraběte Taffyho Kinského.“

Hrabě, jemuž příbuzní a přátelé říkali důvěrně Taffy, jak vidět rád trochu potrápil své hosty. Potvrzují to i vzpomínky hraběte Wolkensteina: „Když jsem po honu svým přátelům sdělil, že mě Taffy Kinský pozval do Chlumce, radili mi, abych sepsal závěť.

Jel jsem vlakem až do Kladrub, kde mne očekával sám Taffy na koni, jiný kůň stál pohotově pro mne. Projeli jsme se lesem, přeskočili několik překážek, jeli kolem hřebčince a dostali se konečně ke Karlově Koruně, zámku Kinských.

Brzy nato byl očekáván vévoda Nasavský. Již přijížděl jeho kočár širokou alejí, když tu Taffyho pověstný opičák stříkačkou ze střechy pokropil důstojný zjev vévodův. Lze snadno si představit jeho nevoli. Taffy arci vyslovil své politování a vysvětloval událost tím, že prý opičák unikl na svobodu, než jak rozeznati pravdu a báseň?

Večer byli předváděni koně v salonu. Byla krásná sněžná noc s úplňkem v listopadu. Taffy mi nabídl, abych se s ním projel na koni. Přisvědčil jsem a již jsme ujížděli nocí. Nedaleko zámku byla v lese dlouhá alej s překážkami. Zmohli jsme všechny překážky a to přes nezvyklé osvětlení a kluzkou půdu bez jakékoli nehody...“

Zasloužilý chlumecký tiskař a editor Vítězslav Klement k uctění památky hraběte Oktaviána posbíral a ve vlastní literární úpravě vydal v roce 1947 pod názvem *Náš Excelencpán* pestrý výběr většinou úsměvných historek, které dokreslují portrét tohoto, jistě neobvyklého člověka. V čem spočívá jeho neobyčejnost? Vítězslav Klement to výstižně říká:

„Měl k životu, k lidem a věcem jiný poměr, než žádala na člověku jeho postavení jeho doba. Neukládal si míru a zdrženlivost v úsudku a v postoji k panujícímu řádu. Byl sice vrchním zemským hofmistrem, ale ani tento svůj úřad neměl v úctě tehdy obvyklé. Byl sarkastický a přitom dobrosrdečný, byl škodolibý a přitom bez úmyslu uškodit. Pro kratochvíli dovedl přivést do úzkých kterékoli šlechtice, několikrát i rakouského arcivévodu, panského úředníka či venkovskou bábu, aby vzápětí dal poznat svou bodrost... Žil mezi lidem více, než jak tehdy bylo zvykem v jeho kruzích, žil koním, lesům, přírodě. Jakkoli nelze nepřiznati jeho výstřednosti, přece na její vrub bylo přičítáno mnohé, co by se dnes zvalo příznivěji. Nezvykle na svou dobu byl člověkem lidovým...“

Oživme hrstí příhod vzpomínky na excelepcána Oktaviána Kinského. Připomeňme třeba tu o jistém chlumeckém domkáři, který se za poledne, když věděl, že hajný

bude u oběda, vypravil s vozíkem taženým vyhublou kravkou do panského lesa na Mračňovce nakrást si trochu dříví na otop. Spěšně naložil vozík poleny z metru a už bičem usilovně pobízel svou mátožnou kravičku do kroku, aby byl s dřívím co nejdříve doma. Jako z udělání ho na cestě dostihla bryčka hraběte Kinského, který se vracel z Obory na zámek. Hrabě prudce zarazil koně, vyskočil a bičem začal domkáře švihat hlava nehlava. Ten prosil, ať ho excelenpán nechá, že už víckrát nebude v lese brát dříví.

„Ty darebo,“ čertil se hrabě, „proto tě nebiju, že mi kradeš dříví – je ho tady dost – ale za to, že trápíš to dobytče. Hned polovinu slož a přijed’ si pro ni ještě jednou!“

Když si pak domkář přijel pro zbytek nákladu, ještě mu prý panský hajný na příkaz hraběte pomohl s nakládáním.

Možná jste četli anebo slyšeli i příběh krejčího, jehož si hrabě Oktavián pozval z Anglie. Přes Chlumeck tenkrát ještě nevedla železnice, takže si pro něj dojel se svou pověstnou bryčkou do stanice Týnec nad Labem. Byl to zvláště důkladně vyrobený vozík, vyztužený železnou tyčí. Hrabě totiž jezdil jako o závod, cesta necesta. Sotva se objevily na obzoru věže zámku, práskl do koní. Bryčka sebou divoce zmítala. Hrabě dokonce odhodil oštěže, jak to často dělával. Angličan však neztratil klid. Utrousil jen poznámku, že jde o to, jestli pan hrabě umí také uhánějící koně zastavit. Hrabě se okamžitě vztyčil, stoupl si jednou nohou na oj, natáhl se pro opratě a cválající koně v nejprudším běhu přinutil zastavit. Pak spokojeně obrátil hlavu, co na to říká Angličan. Ten už stál vedle bryčky na pevné zemi a zdvořilou angličtinou panu hraběti sdělil, že ten kousek cesty dojde pěšky.

Známa je historika z chlumeckého jarmarku. Hrnčíři rozložili na dlažbě náměstí své křehké zboží: talíře, hrnky, krajáče, mísy, konvice, džbány a bůhvíco všechno. Vtom se od Hradce přiřítit tryskem hrabě Oktavián na koni. Lidé s křikem uskakovali na všechny strany. Kůň s jezdcem se jako smršť přehnal rynkem směrem ke Staré bráně. Kopyta s křápaním, cinkotem a řinčením drtila porcelán i pálenou hlínu. Učiněná spoušť! Skoro všechno nádobí rozložené na slámě pro oči kupců bylo proměněno ve střepy. Kramáři bědovali a nadávali. Ale už tu byl panský úředník a vyhlášoval, že všichni, kdo utrpěli škodu, dostanou zapláceno v kanceláři panství. Dostali prý víc, než kolik by bývali mohli stržit, kdyby všechno své zboží dobře prodali. Byli spokojeni. Však leckdo jistě využil příležitosti a nahlásil větší škodu, než jaká ho doopravdy postihla.

A těch žertů, kterými dovedl chlumecký pán přivést do úzkých vznešené panstvo. Jednou se šel podívat, jak se činí malíři pokojů, kteří pracovali v zámeckých komnatách. Zvědavě zamíchal barvu připravenou v nádobě. „Fuj! Jak to, že tak smrdí?“

podívoval se znechuceně. „Snad se do toho někdo...“ Mistři malíři hraběti vysvětlili, čím to je. Do barev se přidává mléko a to kysá a smrdí. Hrabě dostal okamžitě nápad.

„Připravte mi hrnec té barvy a dejte na něj pokličku, ať to nevyprchá!“

Večer při hostině pak umístil hrnec pod hodovní tabuli, kolem níž seděli vzácní hosté, a v nestřeženě chvílce nenápadně pod ubrusem odsunul pokličku a klacíkem barvu prohrábl. Nesmírně se přitom bavil, jak dámy i páni věřili a pokukovali podezíravě jeden po druhém, kdo že se to tak neslušně zachoval.

Jindy zase nezdolný čtverák svým hostům na zámečku v Oboře do cukrovinek přimíchal silné projímadlo a pak navrhl procházku pěšky po lesní cestě. Ta legrace, když dámy i páni o překot odbíhali do houštin a zápasili se sponami a knoflíky svých elegantních úborů. Život hraběte Josefa Oktaviána Kinského však nebyl vyplněn jen hony, jezdeckými závody, projíždkami a různými kratochvílemi. Osud ho přinutil prožít epochální společenský přerod roku 1848, kdy se celou Evropou valil příboj demokratické revoluce. Feudální společenský řád se hroutil a s ním mizely nenávratně i četné výsady panského stavu.

Představitelé revolučního hnutí v českých zemích se dožadovali státoprávního uznání rovnoprávnosti Čechů a Němců a také zrušení roboty, zavedení obecní samosprávy, svobody tisku, shromažďování a náboženského vyznání.

I malé městečko Chlumeck zachvátilo revoluční pozdvižení. Když 19. března 1848 odjela z Prahy osmnáctičlenná česká delegace do Vídně jednat o požadavcích českého národa, v Chlumci se konaly slavnostní bohoslužby s modlitbami za úspěch jednání. Deputace se žel vrátila s nepořízenou. Teprve druhá petice přinutila císaře, aby 8. dubna svým kabinetním listem potvrdil příslib splnění českých národních i politických požadavků. Tak zvaný Svatováclavský výbor, který stál v čele českého revolučního hnutí, byl přičiněním radikálních demokratů rozšířen a přeměněn v Národní výbor, jehož členem byl zvolen i chlumecký rodák, tehdy už známý dramatik Václav Kliment Klicpera.

V Chlumci již od března, kdy bylo povoleno zřizování ozbrojených národních gard, vznikl rovněž z místního sboru ostrostřelců po doplnění četnými dobrovolníky místní oddíl Národní gardy v počtu 344 mužů. Revoluční vedení města v čele s nově zvoleným purkmistrem šenkýřem Václavem Neumannem a radním Vincencem Čermákem zorganizovalo přípravu voleb delegátů na český zemský sněm. Také ve vesnicích na Chlumecku se vzrážalo revoluční vření podnětené hlavně příslibem zrušení roboty. Byla sepsána petice doručená 6. května 1848 Národnímu výboru.

Stálo v ní mimo jiné: „... My domkářové na celém chlumeckém panství žádného živobytí nemáme, jen jedině těžká břemena za povinnosti nám ukládají, my musíme naší vrchnosti 13 dní jménem roboty vybývat i 40 krejcarů ve stříbře do zemsko-panské kasy platiti, též musíme 4 muže každodenně při úřadě jménem ordinace zadarmo vybejvat...“ Petice požadovala přidělení pozemků, které „jedině zeměpánu přináležejí.“

Poznovu se projevovala, tak jako před sedmdesáti lety, nechť plnit robotní povinnosti. Docházelo i k násilným činům. V Chlumci bylo například převrženo šest panských povozů, naložených bramborami, které si pak lidé svévolně rozebrali.

Hrabě Kinský se revolučnímu dění nestavěl na odpor. Naopak. Vyňal z poddanské podřízenosti Chlumec i Žiželice. Sedlákům slíbil, že ti, kdo do konce října splní své robotní povinnosti, budou od nich v následujících dvou měsících roku osvobozeni. Chalupníkům byl ochoten snížit 13denní robotu na 6 dnů a k 31. prosinci zrušit veškerou materiální robotu.

12. června 1848, jak známo, vypuklo v Praze ozbrojené revoluční povstání. Zpráva o tom se rozletěla po celých Čechách. Oddíly Národní gardy z venkova táhly na pomoc Praze. Chlumecká Národní garda se toho dne zrovna účastnila i s hrabětem Oktaviánem a jeho chotí slavnostního svěcení praporu Národní gardy v Žiželicích. „Zaplesalo srdce každého občana,“ píše kronikář Petr Vlasák, „nad touto poctou, která se tímto od měšťanů chlumeckých stala, kdežto národní garda žiželická s chlumeckou jeden druhému na znamení bratrstva ruce tiskli a přátelství ve spolek slibovali.“

Právě když byly oslavy v nejlepší, přijel ve spěchu hrabě Schafgotsch, aby informoval švagra o událostech v Praze. Hrabě Oktavián okamžitě zavelel gardě k odchodu.

V Chlumci se ihned organizovala výprava na pomoc bojující Praze. Protože chlumečtí pekaři se zřejmě ze strachu před následky odmítli na pomocné akci podílet, vyzvalo velení Národní gardy občany, aby sami napekli chléb, neboť „se zamýšlí pro město Prahu a v tamní krajině se nacházející národní gardy naléhavě poselství s chlebem odeslati.“

Ještě týž den se vydal do Prahy oddíl Národní gardy z Bydžova a nazítří vyrazili i chlumečtí gardisté. V záznamu z té doby čteme: „... po venku lid pobouřen ku Praze táhl a 16 junii z Bydžova garda sem s kopíma a flintama přišla a do Tejnice došli. Naši střelci druhý den s chlebem taky ku Praze vyšli, poněvadž zpráva přišla, že nouze o potravu jest. Však když k Tejnici Labské přišli, uslyšeli, že mnohé gardy

z okolních měst ku Praze táhly, u Běchovic od vojska poraněny a pobity byly a tudy se Praha vzdát musela a do stavu obležení přišla.“ Windischgraetzovi granátníci po ničivé dělostřelbě a brutální zteči barikád pražské povstání potlačili. Revoluční hnutí však neustalo.

Hrabě Oktavián, jak nasvědčují dokumenty, se k požadavkům poddaných stavěl s porozuměním. Snažil se předejít nepokojům a vzpourám. Do jednotlivých vsí svého panství rozeslal listy, v nichž ujišťoval: „... já Vám z mojí strany, moji milí poddaní, zase svým hraběcím slovem to ubezpečení dávám, že od Vás od dnešního dne, leč by z vás některý v čas žní z lásky a náklonnosti mně nápomocen býti chtěl, žádnou robotu požadovat nebudu a nechci. Ano, i s tím se spokojím, jestli a co při zemském shromáždění za takovou ustanoveno bude, a kdy by se až jmenovalo, že mne od vás zcela žádná náhrada býti nemá, také s tím již napřed spokojen jsem a vám žádné překážky dělat nebudu. Dále ještě to vyjádření od sebe dávám, že všem baráčkům i podruhům již také od dnešního dne robotu zcela, totiž bez vsí náhrady daruji... napomínám vás, ale moji milí poddaní, naproti tomu otcovsky, vynasazte se ve vaší obci pokoj a pořádek udržet, neb příchodící jsou k pozdvižení a k nepokoji nabádali.“

Když potom skutečně došlo k zrušení roboty a vrchnostenského poddanství, hrabě Oktavián Kinský se pružně přizpůsobil novým společenským poměrům. Jak napsal Jan Neruda, „čas oponou trhnul a změněn svět“. Začal se rozvíjet průmysl a podnikání. I v Chlumci. V padesátých letech byla v panské myslivně v Luhách zřízena továrnička na výrobu šroubů zaměstnávající na třicet dělníků. (Zrenovovanému stavení se dodnes říká Šroubovna). V roce 1864 získalo město záložnu. O čtyři roky později se jako svědectví oživlého hospodářství konala první velká výstava zemědělské techniky.

Antonín Belichar zbudoval v roce 1878 slévárnu. Sám hrabě postavil v témže roce u závor hotel Liverpool na paměť svého vítězství v dostihovém závodě na anglické půdě. Říkáme u závor, neboť od roku 1873 vedla již přes Chlumec železnice z Hradce na Prahu a prozíraví představitelé města souhlasili se zbudováním stanice.

Nelze nepochválit i národní hrdost, kterou hrabě v plné shodě s tradicemi rodu demonstrativně vyjádřil roku 1865, když dostal od peštského Národního casina maďarsky psaný dopis týkající se jeho členství v této šlechtické organizaci. Dopis vrátil prezidentu Casina hraběti Szaparymu s poznámkou: „Žádá by tento dopis byl napsán česky, neboť se zde uherský nerozumí.“ Přinutil tak maďarského šlechtice, aby si – jistě ne bez námahy – našel tlumočníka, který pak sepsal nový dopis v češtině, nevdá, že křečovité a toporné:

Oktavián Kinský (1813–1896).

„Vysoce urozený pane Hrabě! Od strany Peštského Národního Cassina Panu Hraběti z omylu na také řeči přípis byl poslán, kterou řeč Pan Hrabě docela nerozumí. Aby se tento případ neopětoval dávám si svobodu Panu Hraběti v mateřčině tu prosbu přednésti, aby se ráčil o tom vyjádřit, či po vypršení roku 1865-ho i budoucně žádá členem casina zůstatí a v tom pádě či zas jen na 6 let anebo až do smrti.“

Hrabě Oktavián měl i své rodinné problémy. Jeho manželství zůstalo bezdětné. Když se v roce 1849, za okolností, které později vysvětlíme, na chlumecký zámek přistěhoval Oktaviánův mladší bratr Jan i s manželkou Ifigenií, byl jejich syn Zdeněk předurčen za dědice majorátu. Po deseti letech však došlo mezi bratry k vážné neshodě. Sukničkářský Oktavián začal nadbíhat Ifigenii. Kam až jeho snaha o sblížení došla, věděli jen oni dva. Hrabě Jan však nemínil dopustit, aby mu bratr sváděl manželku. Proto se po prudké hádce s Oktaviánem i s rodinou z chlumeckého zámku odstěhoval a Oktavián odjel do Paříže, kde pobýval celé dva roky.

I když se změnila doba a hrabě musel v důsledku toho leccos změnit i ve způsobu svého života, neprestal po návratu do Chlumce holdovat svým loveckým a jezdeckým zálibám. Každoročně pořádal velké hony. Na ostrovském závodisti se pravidelně konaly jezdecké závody, při nichž se jezdila proslulá „chlumecká steeplechase“, při níž hlavní překážkou byla řeka Cidlina.

Hrabě neztratil ani chuť vymýšlet různé žertíky. O jednom z nich podává svědectví časopis Bohemia z 3. dubna 1879: „Včera přinesly všechny pražské listy telegram z Vídně, kde se pravilo, že J. E. hr. Oktavián Kinský, člen pražské sněmovny, i. t. m. zemřel. Také všechny vídeňské listy včera došlé podávaly tuto zprávu. Ukázalo se však, že tato jest úplně bezpodstatná: J. E. hr. Oktavián Kinský se nalézá v Praze a těší se nejlepšímu zdraví.“ Hrabě se pak přiznal, že zpráva pocházela od něho jakožto aprílový žert. Chtěl se prý zaživa přesvědčit, jakým dojmem zapůsobí jeho smrt.

O jeho nezdolné vitalitě a zároveň i o pohrdání konvencemi svědčí okolnost, že po smrti své ženy Anežky se jako pětasedmdesátiletý oženil s cirkusovou krasojedkyní. Za sedm let poté byl nucen přenechat správu panství svému synovci hraběti Zdeňkovi Kinskému.

Osamocený starý pán zemřel ve věku 84 let na chlumeckém zámku. Těsně před smrtí roku 1896 dal si k lůžku přivést na rozloučenou své nejmilejší koně.

Oktaviánův bratr Jan Kinský, narozený roku 1815 na zámku Karlova koruna v Chlumci nad Cidlinou, po dokončení studií vstoupil do armády, což bývalo častým řešením životní situace druhorozených synů. Jako poručík 1. husarského pluku sloužil v jihoherském Temešváru. Při návštěvě zámku Gyűlvész se seznámil s krásnou

Ifigenií, která tu žila se svým otcem Konstantinem Dadianym, příslušníkem rodové větve spřízněné s vládnoucí dynastií západokavkazského knížectví Mingrélie. Byl to malý stát, zvaný Zemí tisíců pramenů.

Rozkládal se mezi Gruzii a Černým mořem. Švarný husarský poručík hrabě Jan Kinský se do černoooké krasavice Ifigenie zamiloval. Požádal knížete Konstantina o její ruku a jeho žádost byla vyslyšena.

V roce 1842 se slavila velkolepá svatba, která byla počátkem šťastného manželství, z něhož se narodilo několik dětí. Jednomu z nich, chlapci Zdenkovi, který přišel na svět v roce 1844 v Temešváru, bylo souzeno stát se v daleké budoucnosti majorátním pánem na chlumeckém zámku.

V roce 1849, když Uhry zachvátila revoluční vzpoura proti rakouské monarchii a husarské pluky složené většinou z Maďarů přešly na stranu revoluce, rytmistr hrabě Jan Kinský zanechal vojenské služby a s celou rodinou odcestoval do Čech. Novým domovem se jim na dlouhý čas, jak již víme, stal chlumecký zámek, kde užívali pohostinství hraběte Oktaviána. Tento muž, velice vnímavý k ženským půvabům, jak bylo již zmíněno, a zřejmě nepříliš šťastný v bezdětném manželství se svou patrně frigidní, nepříliš vášnivou ženou, zahořel, jak jsme již uvedli, vroucím obdivem k černoovlasé, snědě krásce Ifigenii. Svěřil jí skoro celou správu panství. Ifigeniin otec kníže Konstantin Dadiany po několik let vždycky zjara i se svým doprovodem ve dvou lehkých proutěných kočárech tažených dvěma čtyřspřežími malých maďarských koní přijížděl do Chlumce a pobýval pak na zámku přes celé léto. Naposledy přicestoval v roce 1854. Toho léta zde bělovlasý, velebně vyhlížející stařec s ostře řezanou tváří a mohutným kučeravým prošeďivějším plnovousem onemocněl a ve vysokém věku zemřel.

Spojením s gruzínským knížecím rodem Dadiany se košatá koruna rodokmenu Kinských rozrostla o novou, čile rašící větev.

Vraťme se nyní k hraběti Janu Kinskému, který se s rodinou usadil v Chlumci. Nezapře v sobě kavaléristu. Horlivě se účastní překážkových jezdeckých dostihů, v nichž sklízí vítězství za vítězství. Jako první dojel na koni zvaném D'Artagnan do cíle i roku 1854 v obtížné pražské steeplechase. Český Jockey Club mu vzdal poctu tím, že jeho portrét zavěsil ve své klubovně.

Zatím Oktavián ve svém vášnivém vzplanutí pro ohnivou krásu švagrové Ifigenie zřejmě překročil snesitelné meze. Vážná roztržka mezi bratry skončila odjezdem Janovy rodiny z Chlumce. Nezůstal tu ani patnáctiletý syn Zdeňko, kterému strýc nabízel, aby jako dědic majorátu vyrůstal u něho na chlumeckém zámku. Hrabě Jan

zanechal poté, v roce 1865, zdědil po své zemřelé matce panství i zámek Velký Barchov. Za tři roky zemřel sám.

POZDNÍ DĚDICTVÍ

Víme již, že čtyři roky před koncem století ve vysokém, nebo jak se říkalo, pozeňnaném věku zemřel nezkrotný bouřlivák Oktavián hrabě Kinský. Již rok předtím, než se tak stalo, postoupil majorát svému synovi, tehdy již jedenapadesátiletému hraběti Zdenkovi.

Chlumecké panství se v té době ještě pokládalo za perlu mezi českými panstvími. Zahrnovalo 54 vesnic, 16 lesních revírů a 24 rozsáhlých dvorů. Představovalo obrovské jmění. Jeho držitelé si mohli něco dovolit. Jen při kruhových honech mívali až čtyři sta hostů.

Nutno říci, že hrabě Zdeňko Kinský byl muž nevšedních kvalit. Ve čtyřiaadvaceti letech se po smrti svého otce ujal správy matčiných statků v Banátě. Na počátku sedmdesátých let si úspěšně vedl v diplomatických službách. Za pobytu v Anglii se naučil hrát tenis a začal tento sport nadšeně pěstovat. Patřil k jeho průkopníkům v Čechách, což upadlo v zapomenutí.

Byl také skvělým jezdcem, stejně jako jeho otec Jan. Spisovatelka Dorothy McGuigansová v knize Rodina Habsburků 1273–1918 o něm píše: „Známé jsou bravurní kousky odvážného hraběte Zdenka Kinského, který si již zlomil všechny kosti v těle kromě vazů, a jeho ještě krkolomnějšího strýce, který vyjel se čtyřspřežím po schodech do sálu svého paláce. Na přání císařovny Alžběty jednou předváděl své vynikající jezdecké umění i dvorské společnosti.“

Zajímavé informace o něm přináší dobový časopis Reiter Revue: „První steeplechase jel v 18 letech, a to první Velkou chlumeckou na svém malém černém valachu Taffym. Tehdy žil většinou na sedmihradských statcích a přicestoval odtud na svém koni do Chlumce, aby valacha i sebe přivedl do kondice. Cesta trvala čtyři týdny.

Většinu dostihů vyhrál na pardubické a iffezheimské dráze u Baden – Badenu. Tam také patřil v sedmdesátých letech předminulého století k vedoucím sportovním osobnostem turfů, stejně jako jeho švagr Tasilo Festetics a hrabě Miloš Esterházy. Nejstarším v této skupině mezinárodních sportovců byl vévoda z Hamiltonu, jeden z předních sponzorů bádén-bádenských meetingů v tomto období. Hrabě Zdenko tehdy patřil takřka k inventáři Baden-Badenu. Nebyl jen populární osobností na

Zdenko Kinský a jeho 6 dcer.

dostihové dráze a v kasinu, ale i se svým čtyřspřežím plaváků býval často viděn v Lichtenthalské aleji. Žertem ho nazývali „báden-bádenským papežem.“ Hrabě Zdenko, podle Reiter Revue, nebyl nikdy šablonovitým člověkem. Miloval vždy všechno mimořádné. Jako doklad se tu uvádí příhoda, kterou vyprávěl jeden z jeho přátel: „Hrabě Zdenko měl startovat v honební jízdě, jejíž trasa vedla přes známý vrchol Starobádenského hřebtu. Majitel koně, na kterém měl hrabě jet, se obával, že kůň je předem odsouzen k neúspěchu, neboť měl kvůli dýchacím potížím do hrtanu vsazenu trubici. Hrabě Zdenko však majitele přesvědčil, že kůň má přesto šanci zvítězit. Když se v průběhu závodu přiblížil s koněm k úpatí kopce, seskočil ze sedla, aby koni ulehčil námahu, a běžel vedle něj až na vrchol kopce, kde znovu vyskočil do sedla a jako první vjel s koněm do cíle. Protest jednoho ze soupeřů byl dostihovým vedením zamítnut, neboť dostihový řád předpisoval, aby jezdec odstartoval v sedle a oba aby proběhli mezi praporky a dostali se až do cíle, což se v tomto případě také stalo.“

Svou mimořádnou fyzickou zdatnost v mužných letech prokázal i senzačním plaveckým výkonem, když Dunajem doplaval z Vídně do Bratislavy, tehdy Prešpurku. Chystal se dokonce k pokusu o přeplavání kanálu La Manche z francouzského Calais do anglického Doveru. Pro onemocnění musel však od svého záměru upustit. Nebyť toho, byl by možná naším prvním pokořitelem průlivu dávno před Venclovským a Novákem.

O jeho odvaze a zároveň smyslu pro humor svědčí následující příhoda. S malou společností, již tvořil vévoda Hamiltonský, hrabě Kounic, kněžna Mary Monacká, Edina Khevenhüllerová a její švagrová Leontina Fürstenbergová, cestoval jednou vlakem z Baden – Badenu na blízký zámek, kam byli všichni pozváni. V tunelu, kde je po vedlejší koleji předjížděl rychlík jedoucí týmž směrem, ve tmě, bez vědomí svých

spolucestujících, vystoupil na dřevěné stupátko, které se u tehdejších typů železničních vagonů táhlo na obou stranách podél celého boku, v jízdě přeskočil na rychlík. Popravdě řečeno byl to nerozumný, přímo bláznivý kousek. Společnost vyděšenou jeho náhlým zmizením vesele vítal máváním na nástupišti jejich cílové stanice.

Ve třiatřiceti letech, roku 1877, se oženil s maďarskou šlechtičnou Ginou Festeticsovou, jedinou dcerou knížete Tassila Festeticse.

Na rozdíl od svého bratra Tassila, který byl od mládí spíše kosmopolitního založení a později se zdržoval hlavně v Anglii, ve francouzském Chantilly u vévody d'Aumale a také v Itálii, kam jezdil na liščí hony, Gina lnula velice ke svému rodnému Maďarsku. Z manželství s hrabětem Zdeňkem Kinským, který byl roku 1879 povýšen do funkce komořího, vzešlo celkem devět dětí, šest dcer (Ilona, později provdaná Hoyosová, Margit Corethová, Tereza Kinská, Alice Thurnová, Nora Wilczeková, Hanna Trauttmansdorfová) a tři synové (František Xaver, Norbert a Zdenko Radslav).

Hrabě Zdenko Kinský se dožil vysokého věku 88 let. Zemřel v roce 1932. Svým životem obsáhl obrovský přerod světa z časů, kdy ještě fungovalo feudální hospodaření založené na robotních povinnostech, v zcela novou moderní epochu prudce se rozvíjejícího kapitalismu i s utopickým revolučním pokusem o socialismus.

Bylo mu 74 let, když se na bojištích první světové války v třesku pušek a rachotu kulometů, v hukotu tanků a letadel a v dunění děl nezadržitelně hroutil císařské Německo a Rakousko-Uhersko. S nimi mizel v propadlišti času starý svět, v němž on i jeho vrstevníci vyrůstali.

VSTUP DO NOVÝCH POMĚRŮ

Vyhlášení Československé republiky v roce 1918 zasáhlo do života šlechty v českých zemích pronikavým způsobem. Republikánská pozemková reforma citelně okrájela rozlohu dědičné šlechtické půdy. Zisky poklesly. Navíc byly zrušeny feudální šlechtické tituly. Demokratická rovnost bořila a znehodnocovala staleté šlechtické výsady, i když společenská noblesa a vážnost starobylých rodů, jako byli Kinští, zůstaly zachovány. (I prezident Masaryk při návštěvě zámku Orlík oslovoval kněžnu Schwarzenbergovou „paní kněžno.“) Nicméně nebylo snadné sžít se s novými poměry.

Hrabě Zdenko Kinský v roce 1922 odevzdal zmenšené chlumecké panství, jemuž se nyní začalo říkat „velkostatek,“ svému nejstaršímu synovi Františkovi a sám příštích deset let života, která mu zbývala, prožil většinou na jihu Evropy.

Přenesme se však ještě o pár let zpátky do roku 1914. V létě vypukla 1.světová válka. Hrabě Norbert Kinský, který se narodil před jedenadvaceti lety ve vídeňském paláci své matky a který byl v dětství na chlumeckém zámku nerozlučným druhem nejmladšího z bratří Zdeňka Radslava, hned první den války odjel na frontu do Haliče. Před třemi lety, sotva dokončil studia, nastoupil vojenskou dráhu. Sloužil jako poručík u 11.hulánského pluku v Pardubicích a každoročně se jako důstojník účastnil dostihového závodu pardubické steeple- chase. Třikrát po sobě zvítězil. Bratr Zdenko Radslav vzpomíná: „U příležitosti dvojí svatby, nejprve Hanny a následujícího dne Valerie Kinské, jsem ho viděl naposledy v uniformě po svatebním obřadu na schodišti Kinského paláce ve Vídni. Měl jsem za úkol doprovodit sestru Margit ke kočáru a poslední Norbertova slova byla: „Já jdu napřed nahoru a tam nahoře se uvidíme.“ Jelikož se brzy odebral na lože, neviděl jsem ho již po svém návratu mezi hosty. Často jsem si vzpomněl na dvojí smysl jeho posledních slov.“

Norbertův hulánský pluk byl vržen v srpnu a září 1914 do nejprudších bojů na ruské frontě. Mladý poručík se zúčastnil všech útoků, zvaných Frohreichovy ataky. Byly to poslední jezdecké seče ve starém stylu. Ze všech jako zázrakem vyvázl bez jediného škrábnutí. Až přišel 13.říjen. Poručík Norbert Kinský vyjel s velitelem eskadrony, svým přítelem Pavlem Hompeschem a několika hulány jako jezdecká hlídka na průzkum terénu. Náhle se z ranní mlhy vynořil silný oddíl kozáků. Zapraskaly výstřely. Huláni se před přesilou obrátili na útěk. Velitel Hompesch se však s prostřelenou hlavou zřítíl k zemi.

Poručík Kinský seskočil z koně, aby přítele zachránil. Nevěděl, že je mrtev. Desátník Krysta ho viděl v cloně mlhy, jak zvedá ze země tělo padlého kamaráda a nese ho na rukou. V tom se přímo před desátníkovými očima zhroutil, zasažen kulkou do srdce. Desátník Krysta později odevzdal rodině Norbertovu čapku a hodinky. Teprve za rok po jeho smrti byly jeho tělesné ostatky převezeny do Chlumce a pohřbeny v zámecké kapli.

Do války hned na samém jejím začátku odešel i nejstarší ze synů hrabě František Kinský. V rodině se mu říkalo důvěrně Féri. Vojenskou službu si svého času odbyl u 9. husarského pluku, který nesl jméno jeho prastrýce z matčiny strany Tassila Festeticse.

Po návratu z vojny studoval rok na cambridgské univerzitě a poté vstoupil do diplomatických služeb. Působil mimo jiné v Bruselu, Berlíně a nakonec ve Vídni jako

blízký spolupracovník a důvěrník ministra zahraničních věcí Ludvíka Aehrenthala. Své vysoké postavení si udržel i po nástupu nového ministra Leopolda Berchtolda. Ministerský úředník jeho formátu se snadno mohl vyhnout vojenské povinnosti. Avšak Františkovi hraběti Kinskému hrdost nedovolila, aby se vyhýbal povinností. Dobrovolně se přihlásil do pole. Po několikaměsíční účasti v bojích na přední linii utrpěl těžké zranění. Za útoku, když se hnal v čele eskadrony, ruská střela mu roztříštila pravou paži. Jako invalida byl propuštěn z armády.

Zranění pro něj znamenalo závažnou zdravotní újmu. „Teta Fanny Montenuovo-Kinská,“ vypráví Zdenko Radslav, „mu darovala zvláštní stříbrný příbor, kombinaci nože a vidličky, umožňující jísti jednou rukou. Uchoval jsem jej s jeho stejnojmenným v Chlumci ve vitríně.“ (Zmizel beze stopy jako stovky jiných rozprodaných a rozkradených předmětů zámeckého inventáře.)

V roce 1922 převzal tedy správu panství po otci František Kinský. Za pět let poté se jako paděšátek oženil s Marií Schönbornovou. Jejich manželství zůstalo bezdětné. František měl z války podlomené zdraví a často trpěl vleklými chřipkami. Naposledy se takto roznemohl v prosinci roku 1935, kdy byl nucen ulehnout s vysokými horečkami, jimž jeho oslabený organismus na konec podlehl. Byl pohřben vedle bratra Norberta v zámecké kapli.

Správy chlumeckého majorátního majetku se ujal nejmladší syn Zdenka Kinského Zdenko Radslav. Dříve než své vyprávění zaměříme na tohoto šlechtěného muže a velkého vlastence, kterého mají starší Chlumečané dosud v dobré paměti, věnujme alespoň pár řádek sestrám bratří Kinských. Přečtěme si, jak na ně v roce 1974 vzpomíná sám jejich bratr Zdenko Radslav:

„Ilona, ještě mladistvá, doprovázela našeho otce do Welbecku, nejkrásnějšího anglického sídla rodiny Portlandů, a debutovala ve společnosti u tety Ifigenie d' Harcourové v Paříži. Brzy se ovšem zasnoubila s Eddy Hoyosem. Po svatbě žili v prostorné vile Hoyos ve Fiume. Léto trávili na hoyosovském zámku Soos v Rakousích.“

Margit se pokládala za Ilonino dvojče, neboť se narodila ve stejný den, ač o dva roky později. Před první světovou válkou se účastnila často liščích honů na koni v Anglii. Během války ošetřovala raněné na frontě, a jelikož se ráda zdržovala v předních liniích, byla vyznamenána za statečnost. Její nerozlučnou průvodkyní byla později známá klicperovská ochotnická herečka Slávka Žáková, dcera chlumeckého zámeckého zahradníka Žáka. Hned po válce se Margit provdala za hraběte Rudolfa Coretha, prvního komořího arcivévodě Ludvíka Viktora, bratra císaře Františka Josefa. Po prodeji zámku Feistritz žili manželé Corethovi na zámečku St. Donath v Korutanech.

Sita byla obvykle pokládána za nejhezčí ze všech sester, ač všechny byly známé jako krasavice. Byla neobvykle odvážná a měla zvláštní uklidňující vliv na zlé psy a umíněné hřebce. Těžko však kontrolovala svou náruživou povahu a dopouštěla se četných nerozvážeností, které narušily její vrozenou odolnost. Zemřela předčasně poměrně mladá.

Alice se již v šestnácti letech účastnila s naším otcem liščích honů na římském venkově. V sedmnácti letech debutovala ve společnosti a v osmnácti letech se zasnoubila s Alexandrem Thurnem. Provdala se v devatenácti a první diplomatické posláním manžela je zavedlo na rakouské velvyslanectví v Berlíně. Všude byla vítána a byla i obdivována korunním princem Vilémem, což usnadňovalo její diplomatické úspěchy. Korunní princ Vilém a naše matka byli kmotrovským párem jejího prvního dítěte. Po přeložení Alexandra Thurna do Říma zůstali manželé ve velvyslanecké funkci až do roku 1915, tj. do vyhlášení války Itálií Rakousku. Do té doby se pravidelně účastnila jezdeckých honů na lišky a četní pamětníci z jejich generace ještě dnes potvrzují, že oba byli nejhezčím párem této společnosti.

Po válce se usadili v korutanském Bleiburgu, v jednom z nejkrásnějších hradů této oblasti, který je po čtyři století majetkem rodiny Thurnů.“

Ve vzpomínkách, které hrabě Zdenko Radslav napsal v italské emigraci, se dočítáme i o dalších dvou sestřích, Hanně a Noře.

Komtesu Hannu Kinskou lidé v Chlumci znali jen málo, pokud se s ní vůbec měli příležitost nějak blíže seznámit. V létě roku 1914, tři týdny před vypuknutím první světové války, se provdala za hraběte Luli Esterházyho. Tento švarný maďarský šlechtic, který sloužil jako důstojník u 7. husarského pluku, se proslavil svými úspěchy na jezdeckých dostihových drahách, což mu nepochybně získalo přízeň Hannina otce, hraběte Zdeňka, který sňatku své dcery s Lulim velice přál. Svatba se konala ve Schwarzenberském paláci ve Vídni. Nikdo z jejich účastníků netušil, že novomanželé tak záhy od sebe odloučí krvavá válka. V roce 1916 mladý hrabě Esterázy padl. Jeho ovdovělá choť Hanna nacházela útěchu v péči o nemocné a raněné. Jako diplomovaná ošetrovatelka pracovala do konce války ve vídeňské Rudolfské nemocnici. Poté se znovu provdala za hraběte Ferdinanda Trauttmansdorffa.

Šestá z dcer hraběte Zdeňka Kinského Nora byla již s Chlumcem svázaná těsněji. Dočteme se o ní v celé řadě osobních vzpomínek lidí, kteří ji poznali a oceňovali její půvab, oduševnělost i schopnosti. Je to především její bratr Zdeňko Radslav, který na ni s obdivem vzpomíná: „... měla mimořádné jazykové nadání. Ovládala osm jazyků. Pokud nebyla v sedle nebo u klavíru, vidím ji ještě dnes jako děvče překládat knihy.“

Více se o ní dočteme ve vzpomínkách ředitele chlumecké školy Leopolda Nováka. Vybavoval si ji i po letech, štíhlou, vzpřímenou, jak projíždí na svém zamilovaném hřebci Honzovi městem, doprovázena hloučkem spolujezdců, zářivý pohled tmavých očí a vlídný úsměv pod širokým slaměným kloboukem. V roce 1908 mu bylo nabídnuto, aby jí pomáhal při studiu české básnické tvorby. Cítil se tímto úkolem poctěn. Komtesa Nora podle jeho svědectví nevynikala jenom ve sportu, ale měla porozumění pro všechno krásné a ušlechtilé, zvláště pro hudbu a umění. Potvrzuje její mimořádné jazykové nadání, jež osvědčila perfektní znalostí osmi jazyků. Česká poezie ji hluboce zaujala. Nejvíce si oblíbila básníka Svatopluka Čecha. Jednou svého učitele překvapila, když z paměti procítěně zarecitovala celý poslední zpěv eposu Dagmar. S živým zájmem četla i českou beletrii. Wintrův Mistr Kampanus, kterého dostala darem v krásné kožené vazbě od knížete Lobkowicze, na ni tak mocně zapůsobil, že ho spontánně začala překládat do francouzštiny.

Ředitel Leopold Novák, který bystře odhadl její překladatelský talent, ji přiměl, aby se pokusila o literární překlad z některého z cizích jazyků do češtiny. Nadchla se pro tento nápad a zvolila si knížku pro mládež Nehody malé Žofie od známé francouzské spisovatelky de Segur. Překlad se vydařil a Leopold Novák bez obtíží našel pro něj nakladatele.

Vydaná knížka vzbudila v českém literárním světě zaslouženou pozornost. Komtesa, potěšená a povzbuzená úspěchem, psala svému učiteli a inspirátoru: „... knížka jde z ruky do ruky a každému se líbí.“ Ilustrovaný časopis Český svět (ročník VI, č. 15) otiskl její fotografii s nadpisem „K literárnímu debutu české komtesy.“ Jiný tehdejší přední časopis Máj 7. prosince 1910 učinil totéž a v referátu o knížce uvedl: „Činné účastenství dámy z kruhů aristokratických na práci literární jest u nás zjevem zcela neobvyklým a vzácný debut komtesy Kinské uvítán bude českou veřejností dojísta sympaticky.“

Komtesa, zdravě podnícena tímto uznáním, vydala několik dalších překladů. Do jejich literárních plánů však tvrdě zasáhla válka. Hraběnka Nora, která zastávala v Chlumci funkci předsedkyně Červeného kříže, požádala otce, aby toho času neobývaný zámeček Zapeč dovolil proměnit na lazaret pro raněné vojáky z Chlumce a blízkých vesnic. „Nedávno vypravoval mi jeden z očitých svědků,“ píše Leopold Novák, „s jakou energií a obětavostí ujala se vedení a péče o raněné a s jakou zmužilostí a obratností dovedla obejít často velmi přísná nařízení, aby usnadnila raněným možnost navštívit své rodiny. Jako o andělu strážném posud o ní mluvím ti, kdož byli pod její ochranou.“

Po dvou letech ji vídeňské ministerstvo války pověřilo jako delegátku Červeného kříže velice zodpovědnou a také nebezpečnou humanitární misí v zajateckých táborech pro rakousko-uherské vojáky ve východní Sibiři a na Kavkaze. O jejím tamějším působení se lze dočíst v Markowitsově vzpomínkové knize Sibiřská posádka, která vyšla v roce 1930: „V oněch dnech došlo oznámení velitelství tábora, že z popudu Červeného kříže jakási hraběnka Kinská právě přijela z domova a navštíví i tento tábor.“

Konečně zazněl zvonek u brány tábora. Ruské strážce rozevřely bránu doširoka. Hraběnka Kinská vešla do tábora, provázena ruskými důstojníky. Po krátkém pozdravném proslovu vstoupila do prvního sálu.

Zářící půvaby – vše na ní bylo nadpozemské. Její střevíce, její punčochy, její šátek, její vlasy, pokud je bylo pod čepcem možno spatřit, její honosná vyznamenání Červeného kříže, vše na ní bylo tak půvabné – královské. S úsměvem se zastavila na prahu pokoje. Vzneseně vzpřímená obdařila pohledem každého zajatce a pak všechny vespolek. Pokyvovala hlavou, kterou ji kryl černý čepec s bílými stuhami a teplo se rozlilo v srdcích mužů. Pro tento okamžik žádný nelitoval, že se ocitl na Sibiři. Nyní se sama ubírala sálem, podala každému ruku a pak pronesla: „Přináším statečným, nešťastným bojovníkům pozdravy vlasti, pozdravy Jeho Veličenstva zesnulého mezi tím císaře a krále. Bylo jeho přáním, abyste svůj osud odevzdaně nesli. Bylo též jeho rozkazem, že nikdo se nemá pokoušet o útek. Takové činy by zhoršily postavení zbylých a mohly by se jen v nejřidších případech povésti. Důstojníci hraběnce se zanícením provolali slávu a ta odešla do další světnice.“

Hraběnka Nora Kinská, jistě ušlechtilá žena a dobrá Češka, plnila státní poslání a hovořila jako loajální patriotka Rakousko – Uherska. O hnutí československých legií patrně nic nevěděla a i kdyby věděla, sotva by se s ním mohla ztotožnit. I česky smýšlející aristokracie musela vztah k samostatnému československému státu teprve v budoucnu hledat, jistě nikoli snadno, neboť republika svým programem demokratické rovnosti popírala společenské výsady šlechty. To neznamená, že bychom měli přehlížet kvalitu osobností z jejich řad.

Markowits byl maďarský praporčík, který v citované knize vylíčil své sibiřské zážitky bez nějakých hlubších ideových základů, což mu vytkl v recenzi uveřejněné v Neues Wiener Tagblatt prof.dr. Burghart Breitner: „Je to vyprávění zajatce, jenž tehdy ještě nemohl vidět do pozadí událostí. Byl by jinak pro činnost sestry Kinské, pro pečlivost jejich prohlídek, důraz jejich požadavků, bezpříkladnou energii jejího zároveň ženského a aristokratického vystupování nalezl jiná slova. Vzrušující však je, že Markowits je jediným mezi dosavadními sibiřskými vyprávěči, který se nejen

o sestře Kinské zmiňuje, nýbrž i o jejím zjevu i co do místa v líčení prokazuje alespoň spravedlnost. Tato paní byla stejně jako Esa von Hanneken zázrakem lidské výkonnosti v poměrech naprosto cizích, netušených a obtížných, mravní zjev, povaha tak mohutného dojmu, že dějiny zajateckých táborů sibiřských bez oslavy těchto dvou žen by byly zkreslené a bezcenné.

Cesta sestry Kinské Sibiří zůstane vždy jasným světlem v nejtemnějších letech, světlem, k němuž se mnoho tisíců s vděčností obracelo, jako dnes mnoho tisíců šepťajíc díky pohlíží na její hrob, na hrob té, která nás tak brzy opustila. Její cesta byla odvážlivostí, byla nasazením všeho. Jí chyběla ochrana exterritoriality, bezpečnost neutrála. Její čin byl v nejvyšším smyslu závazný. Byla krví z naší krve, a proto měla onu vnitřní sílu, již mohou poskytnout jen stejné osudy a stejné obzory.“

O sibiřské misi hraběnky Kinské se zmiňuje v ruském emigrantském listu Vozrožděniye vycházejícím v Paříži i kněžna S.Volkonská. V článku V ruském zajetí 29. března 1930 napsala: „Hraběnka Nora Kinská byla dívka vzácné krásy a zvláštního půvabu. Její chování vyzařovalo přísnost tradic starého režimu. Před svým odjezdem do Ruska hraběnka nikdy nevyšla sama na ulici. Jen těžko prý dosáhla od své rodiny dovolení, aby mohla odjet do Ruska, a to jen díky okolnosti, že jedna z delegátek byla její tetou. Jelikož však brzy onemocněla, musela hraběnka Nora navštěvovat tábory sama. Její nevědomost v určitých otázkách života byla neobyčejná. Při oficiální návštěvě tábora jakýsi voják ji požádal, aby mu vymohla povolení žít se svou nezákonnou rodinou. Hraběnka mu odpověděla s podivem: Jaké hlouposti mi tu vykládáte? Právě jste mi řekl, že nejste ženatý a teď mi povídáte, že máte tři děti. Taková báčorka! Nevěděla patrně, že jedno je možné bez druhého.“

Bolševický převrat zastihl hraběnku Noru kdesi na Volze. Brzy potom byla zatčena, avšak podařilo se jí uprchnout a dostat se do Petrohradu pod falešným jménem a bez peněz.

Osud se postaral, aby jí ukázal skutečný život, a to ve formě tak drsné, o jaké se jejím četným vychovatelkám ani nesnilo. Konečně se hraběnka Kinská mohla navrátit do vlasti a již nikdy jsem ji nespatřila.“

Vřelými slovy, zdůrazňujícími Nořino české národní cítění, načrtává portrét své milé přítelkyně Alžběta de Morsey z rodu Lobkowiczů. V jedné z kapitol svých Zápisů píše:

„Bylo to v roce 1908 v Opatii, kdy jsem Noru Kinskou, tehdy zcela mladou dívku, spatřila poprvé. Nevím již přesně kde, a jak, ale hned jsme spolu mluvily česky. Příště mi hned vyšla velmi srdečně vstříc a opět stran Čech mi pravila velmi mile:

Proto jsem tě měla hned tak ráda... Později jsme se potkávaly častěji v Častolovicích u Šternberků. Vždy jsme měly ze setkání radost, i v Praze mne navštěvovala...“

Již z citované recenze z Wiener Tagblattu pozorný čtenář vyrozuměl, že se Nora nedožila dlouhého věku. Po válce se to někdejší „veselé dítě a pověstná vítězná jezd-kyně“, jak ji charakterizovala Alžběta de Morsey, poté obětavá ošetřovatelka a statečná delegátka lidskosti v drsných válečných podmínkách provdala za hraběte Ferdinanda Wilczka. Její hvězda však nebyla šťastná. O tragickém závěru jejího života se dočítáme ve vzpomínkách její zmíněné již přítelkyně Alžběty: „... později se vypravila na Rus. Po několika letech se vrátila a tu jsem uslyšela, že Nora Kinská je zasnoubena s Ferdinandem Wilczkem. Dvě léta později se vyprávělo, že Nora jest opět ponořena do studia jazyků. Čekala opět dítě a její tchyně se obávala, že se učením příliš namáhá.

Kdo vypoví můj úžas, když jsem se dozvěděla, že Nora zesnula předčasným porodem kýženého synka. Dopsala jsem Elize Wilczekové, která mi tak pěkně odpověděla: „Znala jsi ji, víš, co jsme ztratily.“

Alžběta de Morsey-Lobkowiczová končí svou vzpomínku na Noru Kinskou výrokem, že v jejím životě „byla hvězdou, která nikdy nezhasne“. Je krásné, když někdo dokáže žít tak, aby po sobě zanechával tak světlé stopy ve vzpomínkách lidí, kteří ho znali.

NOVÝ DRŽITEL VELKOSTATKU

Po předčasné smrti svého bratra Františka v prosinci 1935 se chlumeckého panství, nově nazývaného velkostatkem, ujal Zdenko Radslav Kinský. Stejně jako jeho osmi sourozencům mu kolovala v žilách z poloviny maďarská krev po matce Gině Festeticsově. Její babička Josefina, však pocházela z německého císařského rodu Hohenzollernů a byla švagrovou kněžny Pauly Hohenzollernové, jedné ze čtyř sester, princezen Kuronských, které hrály důležitou roli v dobách Vídeňského kongresu 1815. Byly to: Vilemína, vévodkyně Zaháňská, kterou známe z Babičky Boženy Němcové, důvěrná přítelkyně kancléře Metternicha a také cara Alexandra I., kterou jedna z nepotvrzených hypotéz označuje za pravou matku Barunky Panklové, Dorothea, vévodkyně z Dino, neteř a přítelkyně proslulého francouzského ministra Talleyranda, jejíž nemanželské dítě, které se narodilo z intimního poměru s mladým Clam-Martinicem, bylo podle jiné teorie pokládáno mylně za pozdější Boženu

Němcovou, zmíněná již Paula, princezna z Hohenzollernů, Annette, vévodkyně z Acerenzy, která všechny sestry přežila. Matka Zdenka Radslava jí byla představena při svých zasnubách s otcem Zdeňkem Kinským. Tehdy devadesátiletá vévodkyně se zahleděla na mladého, hezkého ženicha a pronesla s obdivem: „Ten má oči jako jeho strýček Pepi Poniatowski, kterého jsem dobře znala.“ Hovořila o Napoleonově maršálovi a designovaném polském králi. Vida, jak si dějinné epochy podávaly ruce a v jakých vznešených sférách se pohybovali příslušníci rodu Kinských, což jim nikdo nemohl upřít ani po zrušení titulů a což platí dodnes.

V dětství slýchal malý Zdenko Radslav vyprávění o Tassilovi Festeticsovi. Tassilo byl znamenitý voják. Jako důstojník se vyznamenal ve válečných taženích v Itálii. V hodnosti polního podmaršálka se zúčastnil prusko-rakouské války v roce 1866. Velel IV. armádnímu sboru. V nešťastné bitvě u Hradce Králové 3. července spolu s velitelem II. sboru podmaršálkem Thunem, nevhodně iniciativním, i když úspěšným útokem na svíbský les, místo aby plnili úkol spolehlivého zajištění pravého boku obrany, hnali se svými sbory heroicky dopředu, aniž si uvědomili, že umožňují pruské 2. armádě odkrytým bokem vpadnout do zad obráncům Chlumu. Vedli si statečně, ale žel nerozvázně. Zdenko Radslav Kinský vzpomíná, jak jednou se svými hosty ve čtyřspřeží navštívil bojiště této bitvy vzdálené sotva třicet kilometrů od Chlumce a prohlíželi si místo, kde strýc Tassilo byl zraněn na koni v čele svých brigád.: „Starý veterán – vysloužilce nám uvedený výjev popisoval jako očitý svědek. Když vojenský lékař raněnému husarskému generálu Tassilovi amputoval nohu při plném vědomí, neboť žádná anestetika tehdejší chirurgové neměli, generál pokuřoval cigáro. Jeho vojenský sluha odvrátil hlavu a rozplakal se. ‚Proč brečíš, troubo?‘ řekl mu prý generál s úsměvem. ‚Od této chvíle budeš čistit jen jednu botu.“

Vojenské povolání si zvolil i dědečkův mladší bratr Ludvík Tassilo. Rozmařilý způsob života, dluhy, pletky s ženami a četné souboje působily starost celé rodině. Na konec byl na přímluvu ruských příbuzných (jeho sestřence Evženie Hohenzollernová, rozená Leuchtenbergová byla švagrovou velkokněžny Marie, nejstarší dcery cara Mikuláše I.) přijat do ruské armády a zúčastnil se tažení proti imánu Šamalovi. Při té příležitosti se seznámil s princem Konstantinem Dadianym, mladším bratrem vládnoucího knížete Davida, příbuzným nám již známé Ifigenie, manželky hraběte Jana Kinského.

Všechny tyto historky ulpávaly v bystré paměti Zdeňka Radslava Kinského již od raného dětství.

„Když se maminka provdala,“ čteme v jeho vzpomínkách, „vzala si s sebou do Čech vlastní maďarské služebnictvo, takže mým prvním jazykem byla v dětství maďarština. Samozřejmě jsem takřka současně mluvil i česky, řečí mé země.“

Zdenko Radslav měl stejně jako jeho sestra Nora velké nadání pro jazyky. V rodině se většinou konverzovalo francouzsky. Při vyučování se užívalo němčiny jako hlavního jazyka mocnářství. Při hodinách češtiny se samozřejmě mluvilo česky. Všichni členové rodiny ovládali i angličtinu, jazyk sportu. Zdenko Radslav se později naučil ještě rusky a italsky.

Z roku 1902, kdy mu bylo šest let, si uchoval vzpomínku na otce, kterému všichni po návratu z pardubických dostihů blahopřáli ke štěstí, neboť skoro zázrakem vyvázl bez zranění z těžkého pádu do dvoumetrového Taxisova příkopu, když mu jiný jezdec těsně před skokem zkřížil dráhu. O rok později chlapcova paměť uchovala další gratulaci k šťastnému zakončení příhody, která hrozila tragédií. Otce na lovu v Sedmíhradsku znenadání napadl obrovitý medvěd, ale střela z lovecké pušky byla našťastí rychlejší. Kůže ze skoleného medvěda patřila k trofejím a cennostem, které se uchovaly na chlumeckém zámku a byly bohužel po roce 1948 rozkradeny.

Z dětských zážitků si Zdenko Radslav rád vybavoval úsměvné konflikty s domácím učitelem Vodstrčilem, kterého svými klukovskými rošťárničkami nezřídka přiváděl k záchvatům zuřivosti. Rád vzpomínal i na velkolepou svatbu své sestry Alice roku 1906, kdy jako desetiletý chlapec ve vídeňském chrámu svatého Štěpána nesl s bratrem Norbertem nevěstinu dlouhou vlečku. Mezi hosty byla spousta zteplých mladých mužů v uniformách, ale největším dojmem na Zdeňka zapůsobil strýc Dadiany v skvostné uniformě maďarského gardového plukovníka s levhartí kožešinou přes levé rameno.

A opět se ve vzpomínkách mihnou čeští učitelé Patočka a Melichar, kteří rodinu vždy v létě doprovázeli na jih k moři do Opatie. Ale i vážná nehoda, která se roku 1907 přihodila otci:

„Jednoho dne vedl otec jízdu na mladé plavé klisně. Jmenovala se Hora. Sestra Nora, Hanna, Norbert, Alexandr Schönburg a jeho bratr Jeronym jeli za ním. Sám jsem měl vymknutý kotník a jel jsem v kočáře s maminkou a Margit, která se ještě musela šetřit. Na poslední překážce u oborské Bludské brány měla Hora pád a převálila se přes otce. Ten zůstal ležet v bezvědomí. Nora ihned seskočila s koně, aby otci uvolnila vázanku, a maminka vyskočila z kočáru, aby mu podržela hlavu. Kočářem jsme ho dovezli domů, zatímco Nora vedla jezdce jedním cvaletem dále do Chlumce, aby přivolala na zámek lékaře. Otec se teprve doma probral z bezvědomí a Margit mu přikládala ledové obklady na hlavu. Za několik dní však už s námi opět hrál tenis.“

V roce 1910 byly dokončeny úpravy tak zvaného Tereziánského traktu a rodina se tam přestěhovala z Karlovy koruny. Zámek byl přece jenom už dvě stě let starý a nebyl vybaven takovým komfortem, jaký byl již obvyklý na šlechtických sídlech té doby.

Krušné zážitky hraběti Zdeňku Radslavovi přinesla první světová válka, která zároveň znamenala konec výsadního postavení šlechty ve společnosti.

Po složení válečné maturity ve Vídni se vrátil ještě na čas do Chlumce, kde jeho sestry ošetřovaly raněné. Margit v nemocnici, Sita ve škole a Nora, jak víme, v zapečském zámku.

„Jednoho dne jsem se vracel s Bedřichem Mensdörfem z Chotělic, když nám Meinhart hlásil, že z fronty přišly špatné zprávy. Bratr Norbert odešel na frontu v prvních dnech války a již 22. října 1914 nám bylo sděleno, že padl. Strýc Ferdinand Kinský, který byl ve funkci císařského vrchního štolby ve Vídni, byl první informován Norbertovým plukem a odeslal telegram otci do Chlumce. Na chlumecké poště byl telegram zadržen, aby mohl sekretář Preidl matinku na otřesnou zprávu připravit. Byl to nejsmutnější podzim mého života.“

V září 1915 devatenáctiletý Zdenko Radslav narukoval do Šoproně ke kádru svého husarského pluku č.9. Zařadili ho do eskadrony, již velel příslušník rodu s bohatými vojenskými tradicemi Laszló Pálffy. Po měsíci odjel do Haliče, kde mu bylo určeno absolvovat osmitýdenní školu pro jednoroční dobrovolníky, jinak řečeno školu pro důstojníky v záloze. Poté byl odvelen do Brucku nad Litavou, kde prošel čtyřtýdenním střeleckým výcvikem. Nutno přiznat, že to vždycky byla vojna parádní, s ubytováním v místních zámcích, se značnou volností pohybu a příjemnými setkáními. Mladému hraběti k službám tu byl i věrný kočí Vávra z Chlumce, kterého mu dal otec s sebou na vojnu i s lehkým kočářem a koněm, takže každé ráno jezdil do kasáren vskutku jako pán. Avšak kázeňský přestupek, jakým bylo nedovolené opuštění posádky v civilu, potrestal velitel pluku plukovník kníže Sulkowsky pětidenním vězením bez ohledu na šlechtický predikát.

„Když jsem měl konečně odjet na frontu,“ vybavuje si hrabě Zdeňko Radslav Kinský,

„přijela sestra Margit za mnou do Šoproně. Navrhla mi, že se mnou zůstane, co možná nejdéle s úmyslem hlásit se v jednom z polních špitálů, neboť získala diplom ošetřovatelky v Melku, kde již nějaký čas pracovala...“

A Zdenko Radslav vzpomíná, jak sestra Margit se svou chlumeckou přítelkyní a pomocnicí Slávkou Žákovou uvázly na jednom nádraží na obsazeném území, kde

jim přednosta nechtěl povolit odjezd s vojenskou soupravou. „Margit patrně brzy prosadila své, neboť když jsme příštího rána zastavili na malém polském nádraží, očekávala nás tam již Margit se Slávkou. Naskočily totiž do rychlíku a podařilo se jim, že nás dostihly.“

Kočího Vávru nahradil v úloze osobního sluhy otcův maďarský komorník, který ač nevoják, chodil v husarské uniformě. Zimu prožil Zdeňko Radslav v zákopových pozicích u Czartorysku. Na jaře byl pluk odvelen na odpočinek do Cholmu, kde se hrabě opět setkal se svou sestrou Margit, která tu pracovala v polní nemocnici. V květnu spolu dokonce odjeli na dovolenou do Chlumce.

Počátkem června 1916 byl již Zdenko Radslav znovu na frontě. Ruský generál Brusilov rozvinul mohutnou ofenzivu, kterou rakousko-uherská armáda zaplatila těžkými ztrátami. Jenom do zajetí padlo na 400 000 jejich vojáků. Není se čemu divit, když armádní velitel arcivévoda Josef Toskánský si válka neválka odjel na hon divočáků k hraběti Morici Zamojskému. Zprávy o chystané ruské ofenzivě pokládal nejenom on, ale i celý důstojnický sbor za poplašné zvěsti a dezinformace. Rakousko-uherská armáda byla donucena k ústupu.

9. června došlo k bitvě, v níž Zdenko Radslav jen o vlasek unikl smrti. Jeho husarský kabátec byl na šesti místech rozparán střelami. Za ústupu, který byl spíše útekem, se k smrti vyčerpaný Zdenko Radslav svalil do žitného pole, neschopen pohybu. Tam ho objevil ruský pěšák, který ho pak odvedl na velitelství do Lucku.

Jako válečný zajatec byl odtransportován do zajateckého tábora v Darnici u Kyjeva. Tady se setkal s bratrancem hrabětem Wilczkem. Navštívil ho tu i pověřenec československého komitétu, aby jej získal pro vstup do československých legií. Sliboval mu okamžitě hodnost nadporučíka a brzké povýšení na rytmistra. Zdenko Radslav však v té době byl prodchnut věrností k Rakousku – Uhersku a mocnáři, jemuž přísahal. Vstup do legií, kterým by se zpronevěřil rodovým tradicím, odmítl. Nedlouho poté (on sám se domníval, že v důsledku toho) byl křivě obviněn, že se při procházce Kyjevem pokoušel fotografovat most přes Dněpr. Ačkoli neexistoval jediný důkaz, byl za trest neprodleně odeslán do jiného tábora na Sibiř.

„Cesta trvala 16 dní a zdála se mi nekonečná. Snad nikdy v životě jsem se necítil tak špatně. Nemohl jsem nic jíst kromě několika jablek, která mi sehnali Ferdinand Trauttmansdorf a chlumecký Rudolf Hocke.“

S pomocí delegáta YMCA se mu podařilo dosáhnout toho, že byl zařazen do skupiny, která byla umístěna v táboře v Omsku. Tam se na samém počátku roku 1917 setkal se svou sestrou Norou:

„V lednu mi sdělil velitel tábora kapitán Šumkin, že moje sestra grafiňka Kinskaja je očekávána v Omsku. Během mého zajetí jsem již prožil tolik zklamání, že jsem se nechtěl předčasně radovat. Dny následovaly obvyklým rytmem a o příchodu Nory jsem nic nového neslyšel. Jednoho rána jsem slyšel hlasy v baráku: - Kde je Kinský? - Hleď se Kinský! - Důstojník v čerkesce, tedy v kavkazském stejnokroji s kinžálem na opasku, mně vyšel vstříc:

Jste hrabě Kinský? – otázal se francouzsky. Sotva jsem měl čas odpovědět, otevřely se dveře a Nora stála vskutku přede mnou.

Dlouho jsem ji neviděl. První dva roky pouze jako ošetřovatelku v Chlumci a poslední rok vůbec ne. Zdálo se mi, že se změnila, ale přes nadlidskou námahu, kterou musela neustále podstupovat, vypadala skvěle.“

Ve snaze být sestře nablízku požádal ji, aby se pokusila svým vlivem dosáhnout jeho přemístění na Kavkaz, kde měla v rámci své mezinárodní mise působit. S příslibem, že pro to udělá všechno, co bude možné, odcestovala. A Zdenku Radslavovi nezbylo než čekat.

Koncem února 1917 vypukla v Petrohradě revoluce, která svrhla cara a nastolila demokratickou prozatímní vládu. Hrabě Zdenko Radslav Kinský, který společně se svým bratrancem Ferdinandem Wilczkem již dlouhé měsíce strádal v sibiřském zajateckém táboře, byl 22. dubna vyrozuměn, že on i Ferdinand Wilczek jsou zařazeni do skupiny, která bude převezena do Astrachaně. Cesta vlakem trvala deset dnů. Za tu dobu se třikrát vystřídali vojáci jejich ozbrojeného doprovodu. Jednu chvíli jim strážní vydali pušky s ostrými náboji, když vlak projížděl nebezpečným územím, kde řádily loupežné bandy. Při přestupu na loď, která je měla po Volze dopravit do Astrachaně, zjistili k své velké radosti, že touto lodí cestuje i hraběnka Kinská. Od posledního shledání v omském zajateckém táboře o ní neměli žádné zprávy. Domnívali se, že už je dávno doma, v Chlumci. Z opatrnosti se k ní na lodi nehlásili, aby nedošlo k nějakým komplikacím, neboť eskorta byla podezřivá. Teprve v Astrachani se naskytla vytoužená příležitost k setkání. Při společném snídani v nádražní restauraci se dozvěděli, že jejich odvelení zařídila Nora přímo u předsedy vlády Kerenského a ministra Miljukova.

V Astrachani měli důstojníci výsadu, že nemuseli žít za dráty zajateckého tábora. Ubytovali se nejprve v budově školy, později v hotelu. Nora pracovala v místní vojenské nemocnici, kde si Zdenko Radslav během svého ročního pobytu poležel celých šest týdnů s horečnatým onemocněním.

V lednu 1918 již zuřila občanská válka. Boj mezi bílými a rudými vzplanul i v Astrachani.

„Takřka každá ulice byla zabarikádovaná,“ vzpomíná Zdenko Radslav Kinský, „takže jsme nemohli docházet za Norou do jejího špitálu. Mrtví a ranění leželi na náměstí před naším domem. Teprve po čtrnáctidenním odloučení jsme mohli konečně opět Noru vyhledat. Měla za sebou zlé dny a prožila hrůzné chvíle.“

Nora Kinská se brzy poté rozloučila s bratrem i bratrancem a nastoupila dlouhou a dobrodružnou cestu domů, přes Kavkaz do Uher. Nedaleko Tbilisi jen o vlásek unikla smrti. Na konec se přece jen šťastně dostala do Vídně.

Astrachaň zatím dobyli rudí a váleční zajatci byli volní. Nesměli pouze odejít z města na větší vzdálenost než šest verst. Dva němečtí důstojníci, kteří zákaz porušili, byli vhozeni do Volhy, kde utonuli.

Zdenko Radslav Kinský s bratrancem si krátili čas návštěvami u krajanů Milky a Antonína Schöntagových z Libverdy, kteří před lety přijeli do Ruska, kde Antonín získal dobře placené místo profesora hudby. Občas byli oba důstojníci hosty bohatého ruského pivovarníka Alexandra Ivanoviče a jeho ženy. Večer co večer chodili do divadla, kde hostoval znamenitý divadelní soubor z Tbilisi. Při této příležitosti se mladý elegantní hrabě seznámil s krásnou ruskou kněžnou Isjou Tumanovovou, která v doprovodu své matky nebo společnice mademoiselle Ireny holdovala rovněž divadelní múze. Život po vládou rudých v Astrachani zřejmě ještě nebyl pro aristokraty nijak krušný. Zdenko Radslav si dokonce mohl dovolit pro kněžnu a její společníci uspořádat večeři, již se zúčastnil i Ferdinand a další dva důstojníci. Cikáni jim při tom tklivě hráli a zpívali ruské písně. Mladý hrabě Kinský se zúčastnil jako host i maďarsko-arménské svatby, na níž se seznámil s Kellerem, pozdějším komunistickým předákem spolupracovníkem vůdce maďarských bolševiků Bély Kuna. V době Maďarské republiky rad byl Keller vládním komisařem v Šoproni a po porážce revoluce jej královští honvédi oběsili.

Po čtvrt roce, někdy počátkem června 1918, přijela z Batumi mise Červeného kříže, jejíž členkou byla hraběnka Matylda Hornová, která se dobře znala s Norou. Zdenko Radslav s Ferdinandem s ní probírali plány na útěk. Chtěli být rozhodně ještě před koncem války doma. Snažila se jim to rozmluvit. „Je to příliš nebezpečné,“ soudila, „snad byste přece jen raději měli počkat na legální výměnu zajatců.“ Když se oba mladí muži stále odhodlaně drželi svého rozhodnutí, nabídl jim řešení. Mohli by s falešnými pasy jako její sluhové odjet s ní do Moskvy, odtud by se již snadněji mohli dostat domů. Nadšeně souhlasili.

Plán se v podstatě zdařil, až na to, že jim při kontrole dokladů v Saratově pasy odebrali. Cestovali tedy dál bez dokladů, s rizikem, že budou zadrženi jako podezřelí živi. Teprve v Tambově s pomocí dánského konzula získali nové papíry. Do Moskvy se dostali těsně poté, co byl spáchán atentát na německého vyslance hraběte Mirbacha s cílem zmařit brest-litevský mír Sovětského Ruska s Německem a Rakousko-Uherskem. Zostřeně bezpečnostní kontroly uprchlíky přinutily nějakou dobu strávit v ruské metropoli, než se mohli odvážit další cesty přes Smolensk a Oršu domů, do Rakouska-Uherska, které dosud trvalo. Zdenku Radslavovi bylo právě 22 let.

Navrátilce čekala nejprve karanténa v Kovelu, poté nástup k náhradnímu tělesu svých pluků. Na ministerstvu války však v osobních spisech fahnricha Kinského bylo zaneseno udání od kohosi, kdo byl v darnickém zajateckém táboře, že jmenovaný se ucházel o vstup do československých legií. Musel se dostavit do Vídně a dlouze a složitě se ospravedlňovat. Šlo o podezření z vlastizrady a ta se trestala s krajní přísností.

„Okolnost, která způsobila průtahy, byla výpověď jakéhosi šovinisty, jehož jméno jsem se nikdy nedověděl. Ten tvrdil, že není vyloučeno, že jsem se v Rusku dostal pod vliv slovanství, neboť jsem se již roku 1915 vyjádřil před mnoha důstojníky, že uznává-li se rakouským důstojníkům polská či maďarská národnost, musí být stejně uznávána i národnost česká. To, souhlasilo plně a nikdy jsem to nepopíral.“

Vyšetřování se vleкло až do října. Mezitím se Zdenku Radslavovi dostalo povýšení na poručíka. Nemělo již valnou cenu, válka končila. Koncem měsíce onemocněl tehdy obávanou španělskou chřipkou. Zrovna ve dnech, kdy vypukla bolševická revoluce v Maďarsku a kdy byl v Praze vyhlášen samostatný československý stát.

Poručík Kinský se uzdravil, ale neprožíval žádné radostné uspokojení z nabyté národní svobody a samostatnosti. Byl přece jen svým dosavadním životem a rodovými tradicemi spjat s habsburskou monarchií. Viděl stále ještě Rakousko očima Františka Palackého, který svého času (než ho zklamala rakouská neschopnost vyřešit spravedlivě národnostní vztahy) soudil, že je pro český národ nejspolehlivější ochranou před podmanitelskými tlaky německé říše a zároveň i carského Ruska. Kinský sám si z celé duše přál zrovnoprávnění českého království korunovací císaře Karla I. na českého krále. Ve dnech rozpadu říše, kdy ve Vídni narůstaly nálady proti císařské rodině a mocnářství, byl ochoten osobně pro ně něco prospěšného vykonat, zorganizovat s přáteli ve Vídni nějakou akci na podporu císaře. Byl si totiž jist, že císař již od časů, kdy jako mladý důstojník sloužil v Brandýse u 7. dragounů, přilnul k českému národu a že jeho nejvroucnějším přáním by bylo dát se korunovat na českého krále. Avšak známí z císařova okolí Zdenku Radslavovi jeho nadšeneckou iniciativu roz-

mluvili. Vyvolala by nevoli a odvetná opatření v zahraničí i v českých zemích. Český národ stál v drtivé většině za Masarykem a přál si samostatnou Československou republiku.

Od československého zplnomocněnce ve Vídni dr. Tusara získal Zdenko Radslav pasy pro sebe i pro otce a sestry Noru a Hannu, kteří byli spolu s ním ve Vídni, takže se mohli společně vydat vlakem do Chlumce.

„Cestovali jsme celou noc, otec se mnou na sedadlech, Nora s Hannou ležely v sítích na zavazadla. Druhý den ráno, 11. listopadu 1918, nás očekávaly kočáry před převýšovským nádražím. Bylo deštivé a chladné počasí. Na Sibiři jsem byl takřka přesvědčen, že již nikdy neuvidím Chlumec. Nezapomenu na pohled, který se nám naskytl, když se náš kočár přiblížil k zámku. Matinka nás očekávala v Tereziánském pavilonu. Alice nám běžela vstříc. Byl to zvláštní pocit opět se vracet domů, zestárlý o několik let...“

Po rozhovorech s členy Národního výboru v Praze Zdenko Radslav Kinský přijal funkci přidělenec ve společenském výboru československého zahraničního úřadu, který byl přímo podřízen předsedovi vlády Karlu Kramářovi. Dostal se do víru čilého diplomatického a společenského života mladého státu, který ho, začínal těšit a naplňovat uspokojením.

V lednu 1919 byl povolán do československé armády, která v té době na Slovensku sváděla boje s vojsky Maďarské republiky rad. Působil nejprve jako styčný důstojník ve štábu 19. brigády v Levicích, později byl pro své skvělé jazykové znalosti přidělen jako tlumočnický k mezinárodní komisi pro plebiscit na Těšínsku.

Nedlouho poté, co svlékl vojenskou uniformu, na podzim 1920, byly ohlášeny zásnuby Nory Kinské s Ferdinandem Wilczekem.

Šlechtické tituly se v republice již oficiálně v souladu se zákonem neužívaly a majetky se pozemkovou reformou citelně zmenšily, avšak životní styl, rodové tradice i bohatě rozvětvené vztahy mezi různě spřízněnými a spřátelenými rody v rozmezí celé Evropy, to vše si podrželo svou životnost.

Osmého února 1921 se ve Vídni konala bohatá a nádherná Nořina svatba. Starý hrabě Wilczek tehdy položil Zdenku Radslavovi ruku na rameno se slovy: „Hodně jsi toho na Sibiři prožil, ale zato jsi v té době získal ve Ferdinandovi přítele na celý život a teď se stane tvým švagrem.“

Uplynulo jen pár týdnů a v Praze se ve schwarzenberském paláci konal slavnostní ples, na němž mužně sličný Zdenko Radslav vyznal své něžné city půvabné kněžně

Eleonoře Schwarzenberkové, rozené hraběnce Clam-Gallasové. „Tam mi Lori dala na srozuměnou, že je ochotna stát se mou ženou.“

Na jaře bylo ohlášeno zasnoubení a 7. června 1921 v dominikánské kapli v Husově ulici v Praze vstoupili spolu oba snoubenci do stavu manželského. „Lori měla za svědky Jana Schwarzenberka a Josefa Nostitze a na mé straně stáli můj kmotr strýc Rudolf Kinský a Bedřich Lobkowicz. Stejně jako Noru nás oddával můj učitel náboženství Augustin Kubeš, na varhany hráli Schumannovo snění... Svatební hostinu nám připravili Bedřich a Josefina Lobkowiczovi v jejich malém paláci a po ní nás šofér Berger odvezl do Obory, která mi byla přidělena od rodičů jako sídlo mé nové rodiny. Lesmistr Hocke a všichni lesní nás uvítali s hudbou na nádvoří a po tomto přivítání následovaly obvyklé proslovy a květinové dary...“ V říjnu toho roku se bývalý rakouský císař Karel již podruhé pokusil o uchopení moci v Maďarsku. Československo v tom spatřovalo ohrožení své suverenity a okamžitě vyhlásilo částečnou mobilizaci své armády.

Zdenko Radslav byl povolán k jezdeckému pluku do Terezína. Prožíval konflikt svědomí. Přisahal přece kdysi věrnost císaři a zároveň byl nyní vázán přísahou republice. „Odebral jsem se k Zdenkovi Lobkowiczovi, který byl hlavním pobočníkem císaře Karla a zeptal jsem se ho, jak by se zachoval na mém místě. Byl toho názoru, že nás císař zbavil všechny naší staré přísahy, abychom mohli sloužit naší nové vlasti, dodal, že mohu jet s klidným svědomím do Terezína.“

Císařův pokus o uchopení moci opět ztroskotal a československá armáda demobilizovala. Republika měla před sebou 17 let vcelku šťastného života. Bylo to období štěstí i pro manžele Kinské.

JAK ŠLA LÉTA

Sňatkem s Eleonorou Schwarzenbergovou se Zdenko Radslav stal otčímem dvou nezletilých princů Schwarzenbergů, desetiletého Karla a osmiletého Františka. Jejich matka patřila k ženám, jimž světová válka bolestně zasáhla do života. V roce 1910 se jako mladička a krásná hraběnka Clam-Gallasová provdala za prince, později knížete Karla V. ze Schwarzenbergu. Za čtyři roky vypukla válka a manžel byl povolán do armády. Narukoval i se svým automobilem Benz, jedním z prvních v Čechách, k historickému pluku schwarzenberských hulánů, který byl nasazen na srbské frontě. 6.

záží 1914, na samém počátku války, kníže Schwarzenberg padl. Nikoli v sedle jezdeckého koně, ale za volantem svého automobilu proděravělého střelami.

Sedm trpkých let se mladá vdova musela sama vyrovnávat se všemi rodinnými problémy, než po jejím boku stanul Zdenko Radslav Kinský. Sňatkem došlo k spříznění dvou slavných českých šlechtických rodů se starobylými tradicemi.

Eleonora, kterou Zdenko Radslav nazýval Lori, byla nepochybně skvělá žena. Manžel i děti ji vroucně milovali. Byla vzdělaná, jemná, šlechetná a nesmírně dobrotivá. Nikdy ji prý nikdo neslyšel, že by někoho vyhubovala. Snad to prý ani neuměla. Pro všechny byla laskavou „matinkou.“ Syn František Schwarzenberg prohlásil, že je-li na něm něco dobrého, je to od matky. Vladimír Škutina o ní píše: „Obdivuhodný je vztah Františkovy matky k češtině. Narodila se ve Frýdlantě a žila částečně tam – tedy v německy mluvícím kraji a částečně ve Vídni v Clam-Gallasově paláci. Začala se učit česky, až když se zasnoubila s princem Schwarzenbergem. Nejdřív jí čeština dělala potíže. Pak už mluvila hezky. V kritických dobách před Mnichovem a zvláště za okupace byla horlivější Češkou než leckterí vlastenci.“

Těsně před smrtí (zemřela v exilu ve Vídni 31. května 1967), když už byla duší na onom světě, začal na ni syn Karel mluvit česky. A ona mu odpovídala – z hlubokého bezvědomí – krásnou češtinou.“

Teď jsme ovšem daleko předběhli sled meziválečných událostí. Vraťme se do začátků republiky.

21. března 1924 se rodina Kinských rozrostla o syna Norberta. Hned následující rok, 1. listopadu, přišla na svět dcera Ženilda. Po třech letech, 14. června 1928, se na zámku v Oboře narodil, mimochodem ve stejném loži jako před 32 lety jeho otec, nejmladší z potomků Radslav, či jak se nyní podpisuje Radoslav.

Rodina hodně cestovala po Čechách i po cizině. Pobývala na Orlíku, v Praze, na Kynžvartu, na Hrádku u Nechanic, u příbuzných v Kostelci, na zámku ve Žďáru nad Sázavou, který připadl jako dědictví matce, samozřejmě také v Chlumci. Často zajížděli na jaderské pobřeží do Opatie, do německých lázní Baden-Badenu, Paříže, Říma, Vídně... Kníže Schwarzenberg si na to v rozhovoru s Vladimírem Škutinou s chutí zavzpomínal: „Když se naše matka znovu provdala za Zdenka Radslava hraběte Kinského, tak jsme žili jako cikáni, každou chvíli jsme žili jinde. Naše matka nás nikde nechtěla nechat samotné jen s gubernátorem, a tak jsme furt vandrovali. Obora u Chlumce nad Cidlinou, to byl vskutku koňský ráj. Když pak otčím Zdenko Radslav Kinský zdědil po svém bratrovi Chlumec, tak jsme také jezdili do zámku Karlova Koruna...“

Hrad Kost

Na dědictví došlo jak již víme, v prosinci 1935. Zdenko Radslav se stal po smrti svého staršího bratra držitelem panství. „V Chlumci jsem měl stále rajtky,“ vyprávěl František Schwarzenberg, „protože tam se nejvíce jezdilo na koni. Kinští byli koňáři.“

Zdenko Radslav Kinský zdědil v tomto směru nejlepší geny svých předků. Byl vynikající jezdec a vyznal se v chovu koní. V roce 1927 byl zvolen prezidentem pražského Jockey clubu, což byla tehdy významná funkce velkého společenského dosahu. „Tuto funkci,“ uvádí ve svých pamětech, „jsem si vzal k srdci. Během celé jarní sezóny jsem nezmeškal ani jediný dostihový den...“ Náruživě se věnoval tenisu, ale koně, ty byli zřejmě pro hraběte největší vášní. Svědčí o tom třeba jen letmé prolistování jeho vzpomínek. Na jednom místě čteme: „Nazpět v Oboře jsem pilně připravoval naše koně a Lata Brandisová mně vydatně pomáhala. Ráno na tréninkové dráze v Kolesách, odpoledne jsme se zabývali prací s chovnými klisnami a hříbaty, které jsme koupali v Žehuňském rybníku...“ Na jiném místě (záznam z roku 1929): „Koncem srpna jsme byli ve Žďáru... V té době jsem dostal od bratří Lorenzů a Heinricha Hagenbecka nabídku na koupi jednoho z našich hřebců žlutáků pro jejich známou zoologickou zahradu v Stellingenu u Hamburku. Přijal jsem jejich pozvání a s Latou a Františkem jsme tam odjeli. Hagenbeckové mi tam laskavě dovolili sesta-

vit čtyřspřeží zeber. Denně jsem toto neobvyklé spřežení zajížděl k velké radosti kluků, kteří za námi na ulicích běhali. Náš pokus se zdařil natolik, že mi bylo později sděleno, že mnou vycvičené spřežení zakoupil maháradža z Kapurthalu v Indii. Ale již se blížil podzim a začala příprava koní na pardubické dostihy...“

Výkon funkce předsedy Jockey clubu nevyžadoval jen účast na dostizích v roli českého hosta (Zdenko Radslav se nezřídka zařazoval mezi závodníky a umisťoval se mezi prvními), ale i udržování zahraničních styků. O tom hovoří záznam z roku 1931: „V Paříži jsem dosáhl konečně vzájemné dohody mezi pražským, pařížským a římským Jockey clubem. V Paříži mi byl nápomocen tamní předseda vévoda Armand de Daudeauvile, v Římě kníže Gino Potenziani.“

Po návratu do Prahy zastihl Zdenko Radslav Kinský členy Jockey-clubu ve velkých starostech. Příčinou byl jistý pan Stejskal, majitel dostihové stáje, který byl z klubu vyloučen pro nevhodné chování. Pokoušel se nyní klubu pomstít tím, že hodlal zakoupit několik pozemků na chuchelském závodišti, aby tím zamezil pořádání dostihů. Zdenko Radslav energicky zasáhl. S pomocí několika přátel a ministra financí koupil tribunu se vším, co k nim patřilo, a zmařil tak Stejskalův zálučný plán.

Jockey-club, jak vidět, nebyl jen nějakým společenským sdružením zájemců o dostihový sport, ale přímo pořadatelem dostihů. Hovoří o tom i tato vzpomínka: „Po devět let se Jockey-club bez úspěchu pokoušel pozvat prezidenta Masaryka na Derby. Byl jsem požádán předsednictvem, abych se o toto pozvání osobně postaral. S pomocí milé paní Hany Benešové jsem uspěl. Prezident Masaryk se dostavil ve společnosti ministerského předsedy a mohl jsem ho tak uvítat před mými tribunami.“

Z roku 1933 utkvělo v paměti Zdenka Radoslava Kinského pozvání na jezdecké přebory do Berlína, kam ho doprovodil nevlastní syn František Schwarzenberg, který tehdy sloužil jako důstojník v Pardubicích u dragounů. Páni z berlínského komitétu, kteří ho znali z Pardubic, ho požádali, aby zasedl na tribunu, na níž byl i polní maršál Hindenburg. „Staříčkový maršál mi vyprávěl o válce z roku 1866, kdy byl jako mladý poručík sám v Pardubicích. Na stejné tribuně seděl o něco níže i korunní princ Vilém v civilu. Vysvětlil mi původ stejnokrojů převzatých od starých pluků.“

Toho roku na Velké pardubické dosáhl pozoruhodného úspěchu kůň Kinského chovu Norma, který s Latou Brandisovou v sedle doběhl do cíle jako třetí. V Memoriálu Zdenka Kinského závodil i Zdenko Radslav. Na velké vodě měl ošklivý pád, ale znovu vyskočil do sedla a navzdory poraněné klíční kosti dojel třetí.

Koně Kinských, známí „chlumečtí plaváci“, dosáhli v Pardubicích velkých úspěchů. Pětkrát dokonce během let zvítězili. Naposledy v roce 1937, kdy se vítězem stala

Norma sedlaná Latou Brandisovou. To byla doposud jediná žena, která zvítězila ve Velké pardubické.

Zdenko Radslav Kinský se kromě jezdeckého sportu záslužně angažoval i ve funkci prezidenta Napoleonské společnosti, v níž se těšil velké vážnosti jakožto prasynovec Napoleonova maršála knížete Poniatowského. Řadu let se věnoval i činnosti v organizaci Selská jízda.

Vzpomínky Zdenka Radslava Kinského dosvědčují, že jeho české vlastenectví ho záhy přivedlo k pozitivnímu, loajálnímu vztahu k republice, i když jim způsobila majetkovou i společenskou újmu. V roce 1929 podnítl četná setkání představitelů české šlechty, na nichž se projednávalo získávání mladé šlechtické generace pro společensky užitečnou činnost. Jako záložní dragounský důstojník se přitom svědomitě účastnil zdokonalovacího vojenského výcviku, různých cvičení a manévrů. Získal přízeň ministra zahraničních věcí dr. E. Beneše a stal se osobním přítelem Jana Masaryka. V srpnu 1933 odhaloval v Hořicích pomník zavražděného ministra financí Aloise Rašína. Nejednou plnil i mimořádné diplomatické posláním v zájmu československého státu.

V létě 1934 například vyslal Winston Churchill svého budoucího zetě Duncana Sandyse do Čech, aby tu zjistil informace o politické situaci v naší zemi. Sandys přijel tehdy na doporučení anglických přátel Kinských na několik dní ke Kinským do Obory a během společných vyjížděk probrali vše, co ho zajímalo.

Na podzim toho roku přijel do republiky na oficiální návštěvu rumunský král Karol se svým synem a následníkem trůnu Michalem. Jan Masaryk požádal Zdenka Radslava Kinského, aby se o krále staral během četných slavnostních recepcí a oslav. Vzhledem k tomu, že král byl prezidentem bukurešťského Jockey-clubu a Kinský zastával tutéž funkci v Praze, měli si spolu celou dobu o čem povídat.

V řadách české šlechty probíhala tehdy politická diferenciaci, urychlovaná mocenským nástupem německých nacistů a stoupající agresivitou sudetoněmeckého protičeskoslovenského hnutí. Utvářelo se seskupení vlastenecky smýšlející šlechty, která se čím dál zřetelněji a rozhodněji přimykala k republice a ztotožňovala se s jejími zájmy. Lze to doložit řadou výňatků z Kinského vzpomínek: „30.6. 1934 se Karel (Schwarzenberg, nevlastní syn Zdenka Radslava) ženil ve stejnokroji československého důstojníka a náměstí bylo plné diváků...Max Fürstenberg se mi světil se starostmi, které nám všem vznikly situací v Německu. Docházely zprávy o Röhmově puči, který se udál téhož dne...“ O několik odstavců dále: „Tam (v Kynžvartu) nás zastihla zpráva o nacistickém puči ve Vídni, jemuž padl za obět kancléř Dolfus...“

Zvlášť výmluvně o smýšlení Zdenka Radslava svědčí zápisy z roku 1938: „Poté, kdy bylo 12. března Rakousko připojeno k Německu, připravili nacisté útok na Prahu. Protože jsem udržoval stálý kontakt s prezidentem Benešem, jeho manželkou a ministerským předsedou Milanem Hodžou, byl jsem jimi požádán, abych k sobě pozval lorda Runcimana a jeho misi. Runciman měl být zprostředkovatelem mezi pražskou vládou a českými Němci, jejichž požadavky byly podněcovány nacisty.“

Zdenko Radslav této žádosti vyhověl a lord Runciman byl v žhavém létě 1938 přijat rodinou Kinských na zámku ve Žďáru a poté i Chlumci, kam i později za svého dlouhého pobytu v Československu zajížděl přenocovat, když se v hotelu Alcron nedalo vedrem dýchat. Zdenko Radslav Kinský při těchto setkáních anglickému diplomatu objasňoval česká hlediska. Stal se tak českou protiváhou německého nátlaku, který na lorda vyvíjela německá nebo poněmčelá šlechta: Adolf Dubský ze Židlochovic, Alain Rohan ze Sychrova, Karel Buquoy z Nových Hradů, Max Hohenlohe, Alfons Aldringen, Karel Khuen-Lützwow a jiní. Nejagilněji vystupoval vzdálený příbuzný Kinských z bůhvíkolikátého kolena, kníže Ulrich Kinský, příslušník poněmčelé choceňské větve (jehož potomek v současné době proslul podáním více než stovky restitučních žalob na český stát). K Henleinovi, i když s menším elánem se hlásil také jeho bratr Rudolf z Moravského Krumlova. Za Němce se pokládal i třetí z bratří této větve Ferdinand Kinský, ale ten nevyvíjel žádnou politickou činnost.

Společným předkem chlumeckých a kosteleckých Kinských, kteří zůstali národu věrni, a těchto poněmčených odnoží byl někdejší chlumecký pán hrabě Václav Norbert Oktavián Kinský, který zemřel roku 1719. Postupem desetiletí a staletí se rody štěpily a příbuzensky vzdalovaly.

Německá či poněmčelá šlechta v důsledku pozemkové reformy na Československou republiku zanevřela a od jejího rozbití si slibovala navrácení odňaté půdy. Měla vlivné příznivce v Londýně a v příjezdu lorda Runcimana viděla příležitost získat jeho prostřednictvím podporu britské vlády pro Henleina, jehož program směřoval k splnění jejich majetkových cílů. Proto její příslušníci vytvořili v rámci Henleinovy SdP společenský štáb, který měl zajišťovat lordův pobyt a zejména jeho víkendová zpestření na šlechtických sídlech. V čele štábu stál právě Ulrich Kinský, o němž Jan Masaryk svého času psal v hlášení z Londýna, že si počíná zvlášť zavile.

Zdenko Radslav Kinský, který Ulricha odsuzoval jako škůdce českých zájmů, se snažil jeho názorový vliv na Runcimana paralyzovat. Na konec zorganizoval manifestační prohlášení vlastenecké šlechty proti snahám o odtržení pohraničí. O tomto prohlášení se málo ví.

Zajímavé podrobnosti uvádí sám Zdenko Radslav ve svých vzpomínkách. Stojí za přečtení:

„Když v září některé politické skupiny mezi nimi i profesori pražské univerzity se rozhodly otevřeně vystoupit proti nacistickým plánům na odtržení pohraničních oblastí od území vlasti, zeptal jsem se – na vlastní odpovědnost – Beneše, jestli by pokládal za užitečné, kdyby se delegace české šlechty rovněž vyslovila proti odtržení. Protože Beneš tento návrh přijal, pozval jsem okamžitě deset příslušníků staré šlechty k sobě do Prahy, abychom tuto věc projednali. Na konec bylo usneseno, že tyto historické rody vysloví své stanovisko na Hradě. Bylo určeno, aby každá rodina byla – pokud možno – zastoupena svou hlavou, aby se každé jméno vyskytovalo jen jednou. Výjimka byla učiněna u Františka Kinského z Kostelce, který si přál být u toho.

17. září se u mě opět sešlo dvanáct českých šlechticů. Karel Schwarzenberg byl požádán, aby naše prohlášení sepsal, protože byl pokládán za nejlepšího historika. Protože jsem celou akci vyvolal, nekladl jsem žádný důraz na to, abych ještě prohlášení přednesl. Navrhl jsem, aby to učinil Zdena Kolovrat, který byl předsedou našeho velkostatkářského spolku a bez ohledu na své onemocnění přijel z Rychnova. Když jsme přišli na Hrad a čekali v rudě zlatém salonu, zdál se Zdena velmi unaven, a protože se obával, aby se mu při přednesu neudělalo zle, navrhl Jendu Lobkowicze. Ten však z vrozeného ostychu prosil Zdenka, aby přece jen prohlášení přednesl on. František Kinský, který slyšel jejich rozhovor, požádal, aby směl prohlášení přednést sám, za prvé jako fyzicky nejstarší a za druhé, aby se postavil proti našemu bratranci Ulrichovi Kinskému.

Zatímco se u okna seznamoval s textem, přistoupil ke mně dr. Císař, prezidentův tajemník, a oznámil mi, že prezident nás očekává.“

Zástupci českých a česky smýšlejících šlechtických rodů, Karel Schwarzenberg, Jan z Lobkowicz, Z. R. Kinský, František Kinský, Zdeněk z Kolovrat, Rudolf Czernín, Leopold Sternberg, W. Coloredo-Mannsfeld, Karel Parish, Jindřich Dobrzenský, Hugo Strachwitz a Karel Belcredi vstoupili do prezidentovy pracovny. František Kinský se ujal slova:

„Pane prezidente, za těchto dnů všechny stavy a třídy našeho národa svorně projevují svou vůli zabránit porušení starých hranic našeho státu. Proto i řada členů starých rodů naší vlasti nás pověřila, abychom se k vám dostavili s podobným projevem. Věrnost k Českému státu, který naši předkové pomáhali budovat a po tisíc let udržet, je pro nás povinností tak samozřejmou, že jsme se rozmýšleli ji výslovně zdůraznit. Považujeme za svou povinnost uchovat dědictví svých otců... Vyslovujeme víru v lepší budoucnost, ujišťujeme, že jsme si vědomi svých zděděných povinností

k vlasti a ke státu, který byl domovem našich předků a jehož stará práva jsme vždy chtěli a i dnes chceme hájit.“

Když František Kinský dočetl text, prezident Beneš pozval delegaci ke stolu. Pánové usedli do čalouněných křesel. Prezident jim vysvětlil vážnost situace. Při loučení řekl Zdenku Radslavovi Kinskému: „Vřele vám děkuji, že jste toto prohlášení zorganizoval.“

Text prohlášení byl nazítří zveřejněn. Všechna jména signatářů byla samozřejmě zaregistrována v Reichsicherheitshauptamt v Berlíně. Reinhard Hendrich to českým šlechticům nezapomene.

V NACISTICKÉM PODRUČÍ

Nadešel ponurý březen 1939. Adolfu Hitlerovi se podařilo rozbít okrájený zbytek Československé republiky na tři kusy. Nejprve přiměl Jozefa Tisa, aby urychleně svolal na dopoledne 14. března slovenský sněm k vyhlášení Slovenské republiky, jejíž jásající obyvatelstvo na nějakou dobu podlelo iluzi svobody a samostatnosti. Zároveň vydal příkaz wehrmachtu k obsazení českých zemí, což měla před světem ospravedlnit vynucená cesta prezidenta Háchy do Berlína, kde musel pod brutálním nátlakem podepsat žádost o jejich začlenění do Velkoněmecké říše...

Rodina Kinských, stejně jako všichni příslušníci české šlechty, kteří v době Mnichova manifestovali svou věrnost republice, prožívala nacistickou okupaci právě tak těžce jako většina národa. Tato vlastenecká šlechta především považovala za nezbytné znovu potvrdit svou sounáležitost s národem a přispět tak v tragických dnech jeho poroby k udržení zdravého národního sebevědomí.

V září 1939 její představitelé, k nimž patřil mezi prvními Zdenko Radslav Kinský, odevzdali prezidentu dr. E.Háchovi prohlášení, v němž se mimo jiné pravilo: „Rody, které sdílely po staletí osudy českého národa a neodcizily se nikdy svému kmeni, musí i dnes být počítány k národu, jehož krev v jejich žilách koluje.“

Prohlášení se dovolávalo toho, že národu českému byla vůdcem národa německého a říšským kancléřem slavnostně zaručena jeho národní svébytnost, a zdůrazňovalo právo i povinnost českého národa „tvrditi se vším důrazem – kdyby o tom pochybnost vznikla – skutečnost, že má českou šlechtu jako svou složku, jež od těla národního se nikdy neoddělila a nikdy svým přičiněním oddělena nebude... Příslušné správní předpisy vycházejí ze zásady, že každý jest příslušníkem toho

národa, s nímž se cítí niterně spjat a k němuž se hlásí.“ Závěr vyzníval naprosto jednoznačně: „Vycházejíce z přesvědčení o jednotě našeho národa ve všech složkách, a zejména o tom, že potomci někdejších spoluvůrců a nositelů české státnosti ještě mohou svému národu a své vlasti za všech poměrů platně posloužit, chceme se vždy a za všech okolností hlásiti k českému národu.“

Předtím v létě Kinští pozvali na prázdniny do Obory početnou skupinu chudých dětí z Prahy, jimž se věnovali vedle členů rodiny i přátelé, mladá Gabriela Czernínová a Žofie Schönburgová.

28. října 1939, jak známo, došlo v Praze k bouřlivým demonstracím, při kterých byl smrtelně zraněn medik Jan Opletal. Při jeho pohřbu studenti znovu demonstrovali proti okupačnímu režimu. Sudeťák K. H. Frank jako šéf policejních složek reagoval teroristickým zákrokem proti studentům a uzavřením českých vysokých škol. Na rozsudcích smrti i ostatních příkazech byl podpis říšského protektora Konstantina von Neuratha, šlechtice, který sice nebyl ortodoxním nacistou, ale poslušně nacistům sloužil. Zdenko Radslav Kinský se s ním i jeho paní k svému nemilému překvapení setkal na slavnostním obědě, na nějž byl pozván státním prezidentem. Bývalý ministr zahraničí Chvalkovský na hraběte naléhal, aby von Neuratha pozval na své panství. Snad v tom viděl možnost na protektora působit ve prospěch českých zájmů. Represálie proti studentům byly však pro Kinského důvodem, aby něco takového rozhodně odmítl a říšskému protektorovi dal najevo svůj pohrdavý odstup.

Příští rok nabídli Kinští pohostinství svým přátelům Hoyosovým, kteří byli vykázáni ze svého zámku v Rakousku, když se jejich syn Balty spolu s bratry Hohenbergovými postavil proti nacistům a byl uvězněn. (Hoyosovi pobývali několik let v chlumeckém Jägerhausu.) Jinak rodina začala žít v izolaci. Jen trvající kontakty s několika nejbližšími přátelskými rodinami pomáhaly snášet tísnivou omezenost a zatuchlost protektorátních poměrů. Bylo tu naštěstí hospodaření, pole, lesy, chov koní. Starost o tyto záležitosti pomáhala Zdenku Radslavovi vybit přetlak vnitřní zahořklosti.

Vzplanutí války na Východě vyvolalo všeobecně v českých zemích sílící naději, že na sovětsko-německé frontě se Hitlerova wehrmacht konečně dočká porážky. Kinští v sobě tuto naději živili stejně jako všichni věrní Češi, i když se za ní krčily zatím neurčité obavy, jestli bolševismus v případě svého vítězství nebude jen jinou formou nesvobody.

Německé násilí však prozatím zastiňovalo představy o jakémkoli jiném. Věci došly tak daleko, že sudeťácký gauleiter Henlein spolu s manželkou a vysokým hodnostářem SA Lutzem přijel do Chlumce a s arogantní drzostí dal Kinským pro sebe a své

děti zabavit dva poníky, žlutý lehký kočár s postroji a koňskými houněmi a některé další věci. Všechno dal odvézt do lesního zámečku, který pro sebe zabral.

Koncem září toho roku 1941 Hitler odvolal shovívavého von Neuratha a na jeho místo nastoupil krvavý Reichard Heydrich. Uvedl se vyhlášením stanného práva v řadě okresů, zatčením předsedy vlády gen. Eliáše a jeho odsouzením k trestu smrti a popravami desítek vlastenců. V rámci represivních opatření proti hnutí odporu chtěl podlomit i akceschopnost české šlechty. Nezapomněl na jejich vlastenecké vystoupení v září 1938. Na dvanáct panství, jejichž majitelé tehdy vystoupili s deklarací věrnosti republice, byla uvalena nucená německá správa. Jako první přišel na řadu Zdenko Radslav Kinský. Kterého si dne se mu ohlásil povýšeným způsobem důstojník SS jako správce pověřený dohledem na veškeré hospodaření panství. Když se hrabě Zdenko Radslav podivil, proč je pod kontrolu postaveno zrovna jeho panství, které je vzorně spravováno, jak dokazují četné získané diplomy, důstojník řekl: „My dobře víme, že vy jste deklarant číslo jedna.“ V té chvíli bylo jasné, o co běží.

S úsměvem vzpomínal Zdenko Radslav Kinský i po letech na návštěvu paní Marie Buschové, majitelky světznámého cirkusu Busch. Přijela si prohlédnout proslulé Kinského plaváky. Zdenko Radslav jí umožnil každodenní projížďky, při nichž si zvláště oblíbila černohřívého plaváka, který se jmenoval Nazdra. Toto jméno, pro které cizinka neměla navyklé uši ani jazyk, si ztotožňovala s jménem, jaké se dává koním v Orientě: Nazrad. Vyslovovala je však způsobem, který mu pro české ucho vtiskoval obskurní význam, takže kdykoli koně oslovila, měli zámeční rajtáci co dělat, aby nepraskli potlačovaným smíchem. Pobavilo to i majitele koně, kterému ovšem bylo zatěžko objasnit jí český význam toho, co říká, když se mazlí s koněm, který si získal její sympatie.

Tato návštěva probíhala právě v době, kdy v Praze v nemocnici na Bulovce dodýchal Reinhard Hendrich na následky atentátu, kterým ho po zásluze ztrestali naši parašutisté z Anglie. V rozhlase hráli smuteční pochody a hlasatelé ladili hlasivky do truchlivých poloh.

„Co se stalo?“ zajímala se paní Buschová. Hrabě Zdenko Radslav jí podal obsaženou informaci. „Tak je zas aspoň o jednoho méně,“ prohlásila tazatelka se zjevným a zcela nelíčeným uspokojením. Za takové výroky se tehdy vynášely ortely smrti.

Toho roku byl Zdenko Radslav důvěrně upozorněn, že jeho šestnáctileté dceři Ženildě hrozí nucené nasazení na tovární práci ve zbrojním průmyslu v Německu. Zakrátko se také před zámkem objevilo esesácké nákladní auto, které jí mělo naložit a odvézt do Hamburku. Šlo patrně o intriku německého správce. Ženilda se jala protestovat a vzpírala se tak vehementně, že by ji esesáci mohli dostat do auta jedině

násilím, a toho se přece jen neodvážili. Zatím se stačil navrátit otec z práce v hřebčíně a energicky se postavit na její obranu. Esesáci odjeli s nepořízenou. Hrabě okamžitě odvezl dceru na vzdálený statek, rozhodnut ji před Němci ukrývat. Rodina však zvažovala, co si počít, neboť bylo jasné, že jsou u Němců v nemilosti a pokus poškodit je prozatím alespoň odvlечením dcery bude jistě co nejdříve zopakován.

Ženilda se v té době citově sblížila s mladým hrabětem Dobrzenským. Měli se rádi a obě rodiny braly jejich vztah vážně. Ženildina matka ani otec však rozhodně nepomýšleli na to provdat dceru dva roky před dosažením plnoletosti. V dané situaci však byla svatba jedinou spolehlivou záchranou, tím spíše, že Toši Dobrzenský měl díky národnosti své matky maďarský pas a mohl v případě potřeby hledat zastání u maďarského konzula. To všechno procházelo Ženildiným rodičům hlavou, když Toši Dobrzenský požádal o ruku jejich dcery.

„Líbilo se mi na Tošim,“ píše Zdenko Radslav ve svých vzpomínkách, „že si tak velice přál vzít si ji za ženu, ačkoli jsem ji za daných podmínek nemohl dát žádné věno.“ Nu ovšem, chlumecký majetek i žďárské panství byly v německých rukou. Ve žďárském zámku, který byl matčíným dědictvím po rodičích, jim byl dokonce zakázán pobyt. Pro zamilovaný pár bylo hlavní a rozhodující, že se mají rádi. A tak jim oboje rodiče po zvážení všech okolností a po vzájemné dohodě dali svá pozhnání.

Z obavy, aby nacistické úřady, z jejichž pravomoci se tak Ženilda chystala uniknout pod ochranu maďarského konzulátu, ze msty nesáhly k nějakým perzekučním opatřením, snažili se Kinští sňatek utajit. Chlumecký velebný pán dal trojí povinné ohlášky chystaného sňatku na vědomí při ranní mši, kdy byl kostel obvykle skoro prázdný. Se svatbou se vyčkalo, až německý nucený správce odjede na dovolenou. Sotva vytáhl paty, hrabě Kinský ihned pozval do Chlumce hradeckého biskupa Mořice Píchu, aby v zámecké kapli snoubence oddal. Po svatební hostině šťastní novomanželé odjeli autem do Potštejna na panství hraběte Dobrzenského, který učil Ženildu jeho spolumajitelkou.

Rok 1943 přinesl obrat ve vývoji druhé světové války. Nacistický wehrmacht sklízel na Západě a hlavně na Východě jednu porážku za druhou. Nacisté z úřadu nucené správy chlumeckého panství byli čím dál tím nervóznější a nepříjemnější. Při každé příležitosti vyhrožovali, že po vítězství Velkoněmecké říše budou Kinští odsunuti na Ukrajinu. Ti sverepější vedli řeči o Sibiři, kterou bude třeba zalidnit. Kdosi však varoval rodinu, že se opravdu chystá úplná konfiskace jejich majetku a vystěhování. Tato alarmující zvěst přiměla paní Eleonoru Kinskou napsat starému známému rodiny finskému maršálu Mannerheimovi, aby byl tak laskav a při nejbližším rozhovoru s někým z vysokých německých hodnostářů se zastal rodiny Kinských a jejich chlu-

meckého panství. Až po mnoha letech se hrabě Zdenko Radslav Kinský v emigraci setká s maršálem Mannerheimem na jeho pozvání ve francouzském Glyonu u Montreaux. Budou mít celé dva dny, aby si popovídali. Přejde řeč i na to, jak v roce 1943 maršál vyhověl prosbě paní Eleonory. Zrovna jej tehdy říšský maršál Göring pozval jako čelného představitele finské armády na hon a při té příležitosti ho o cosi požádal. Maršál Mannerheim si jako protislužbu vymohl u Göringa slib, že jeho přítel hrabě Kinský z Chlumce ani jeho rodina nebudou gestapem ani jinými německými úřady pronásledováni. Göring ho rukoudáním ujistil, že se o to osobně postará. Při loučení se k této záležitosti ještě vrátil. „Pokud jde o toho vašeho Kinského,“ pronesl s úsměvem, „bylo by dobré, kdybyste se o tom ještě zmínil Himmlerovi. Jeho ješitnosti by to polichotilo.“

Maršálu Mennerheimovi se vzápětí naskytla příležitost hovořit s reichsführerem a obávaným šéfem Hlavního říšského bezpečnostního úřadu Heinrichem Himmlerem. Zavedl samozřejmě řeč na Kinského. Himmler, který si zjistil potřebné informace, Mannerheimovi řekl se zamračeným čelem: „S tím hrabětem Kinským to je těžká věc, on totiž stojí v čele spiknutí proti režimu.“ Mannerheim přesto přiměl Himmlera ke slibu, že se Kinští nemusí ničeho obávat.

Gestapo nicméně na Zdenka Radslava Kinského narafičilo záludnou léčku. Jednoho dne mu pošta doručila podivný dopis. Byl odeslán z Brna neznámým kým. Vyzýval pana hraběte, aby se jako vlastenec zapojil do odbojové organizace Svatováclavský svaz. Hrabě znovu a znovu pročítal řádky psané anonymní rukou a lámal si hlavu přemýšlením. Písemná forma získávání pro odboj byla krajně nevhodná a podezřelá. Nakonec nabyl jistoty, že dopis nastrčilo gestapo. Stačí nechat si ho pro sebe a budou mít důkaz, že konspiruje proti Říši. Nic by za to nedal, že v celé věci má prsty jeho německý správce, záludný a zlý člověk. Hrabě se rozhodl jednat. Oznámil správci telefonicky, že dostal dopis, jehož obsah by ho mohl kompromitovat. Požádal, aby ho správce navštívil, že by mu jej rád ukázal a poradil se, co v té záležitosti dělat.

Když se správce dostavil do Karlovy koruny k rozhovoru, hrabě mu řekl rovnou:

„Vím, že dopis odeslalo gestapo a že mohu navzdory své nevině skončit v koncentračním táboře. V tom případě jsem si jist, že se velmi vlivné osobnosti budou zajímat, jak se se mnou zacházelo a ti, kteří za to ponесou odpovědnost, mohou mít velké nepříjemnosti. Hrabě úmyslně přeháněl, ale na správce to přece jen udělalo jakýsi dojem. Chtěl vědět, jaké ochránce má hrabě Kinský na své straně. Hrabě se snažil odpovídat s maximální sebejistotou, i když si naprosto nemohl být jist, kdo z osobností, na něž se rozpomínal, by byl ochoten skutečně zasáhnout v jeho prospěch.

Nicméně pár jmen uvedl. Bylo mezi nimi jméno jistého vlivného švédského šlechtice, samozřejmě nechybělo jméno finského maršála Mannerheima.

„Kdo ještě za vámi stojí?“ naléhal Němec. Začalo se to podobat výslechu.

„Dobrá,“ řekl hrabě, „chcete-li to vědět, tedy například i Mary von Rosen, rozená Focková, sestra zemřelé manželky maršála Göringa.“

Německý správce se zarazil. Přestal se vyptávat a začal se chovat zdvořileji. Netušil, že hrabě Kinský by mohl hledat zastání tak vysoko. Záležitost s dopisem slíbil vyřídit. Provokace, jejímž byl patrně strůjcem, se nezdařila.

V jedné věci se správce nemýlil. Zdenko Radslav Kinský byl vskutku zásadním odpůrcem nacistů a vůdčím duchem vlastenecké šlechty, která se zapojovala do protifašistického odboje. Však také během okupace řada jejích příslušníků, blízkých přátel i příbuzných Zdeňka Radslava byla vězněna, a dokonce obětovala život. Můžeme jmenovat hned tři bratry Dohalské. Zdeněk byl zastřelen. Antonín zemřel v koncentračním táboře Osvětim a František skončil po návratu z koncentráku na následky útrap. Tentýž osud potkal Humprechta Czernína. Někteří další byli uvězněni, jako Rudolf Czernín, František Kinský, Karel Rohan. Zdenko Radslav unikl zatčení zřejmě jen zásluhou intervence maršála Mannerheima. Černým dnem v okupační historii chlumecké větve rodu Kinských i celého města byl 15. listopad 1943. Na zámku Karlova koruna vypukl požár. Budiž mi dovoleno, abych vstoupil do děje jako pamětník této události. Vracel jsem se s ostatními chlumeckými studenty novobydžovského gymnázia, jehož žáky byli i Norbert a Radslav Kinští, po třinácté hodině domů do Chlumce vlakem z Bydžova. Za mezilehlou stanicí Luková-Mlékosrby se vagonem začalo šířit vzrušení. Hoří chlumecký zámek! Cestující se vrhali k oknům. Na dálku bylo vidět, jak ze střechy jednoho z bočních křídel stoupá hustý černý kouř. Než jsme dojeli do stanice, prošlehávaly už střechou plameny. V té době z opačné strany přijížděl vlakem od Prahy pan hrabě, jak se mu všeobecně říkalo. Na nádraží na něj čekal kočár. Rovnou z nádraží jsem s houfem lidí běžel do zámku. Aktovku jsem hodil pod velkou borovici před zámek a vmísil se mezi lidi, kteří v horečném chvatu vynášeli nábytek, obrazy, záclony, knihy...

V Mramorovém sále se muži na štaflích snažili odmontovat velký křišťálový lustr. To se jim nakonec podařilo a opatrně ho vynesli do tráva před zámek. Hasiči marně bojovali s plameny. Oheň se šířil. V celé budově už bylo horko, dokonce i venku před zámekem mi vyrážel na čelo pot. Svlékl jsem si i zimní kožíšek a nechal ho ležet u aktovky. Dnes se divím, že mi ho nikdo neukradl, vždyť byla nouze o šatstvo. Ještě podivuhodnější však je, že se prý neztratil ani jediný z předmětů, které bezejmenní zachránci vynesli z hořící budovy.

Požár zámku.

Oheň spolykal střechy, prohořely a zřítily se stropy, na konec zbyly jen očázené zdi, které žalostně čnely nad podzemním stromovým parku. V celém Chlumci bylo jako o pohřbu. Ještě den nebo dva vyšlehávaly plameny z doutnajícího požářiště. Chlumecké panoráma bylo na nějakých dvacet let zmrzačeno. Paní Eleonora Kinská nabádala syny: „Budte na tatínka hodní, je toho na něj moc. S tím, že přežije Karlovu korunu nikdy nepočítal.“

Nešlo jen o majetkovou újmu. V plamenech shořelo dvě stě let historie rodu. Kinští se museli od té chvíle spokojit se skromnějšími a méně reprezentativními objekty tak zvaného Lichtenštejnského domu a Tereziánského pavilonu. Hned následující rok byl starší syn Norbert nasazen na nucené práce v Říši, což, při každodenním spojeneckém bombardování německých měst a továren bylo spojeno s velkým nebezpečím. Události však již slibovaly brzký konec války. Přes Chlumec, kde byl dislokován i vojenský strážní oddíl a kde se ve stanici na speciálně zbudovaných rampách každou chvíli vykládaly vojenské vlaky, proudily občas i nekonečné kolony aut a povozů s uprchlíky ze Slezska. Říkalo se jim vznešeně „národní hosté.“ Byli to ustaraní, zbědovaní ubožáci, ženy, starci a děti. Mezi uprchlíky byli i sovětsí váleční zajatci přidělení na výpomoc zemědělským rodinám. Poznali se podle součástek uniform. S jedním z nich hlouček Chlumečků dychtivě navázal rozhovor před restau-

rací U jelena. Přinesli mu pro žízeň půllitr piva. Vypil ho naráz a z vděčnosti nabádal své dobrodince, ať vezmou nohy na ramena a utíkají taky. „Bolševici,“ vykřikoval, „jsou svoločí!“ Nikdo ho nechápal. Stalin pro Čechy tenkrát ještě nebyl strašákem. Naopak, blízkou nadějí.

OSVOBOZENÍ

2. května 1945. Vzpomínám si, že to byla středa, přivezli řidiči projíždějící Chlumcem zprávu, že v Poděbradech je povstání. Lidé, kteří už netrpělivě čekali konec války a osvobození, nadšeně vyvěšovali dávno připravené prapory a vlajky. V galanterii paní Sokolové naproti škole se pohotově prodávaly trikolory. Chlumec se proměnil v hlučící mraveniště. Němečtí vojáci raději ani nevystřčili nos z ubikace v domě naproti parku a pro vodu k veřejné studni na plácku naproti Záloženskému domu chodili s puškami na ramenou.

Večer však slavnostní převratová nálada pohasla. Němci dosud drželi v rukou moc. Prapory z oken zmizely, město se uklidnilo.

Teprve 5. května kolem poledne, když zazněly z rozhlasu alarmující zprávy o povstání v Praze, zvedl se k ozbrojenému odporu i Chlumec nad Cidlinou. Město se připojilo k celonárodnímu povstání, podnícenému událostmi v Praze. Lidé si na kabáty a čepice připínali trikolory, v oknech se opět objevily československé prapory a vlajky. Z ilegality se vynořil revoluční národní výbor. Jeho členové se sešli na radnici, aby se ujali moci. Major Šafránek, oblečený do své předválečné důstojnické uniformy se jako vojenský velitel města chopil řízení ozbrojených akcí. Bylo vidět civilisty s puškami nebo samopaly odebranými německému strážnímu oddílu. Zaujímali bojové postavení u zátarasů na přístupech k městu. Na nádraží železničáři odzbrojili osazenstvo německého stavebního vlaku, bauzugu, stojícího na slepé koleji před stanicí směrem na Prahu. Z příjíždějících osobních vlaků a rychlíků vyváděli železničáři s puškami a pistolemi odzbrojené německé vojáky a důstojníky. Odněkud z dálky dolehl do města třesk samopalů.

Záhy vyšlo najevo, že vnucený německý správce velkostatku esesák Wawrzik, když se se skupinou asi dvaceti esesáků vracel nákladním autem ze dvora Korce, narazil v Olešnici u Chlumce nad Cidlinou na hlouček civilistů, dělníků, kteří šli pěšky z Kolína, kde pracovali, mezi nimi i chlumecký občan Tomášek. Wawrzik, kterého rozzuřili jejich trikolory na klopách, dal všechny postavit ke zdi hostince a postřílet.

Zdenko Radslav Kinský, jemuž se všeobecně říkalo „pan hrabě,“ když zjistil, že propuká povstání, oblékl si uniformu záložního dragounského důstojníka a spolu s Radslavem, Ženildou a jejím manželem se odebral na radnici. Všichni se dali k dispozici revolučnímu národnímu výboru.

V radniční budově panovalo velké vzrušení vyvolané hromadnou popravou v Olešnici. Členové národního výboru se radili co podniknou. Hrabě Zdenko Radslav se rozhodl zatelefonovat do budovy pivovaru, kde si esesáci zřídili ubytovnu a kanceláře. Ozval se Wawrzik. Zdenko Radslav mu německy oznámil, že hodlá se skupinou lidí přijít za ním, aby zjistili, kdo je odpovědný za vraždu v Olešnici. Zeptal se, jestli je správce ochotný v této věci s ním hovořit. Wawrzik odpověděl:

„Ano, jsem připraven celou záležitost vysvětlit. Kdy chcete přijít?“

„Během dvaceti minut,“ zazněla odpověď.

Před radnicí se zatím shromáždilo padesát mužů ozbrojených trofejními puškami nejrůznějších vzorů. Dragounský kapitán Zdenko Radslav je vedl proti esesákům v pivovare. V blízkosti objektu postupovali obezřetně, neboť nevěděli, jestli na ně esesáci nezahájí palbu. Vstupní dveře našli dokořán otevřené. Osazenstvo i se sekretářkou i psem uprchlo přes řeku, do Luhů. Muži s nabitými puškami procházeli budovu. V jedné místnosti objevili jednoho esesáka, osmnáctiletého výrostka, který měl amputovanou pravou ruku. Třásl se strachem, že ho zastřelí. Dušoval se, že on se na vraždě nepodílel. Jako jednorukého ho Wawrzik nenutil střílet. Hrabě Kinský rozhodl, že ho vezmou s sebou jako zajatce.

Vrátili se na radnici. Pod okny se shromažďovali občané města. Byli zneklidnění. Povstalecký rozhlas každou chvíli vysílal zprávy o těžkých bojích v Praze. Lidé chtěli vědět, jak vypadá situace a co se bude dít v Chlumci. Ženilda Kinská-Dobrzenská na prosbu členů národního výboru naléhala na otce, aby k shromáždění promluvil z radničního balkonu. Ochotně vyhověl. Žádal spoluobčany, aby zachovali klid, rozvahu, kázeň a pevnou víru ve vítězství národní revoluce. Lidé nadšeně tleskali a volali: „Ať žije republika!“

Noc byla nervózní a plná obav. Čekalo se, že k Chlumci dorazí německé tankové kolony od Hradce Králové jedoucí na pomoc nacistům v Praze. Připravoval se plán obrany města. Kapitán Kinský se účastnil příprav. Počítalo se i s možným příjezdem německých vojsk po železnici. V ulicích u nádraží obyvatelstvo v noci vybudovalo barikády z dlažebních kostek. Do řetězu, který si podával kostky navršované do barikády jsme se zařadili i my kluci. U barikád hlídkovali ozbrojenci.

Druhý den byla neděle. Deštivá, studená a ponurá. Podle rozhlasových zpráv byla situace v Praze napjatá. Urputně se bojovalo na barikádách. Před Chlumcem stála mechanizovaná kolona vojsk SS. Velitelé hrozili, že rozstřílejí a vypálí město, jestli nebudou odklizeny zátarasy z mohutných kmenů a povstalci nesloží zbraně. Početní a technická převaha nepřítel byla obrovská. Obránci s několika desítkami pušek a několika kulometry bez protipancéřových zbraní neměli nejmenší šanci město ubránit. Uvolnili tedy zátarasy, ale zbraně nesložili. Stáhli se do okolních lesů. Kolona projela městem. Spěchala na Prahu. Esesáci už neměli čas ani na zastrašovací teror. (My všeteční kluci jsme viděli z boční uličky ústící do náměstí, jak esesáci stavějí ke zdi radnice zadržené členy národního výboru s rukama nad hlavou, ale nakonec neměli odvahu ani čas je postřílet.)

Celý den a další noc prožívalo město v obavách z příštích událostí.

V pondělí 7. května, kdy se v Praze rozhořely nejtvrděší a nejkrvavější boje, projížděla v časných ranních hodinách Chlumcem skupina amerických obrněných vozidel a džípů s parlamentáři, kteří měli vyjednávat s německým maršálem Schörnerem v jeho hlavním stanu v Lázních Velichovkách o kapitulaci. Jeden z džípů na kopci před zámekem najel na hřebík. Místní automechanik pan Blažek Američanům ochotně zalepoval píchlou duši. Jako zvědavý patnáctiletý kluk jsem nechyběl mezi zvědavci, kteří se přihnali na kopec po zprávě: „Jsou tady Američani!“

Od zámku, přes luka a pole přicválali na plavacích sedmnáctiletý dlouhán Radslav s otcem. Živě vidím starého pána: béžové rajtky, žluté holínky, bílý rolák, mohutný bílý knír, na šedých vlasech béžová čapka se štítkem vpředu i vzadu. Pružně seskočil a dal se s americkými vojáky do hovoru. On i Radslav uměli dokonale anglicky. Za chvíli přicválala i Ženilda ve sportovní tvídové sukni a její manžel, fešácký Toši Dobrzenský.

V tom se na vrcholu kopce ve směru od Poděbrad objevila dvě nákladní auta plná německých vojáků v přilbách. Okamžitě zvedali pušky k líci v domnění, že u silnice na ně číhají povstalci. Většina z nás, kteří jsme tam byli, se ve strachu rozutekla do lesa a do polí. Kinští myslím zůstali chladnokrevně u džípu.auta přejela, k střelbě nedošlo. Pneumatika byla pak zakrátko opravena. Američtí vojáci nasedli a hrabě Dobrzenský s Ženildou se nabídli, že je doprovodí do Hradce, aby měli tlumočníky, kdyby bylo třeba vysvětlit někomu, kdo jsou. Džíp se rozjel a my kluci jsme rychle naskákali do korb, co se nás tam vešlo, abychom se svezli aspoň na křižovatku k Záloženskému domu.

9. května, po noci plné hukotu motorů, kdy se od Bydžova i od Hradce nepřetržitě valily kolony překotně ustupujících německých vojsk, projížděli ráno městem první zaprášené nákladáky s vojáky v kulatých přilbách s rudými hvězdičkami. Kinští je stejně jako ostatní obyvatelé vítali s bezmeznou radostí a úlevou. To ještě nevěděli, že Karel Schwarzenberg (nevlastní syn Zdenka Radslava) byl těžce raněn do nohy v bojích na pražských barikádách, kde se zbraní v ruce bojoval i jeho bratr František. Neměli zatím zprávy o Norbertovi, který na kole ujel z Německa do Čimelic a tam se zapojil do povstání.

Nastaly dny nevýslovné radosti a nekonečně krásných nadějí. Přibývající jednotky Rudé armády, vítané bouřlivým jásotem a květy šeríku, se již usazovaly ve městě i okolních lesích. Tábořily i v Oboře. Radost z osvobození poněkud hořkla sčítáním škod, které tu Rudá armáda natropila. Vojáci káceli stromy s metrovými pařezy a stříleli zvěř, jak je napadlo. V Oboře obsadili budovu zámku, topili parketami a kvůli zralým třešním odřezávali celé koruny stromů. Lesní chovnou zvěř před úplným vystřílením zachránilo, že vojáci topili i plaňkami z plotu, takže zajáci, mufloni i laně a srnci mohli utéci do jiných lesních revírů. Mír trval příliš krátkou dobu, než aby se vojáci stačili odnaučit ničení. Když v polovině července Oboru vyklidili, rodina i personál to velkolepě oslavili zároveň s narozeninami pana hraběte. Ale ještě předtím v květnu, hned po osvobození, se Zdenko Radslav Kinský, který se těšil důvěře obyvatel města, stal členem revolučního národního výboru. V Chlumeckých listech se o něm psalo: „Spoluobčané! Zvolili jsme si do národního výboru muže, který hodně vytrpěl od Němců a který odmítl jejich nabídky, který se těší důvěře prezidenta Beneše a je přítelem vítězného generála Kutlvašra... Zdeněk Radslav Kinský... jako pravý syn svého rodného Chlumce nabízí své služby vlasti a my jsme přesvědčeni, že jeho služby budou prospěšné.“

Den poté, co vyšel tento článek, 20. května 1945, seděl Zdenko Radslav v pracovně prezidenta Beneše na Pražském hradě jako jeho osobní host, který ho přijel pozdravit čtyři dny po příjezdu do Prahy. Zavzpomínali společně na tragické události osmácticátého roku a statečné vlastenecké prohlášení české šlechty vedené Zdeňkem Radslavem Kinským. Beneš ho při té příležitosti ujistil svou přízní a plnou důvěrou.

„Kdyby bylo třeba,“ řekl mu, „můžete se na mne kdykoli odvolat.“

Zdálo se, že po válečném a okupačním vybočení se život pozvolna opět vrací do normálních kolejí. Norbert po šťastném shledání s rodinou se spolu se svým chlumeckým kamarádem Mirkem Potůčkem dobrovolně přihlásil k výkonu vojenské základní služby. Druhý syn Radslav doprovázel Jana Masaryka při jeho pobytu v Paříži a rozhodoval se mezi povoláním žurnalisty nebo diplomata.

V roce 1946 se ministr zahraničí Jan Masaryk obrátil na Zdeňka Radslava Kinského s prosbou, aby přijal mimořádné diplomatické posláni. Měl s Mihalem Károlyem projednat některá zauzlení otázky maďarské menšiny na Slovensku. Ochotně tento úkol přijal a úspěšně se ho zhostil. S Janem Masarykem udržoval těsné přátelské styky. Seznámil se přitom s mnohými významnými diplomatickými i politickými osobnostmi, z nichž mnohé přijížděly na návštěvu do Chlumce či do Žďáru.

Za pobytu v Praze si opět smluvil večerní schůzku s Janem Masarykem. Ten přivedl i svou důvěrnou přítelkyni Američanku Marcií Davenportovou, s kterou se hodlal oženit. Byla to dokonale oblečená krásná dáma, která navíc vynikala oslnivou inteligencí.

V červenci se v Pardubicích pořádaly jezdecké závody steeplechase, jako příprava na říjnovou Velkou pardubickou. Závod měl vysokou sportovní hodnotu, neboť v něm startovali všichni budoucí soupeři z Velké pardubické. První dojela předválečná vítězka Lata Brandisová na Noře, následovaná Ženildou na Normě a Radslavem na mladém hřebci Nurnim. Loňský vítěz podplukovník Svoboda při zdolávání příkopu spadl a závod nedokončil.

Jan Masaryk, který přihlížel závod z diplomatické lóže, nadšeně volal na Zdenka Radslava: „To byla čistě rodinná záležitost!“ Brzy nato probíhala jednání o Marshallově plánu. Československá vláda se rozhodla plán přijmout, aniž se dotázala Sovětského svazu, zda s jejím rozhodnutím souhlasí. Stalina to popudilo. Povolal si do Moskvy československou vládní delegaci v čele s Gottwaldem a nezastřenými pohrůžkami ji přinutil souhlas s Marshallovým plánem odvolat. Z té doby pochází Masarykův známý výrok: „Jel jsem do Moskvy jako ministr samostatného československého státu a vrátil jsem se jako Stalinův lokaj.“ Po návratu do Prahy vyprávěl příteli Kinskému, jak na ně Stalin křičel a jak vyhrožoval, ať pamatují na to, že Rusové by v Praze byli dříve než Američani.

Nadcházelo období postupného zatmívání politických obzorů. Rodina Kinských začínala tušit, že je čekají obtíže. K radosti nepřispěl ani téměř symbolický nezdar na Velké pardubické. Ženilda, která si den před závodem podvrkla nohu, musela startovat s bandáží, což jí vzalo všecku jistotu, takže dokonce jednou spadla. Pád měla i zkušená Lata Brandisová, dokonce si při něm zlomila klíční kost. Třetí kůň Kinských s poručíkem Raffalim v sedle k dovršení smůly vyběhl z dráhy.

V lednu 1948 rodiče s Ženildou přesídlili do Prahy, zatímco syn Radslav si odbýval vojenskou službu v Pardubicích. Norbert, který předtím absolvoval záložní důstojnickou školu tankového vojska a poté sloužil jako instruktor důstojnické školy v Pardubicích, se po návratu do civilu dal zapsat na pražskou Vysokou školu obchodní.

Ještě před koncem roku odjel do Itálie a odtud nyní poslal rodině do Prahy telegram oznamující, že se zasnoubil s Annou Marií dal Borgo-Netolickou, která byla sice rodilou Italkou, ale mládí prožila v Čechách na hradě Kost.

Její rod se odvozuje od svobodného pána Václava Netolického, forstmistra budějovických lesů za časů krále a císaře Rudolfa II. V dobách třicetileté války zastával úřad správce královského solního úřadu v Týně nad Vltavou. Jeho syn Ferdinand byl roku 1660 králem Leopoldem povýšen do rytířského stavu jako ocenění čtyřicetileté věrné služby.

Rytíři Netoličtí vlastnili statek Přehořov poblíž Soběslavi a sloužili králi jako důstojníci nebo hejtmané bechyňského kraje. Tak začala i životní dráha Ferdinandova vnuka Václava Kazimíra rytíře Netolického, narozeného roku 1700. Jako mladý císařský důstojník sloužil nějakou dobu až na Sicílii. V roce 1725 byl po otci ustanoven jedním z hejtmanů kraje bechyňského. V sedmadvaceti letech se stal královským radou a přísedícím dvorského a komorního soudu. Roku 1729 se oženil s dcerou plukovníka Marií Reginou de Saint Martin.

Po sedmi letech, počátkem roku 1738, se mu dostalo jmenování purkrabím kraje hradeckého, takže postoupil mezi nejvyšší zemské úředníky a místodržící Království Českého. Již následujícího roku 1739 na podzim dosáhl dalších povýšení jmenováním do úřadu podkomořího měst královských.

Přibližně v té době zakoupil panství kostecké i s hradem Kost. Za vlády královny Marie Terezie, v nejistých dobách válek o dědictví habsburské, patřil k jejím věrným přívržencům. Vysloužil si tím v roce 1741 povýšení do panského stavu. Panovnice ho jmenovala generálním zemským válečným komisařem, jehož povinností bylo zajišťovat zásobování armády proviantem, výstrojí a výzbrojí. Za sedm let poté, na počátku roku 1748, postoupil ještě výš v důstojenství a významu svého postavení, když byl jmenován dvorním soudcem. Získal autoritu největšího znalce ve věcech správních, kontribučních a finančně-vojenských. Jako takový byl postaven do čela nově zřízeného úřadu, tak zvané deputace pro berní a vojenské záležitosti. Následující rok, po zrušení úřadu místodržících, se stal prezidentem tak zvané královské reprezentace a komory, která vznikla z deputace jako nejvyšší politický a finanční úřad v zemi. Ocitl se tak samojediný v postavení místodržitele a nejvyššího finančního úředníka Českého království s titulem tajného rady, který mu byl udělen v roce 1744.

Jako představitel absolutistických správních reforem, které omezovaly a rušily tradiční instituce, narážel na nevěli a odpor staré zemské šlechty, která se cítila omezována ve svých právech a kompetencích. V době vypuknutí sedmileté války s Pruskem se prezident Václav Kazimír Netolický stal navíc opět jedním z vojenských komisařů.

Těšil se bezmezně důvěře panovnice, která jej počátkem roku 1759 povýšila do hraběcího stavu a navíc jej jmenovala zemským maršálkem. Jeho vzestup tím dosáhl vrcholu. Dlouho se však, vinou postupující choroby, ze svého povýšení netěšil. 14. března 1760 zemřel.

Ještě před smrtí stačil se souhlasem panovnice panství Kost prohlásit za nedělitelný fideikomisu pro svou rodinu. Jeho dědicem byl určen syn Jan Adam. Ten se jako mladý muž oženil s dívkou měšťanského původu, avšak otec ho přinutil, aby se své ženy zřekl, a ji přiměl k odchodu do kláštera. S papežským svolením pak uzavřel nový sňatek s nevěstou z vyšších kruhů, Walburgou hraběnkou Bredovou. Manželství však bylo velice nešťastné a mladý hrabě hledal povyražení v rozmařilém způsobu života, který brzy pohltil značnou část rodinného majetku.

Již ve 24 letech byl jmenován hejtmanem budějovického kraje. Nedlouho před otcovou smrtí převzal úřad hejtmana na Berounsku a byl poctěn jmenováním do hodnosti tajného rady. Nebyl však schopen zaplatit povinný poplatek 12 000 zlatých za udělení tohoto titulu. Sama císařovna však vyjádřila nespokojenost s jeho „pohoršlivým a marnotratným“ způsobem života. Po propuknutí skandálu s jakousi ženou jménem Hutonová nařídila: „Hutonovou třeba hned vyhledati a zatknouti, Netolickému, až se dostaví, uloží se domácí arest a zavede se s ním vyšetřování o tom, co Hutonová udala. Zatím nechť se sekvestrují jeho statky a Netolickému a jeho paní vyměří se mírná alimentace.“

Od roku 1762 převzala správu Kosti paní Walburga Netolická. Její manžel zemřel sedm let poté, ve věku pouhých 38 let jako bezdětný. Podle ustanovení zakladatele fideikomisu se dědicem Kosti stala sestra zemřelého, respektive její syn Antonín hrabě Vratislav, k jehož jménu se podle regule připojilo jméno i erb Netolických. Pro jeho nezletilost však panství spravoval jako kurátor jeho otec František Václav z Mitrovic, pán na Všeraticích. Teprve na podzim roku 1779, poté co byl Antonín prohlášen plnoletým a složil holdovací přísahu královně, v době, kdy už nežila ani jeho matka, se hrabě Antonín sám ujal vlády na panství Kost. Během čtyř let se však tak těžce zadlužil, že se jeho panství ocitlo pod kuratelou. V svízelné majetkové situaci našel oporu u rodiny své choti Eleonory hraběnký z Vrbna, s níž se oženil roku 1780. Její otec hrabě Eugen z Vrbna, nejvyšší maršálek, vyznamenaný Řádem zlatého rouna, díky soudním rozhodnutím převzal na 12 let správu celého panství Kost. Díky své zámožnosti uhradil zeťovy dluhy a celkově uspořádal jeho finanční poměry. Po šesti letech, roku 1789 zemřel a za dva roky ho v odchodu na onen svět následoval i jeho zeť Antonín. Panství poté spravovala hraběnka vdova Eleonora Vratislavová až do roku 1813, kdy dosáhl plnoletosti jejich jediný syn a dědic fideikomisu hrabě

Norbert Kinský s manželkou Annou-Marií Netolickou dal Borgo

Eugen Vratislav-Netolický, který měl ještě tři sestry, Marii Terezii (nar. 1781), Alžbětu (1783) a Marii Apolenu (1785).

Eugen Vratislav-Netolický sloužil od roku 1804, kdy mu bylo 18 let, v armádě jako důstojník jezdeckva. Vyznamenal se udatností již v napoleonských válkách, ale největší zásluhy si získal na italských bojištích pod maršálem Radeckým. V letech 1848 a 1849 byl dekorován rytířským křížem Řádu Marie Terezie. Po válce byl povýšen do hodnosti polního maršálka. Zemřel roku 1867 jako jednaosmdesátiletý starý mládelec, který nahromadil velké bohatství. O dědictví po něm vypukl spor mezi sestrami. Nejmladší sestrou Marií Apolenou, manželkou Karla Scheiblera, císařského důstojníka a později polního maršálka a barona a druhorozenou sestrou Alžbětou, provdanou za hraběte Jáchyma Jindřicha Voračického z Paběnic-Bissingen a nejstarší sestrou Marií Terezií, která se roku 1810 zasnoubila s italským šlechticem Josefem Pozzo di Borgo. Jeho rod pocházel z korsického Ajaccia, kde se narodil i Napoleon Bonaparte.

V dobách Velké francouzské revoluce mezi rodinami Pozzo di Borgo a Bonapartů propuklo z nejasných důvodů nesmiřitelné nepřátelství, které přivedlo Josefa do služeb rakouské armády, v níž jako hejtman myslivců dostal příležitost bojovat proti Napoleonovi. Když se jako vysloužilý rakouský plukovník odstěhoval s manželkou Marií Terezií a dětmi na odpočinek do svého domu v rodném městě, byl tu v říjnu roku 1827 neznámým pachatelem zavražděn. Ovdovělá Terezie zemřela o tři roky později cestou do nového sídla rodiny v italské Pise. Po zemřelých rodičích zůstal syn Josef, narozený roku 1808, který zemřel bezdětný v dvaatřiceti letech, a dvě dcery, Eleonora a Marie Nicola. Starší Eleonora se provdala za Giovanniho Saladina dal Borgo, příslušníka pisánské patricijské šlechtické rodiny shodného jména, která ovšem nebyla příbuzná s korsickými Borgy. Jejich syn Flaminio dal Borgo vstoupil do soudního sporu o kostecké dědictví s nejstarší dcerou Alžběty, druhorozené sestry hraběte Eugena Vratislava Netolického, Alžbětou Eleonoru (nar. 1809), provdanou roku 1828 za hraběte Michala z Kounic. Rozhodnutím soudu třetí instance bylo dědictví hradu a panství po matce Eleonoře roku 1879 přiznáno Flaminiovi dal Borgo-Netolickému. Ten se naučil česky a vydal se na cestu do Čech, aby se obeznámil se svým panstvím. Snoubenka Norberta Kinského komtesa Anna Marie, narozená roku 1925, Flaminiova vnučka, byla půvabná dívka v Ženildině věku, které se po domácku říkalo Pupa. Kinští ji dobře znali a velmi si ji oblíbili. Do radostné rodinné pohody však začaly dopadat stíny politické krize v zemi.

Českoslovenští komunisté s Klementem Gottwaldem v čele byli Kominformou, která byla náhražkou Kominterny zrušené na oko v roce 1943, podrobeni kritice za vlastní cestu k socialismu a tvrdě tlačeni k tomu, aby urychlili převzetí moci a nasto-

lení diktatury podle sovětského vzoru. To se stalo za nenápadné asistence sovětského velvyslance 25. února 1948. Nejprve okázalým porušováním principů demokratické spolupráce s partnerskými politickými stranami v rámci Národní fronty vyprovokovali jejich vedení k nedostatečně uvážené demisi nekomunistických ministrů, kterou komunistům poskytli kýženou příležitost, jak docílit pučistického mocenského zvratu navenek pokojnou, zdánlivě ústavní cestou.

Kinští se vrátili do chlumeckého ústraní v naději, že tu naleznou více klidu. Zdenko Radslav pochopil, že se nelze stavět proti vývoji, který velká část národa vítala v mylné představě, že přinese ve smyslu komunistických hesel vládu pracujícího lidu, odstranění vykořisťování a všeobecný blahobyť. Sám nabídl veškerý svůj majetek státu za podmínky, kterou vládní úřady slíbily splnit, že bude moci s rodinou pobývat a hospodařit v Oboře.

Rodina byla však vzdor příslibům vystavena neustálým ústrkům. Zařazena mezi třídní nepřítelé, neměla v nových politických podmínkách naději na klidnou a důstojnou existenci. Přítelka Jana Masaryka, za níž se Zdenko Radslav 10. března vypravil do Prahy, zastihl již mrtvého. Tři hodiny před jeho příchodem do Černínského paláce bylo ministrovo tělo nalezeno na dlažbě nádvoří po pádu z okna koupelny. „Protože jsem měl příležitost být tam tak brzy po katastrofě, byl jsem svědkem panické atmosféry, která tam zavládla,“ vyprávěl později Z. R. Kinský. „Byl jsem přesvědčen, že byl dohnán k sebevraždě, tím spíše, že mi při našem posledním rozhovoru něco takového naznačoval.“

Zatím se v Itálii schylovalo k Norbertově svatbě, stanovené na den 3. července 1948 v Pugňanu. Z. R. Kinský požádal úřady o povolení pro sebe a svou ženu k cestě do Itálie na synovu svatbu. Úřady se zdráhaly povolit vycestování oběma manželům. Nakonec však přijaly ujištění, že se oba po měsíci vrátí, což měli vskutku v úmyslu. Povolení bylo vydáno. Devátého června 1948 přejížděli československo-rakouské hranice. Dva dny předtím abdikoval prezident Beneš, který byl pro ně poslední nadějí, že demokracie přeče jenom neodumře docela. Tato naděje nyní zhasla. Komunistická diktatura mohla nyní bez překážek upevňovat své mocenské pozice.

Ve Florencii očekával rodiče Norbert a autem si je odvezl do Pisy a Pugňana. Ve společnosti svého syna a budoucí snachy, i přátel a známých, kteří se postupně sjížděli k radostné události, pozapomněli Kinští na své existenční starosti. Připomněla jim je zpráva z domova, že čtrnáct dnů po jejich odjezdu úřady vzdor všem slibům zkonfiskovaly Oboru. Návrat domů jim za těchto okolností nesliboval nic než svízele a příkoří. Po trýznivých úvahách se nakonec rozhodli zůstat za hranicemi.

ŽIVOT V EXILU

Pro manžele Kinské začalo nelehké období exilu, neboť se ocitli v cizině tak říkajíc bez haléře v kapse, přičemž syn a snacha, i když se o ně láskyplně starali, nebyli na tom majetkově tak dobře, aby jim mohli rodiče trvale zůstat na krku. Naštěstí se mohli opřít o pomoc příbuzných a dobrých přátel, kteří jim ochotně poskytovali asyl na svých sídlech a zámcích v Itálii i ve Francii.

Mezitím se i dcera Ženilda rozhodla emigrovat s oběma syny. Po dobrodružném útěku přes hranice nuzovali řadu týdnů v uprchlických táborech na území Německa, až se konečně v čase Vánoc, objevila v Pugňanu. Bylo to nádherné setkání. Celá rodina byla opět pohromadě až na nejmladšího Radslava, který zůstal v Československu.

Starý pán usilovně hledal nějaké zaměstnání, aby se mohl o ženu i o sebe postarat sám. V Paříži se dal k dispozici bývalému ministru Hubertu Ripkovi, který svého času býval jeho hostem v Chlumci. Ten jej zapojil do činnosti exilové Národní rady. Byla mu svěřena péče o československé emigranty ve Francii a Itálii, poté i v Rakousku, ale pouze v části obsazené spojeneckými vojsky. Volně mohl cestovat po Rakousku teprve až roku 1956, po odchodu sovětské armády.

Během života v exilu se setkal s mnoha pozoruhodnými osobnostmi, jako byl například ruský emigrant kníže Jusupov, který se za první světové války podílel na likvidaci proslulého hochštaplera Rasputina, který pronikl do blízkosti carské rodiny a svým magickým vlivem ovládal carevnu i cara, finský maršál Mannerheim, hrabě Girodi, vrchní ceremoniář italského krále a jiní.

Syn Norbet zatím absolvoval univerzitu v Pise, získal doktorát obchodních věd a stal se obchodním ředitelem, takže mohl podporovat rodiče i sestru Ženildu. Ta se usadila ve Švýcarsku. Pracovala jako zaměstnankyně pohřebního ústavu. Bez pracovního povolení se jen těžce protloukala s malým výdělkem, odkázána na pomoc přátel, kteří ji pohlídali děti, aby mohla chodit do práce. Hrdost jí nedovolovala prosit o pomoc majetnější příbuzné. Po čase odjede autostopem do Říma, kde si najde zaměstnání jako hlasatelka českého vysílání italského rozhlasu. Posléze zakotví ve službách skandinávské letecké společnosti jako recepční.

Radslav Kinský, který záhy po osvobození odjel do Plzně, několik týdnů působil ve funkci tlumočnicka na velitelství amerického 22. sboru. Zapojil se i do činnosti organizace RTO, zajišťující repatriaci osob nejrůznější národnosti zavlečených nacisty do Čech. V živé paměti si z oněch radostně vzrušených jarních dnů roku 1945 uchoval otcovo vyprávění o jeho prvním poválečném setkání s prezidentem Edvardem

Benešem 20. května na Pražském hradě. Prezident ho přijal v téže pracovně, v níž mu na podzim roku 1938 s delegací vlastenecké šlechty přednesli prohlášení vyjadřující věrnost republice. Při tomto poválečném setkání přišla řeč mimo jiné i na odsun Němců. Otec si zaznamenal prezidentův výrok: „Přeji si, aby tento nevyhnutelný zákrok byl proveden co možná právnickým a humánním způsobem.“ Shodl se s prezidentem v tom, jak si Dr. Radslav Kinský dodnes pamatuje z otcova vyprávění a jak dosvědčují i otcovy zápisky, že hlavní odpovědnost za zločinné řádění některých ozbrojených bojůvek v osvobozeném pohraničí nesou sami nacisté, kteří rozvrátili naši státní správu, jednu z nejlepších v Evropě a povraždili tolik vůdčích osobností, které představovaly národní elitu, schopnou uplatnit vliv své mravní autority na chování národa. Všechna tvrzení, že E. Beneš vybízel k nemilosrdně krutému zacházení s Němci, jsou zlovolnou pomluvou. „Otřesné příklady,“ jak uvedl Dr. Kinský v rozhovoru s Ivanem Brožem, „které okupanti veřejně předváděli na našich židovských spoluobčanech, poskytovaly horkým hlavám v naší historii dosud neznámé návody. Otcovy zápisky dále uvádějí, že prezident schvaloval veškeré zásahy slušných lidí a občanů proti divokým akcím vůči ženám, dětem či jiným bezbranným osobám.“

V létě roku 1946 se tehdy osmnáctiletý Radslav Kinský ocitl v Paříži, kde se v té době konala důležitá mezinárodní konference k přípravě mírových smluv s někdejšími německými spojenci, Bulharskem, Finskem, Itálií, Maďarskem a Rumunskem. Při náhodné návštěvě československého velvyslanectví mu bylo nabídnuto, aby organizátorům konference vypomohl jako tlumočník. Nabídka studentovi přišla vhod. V budově velvyslanectví se mu 14. září 1946 dostalo příležitosti poblahopřát ministru zahraničí Janu Masarykovi k 60. narozeninám. Masaryk potěšen, že poznává syna svého chlumeckého přítele, mu srdečně tiskl ruku a bodře zažertoval: „K čemu mi gratuluješ? Spíš bys mi měl kondolovat.“

Tlumočnická práce na konferenci byla pro Radslava Kinského nezapomenutelným zážitkem. Vždyť viděl zblízka významné politické osobnosti, jejichž jména do té doby četl jen na titulních stránkách novin: francouzského premiéra Bidaulta, belgického předsedu vlády a zároveň ministra zahraničí Paula Henryho Spaaka, vedoucího britské delegace Ernesta Bevena, ale i známé sovětské představitele Vjačeslava Molotova a smutně proslulého prokurátora z předválečných hrdelních procesů Andreje Vyšinského. Mezi účastníky byl i blízký spolupracovník jugoslávského maršála Tita Edvard Kardelj, byli tam diplomatictí delegáti dalších zemí. Seznámil se tu i s některými vysoce postavenými československými osobnostmi, interbrigadistou Arturem Londonem, Richardem Slánským, mladším bratrem všemocného Rudolfa, a dalšími. Když se na ně později obrátil s prosbou o přímluvu, aby byl připuštěn k přijímacím zkouškám na vysokou školu, nikdo se k němu neznal. Sami se většinou záhy ocitli

v těžkých nesnázích. Nezastal se ho ani sám Klement Gottwald, na něhož se též obrátil. Jediný, kdo měl pro něj pochopení, byl Antonín Zápotocký, který se zasadil, aby mu bylo umožněno studovat na vysoké škole zemědělské.

Ještě se však posuňme v čase o něco zpět. V létě roku 1948 byl Radslav Kinský propuštěn z povinné vojenské služby. Naštěstí se ještě stihl rozloučit s rodiči před jejich odjezdem do Itálie. Stal se zaměstnancem Státního hřebčína, k němuž byl přičleněn i zámecký chov koní v Chlumci. Jen těžko hledal nějaké přijatelné soužití s režimem. Dvakrát brigádnicky pracoval na stavbách mládeže. S přítelem Janem Zimou založili jezdecký oddíl Sokola a každý rok pořádali dostihy na lukách u Lučic. Sám se jich účastnil, jednou na klisně Noře, třikrát na Čingischánovi. Pokaždé zvítězil.

Přebýval v malém kumbálku, který mu vyhradili na zámku, neustále špiclován a podezírán z protistátní činnosti. Na základě povolení z nejvyšších míst v důsledku zmíněné intervence prezidenta Antonína Zápotockého se v období chruščovského oteplení dostal na vysokou školu. Byl si ovšem vědom toho, že jako příslušník „vykořisťovatelské třídy“ bude mít vždycky jen omezené možnosti uplatnit své vzdělání a schopnosti. Po marných pokusech o získání souhlasu k návštěvě rodičů se mu koncem roku 1958 s pomocí ředitele biologického ústavu ČSAV prof. dr. Milana Haška přece jen podařilo vycestovat do Francie. Prof. Hašek, významný český biolog, zaujal Radoslava výsledky svého výzkumu imunologické snášenlivosti cizích buněk a tkání. Jeho studii Vegetativní hybridizace živočichů přímo hlta, nadšen průkopnickou novostí Haškových objevů. S hlubokým zájmem studoval i Haškovy publikace a pronikal do jeho výzkumů s takovou důkladností a pochopením, že se mohl pokládat za jeho žáka. Profesor Hašek, jemuž Kinského zápal pro jeho vědeckovýzkumné programy v oboru experimentální biologie a genetiky nezůstal utajen, pozval jen o tři roky mladšího absolventa brněnské Vysoké školy zemědělské MVDr. Kinského v roce 1956 k spolupráci jako člena svého badatelského týmu v Ústavu experimentální biologie a genetiky při Československé akademii věd. Od práce s koňmi přešel k laboratorním experimentům s pokusnými zvířaty. Profesor Hašek se poté zasloužil i o to, že Radslav Kinský koncem roku obdržel povolení k cestě do Francie.

Po deseti letech odloučení se konečně setkal s rodiči a sourozenci. Do republiky už se za daných poměrů neměl pochopitelně chut' vracet. Nový domov nalezl v Paříži, kde získal zaměstnání v imunopatologickém oddělení nemocnice St. Antoine. Pod vedením profesora Raoula Kurilského se podílel na výzkumu abnormálních imunitních procesů v organismu. Ve spolupráci s G. A. Voisinem se zabýval zjišťováním účinku protilátek při transplantačních reakcích. Ve své vědeckovýzkumné práci se zdarem uplatnil podněty i výsledky výzkumů profesora Haška, s nímž navzdory všem potížím udržoval součinnostní kontakt.

Úspěchy v práci ho povzbudily k rozhodnutí získat titul doktora přírodních věd na proslulé francouzské univerzitě Sorbonně. Své předsevzetí si splnil. Stal se dvojnásobným doktorem s nově nabytými vědomostmi v oboru imunologie a genetiky.

Ještě předtím se třicetiletý Radslav takřka na první pohled zamiloval do půvabné triadvacetileté Thamar Amilakvari princezny gruzínského knížecího rodu Dadiany, s níž se již rod Kinských v minulém století sblížil prostřednictvím husarského rytmistra Jana, hraběte Kinského a Ifigenie Dadiany. Také hraběnka Berta Kinská se spřátelila s princeznou z rodu Dadiany. Princeznu Thamar, která Radslavovy city vřele opětovala, spojovalo s ním neméně důkladné vzdělání, získané v Paříži na Sorbonně a anglickém Cambridge. Ovládala kromě gruzínštiny jazyk francouzský, ruský, anglický, německý a nakonec se naučila hovořit i česky.

Záhy se spolu zasnoubili. 29. listopadu 1958 vstoupili v Paříži do stavu manželského. Namísto otce, který jako plukovník de Gaullových Svobodných Francouzů padl hrdinnou smrtí v roce 1942 za bojů v Africe, vedl nevěstu k oltáři jeho nadřazený velitel z války generál Koenig. Generálu de Gaullovi jenom neodkladné diplomatické jednání v Německu zabránilo zúčastnit se svatby dcery národního hrdiny Francie. V následujících letech doktor Radslav Kinský pracoval v Paříži v oboru zdravotnictví, pilně studoval a doplňoval si vzdělání. Absolvoval přitom celou řadu stáží ve Francii, ale i ve skotském Edingurku, v USA i v Izraeli, v Německu. Přednášel v Tunisku, Alžírsku i Maroku.

Jeho manželka, paní Thamar, která nabyla hlubokého literárního vzdělání, pracovala řadu let v zahraničním oddělení francouzské komise pro atomovou energii. Později přesídlila dočasně do Vídně, kde do srpna 1995 pracovala u Stálé mise Francouzské republiky při Spojených národech. Oba dosáhli vynikajících výsledků ve svém oboru. Doktor Radslav Kinský se svou činnou účastí na objevování prostředků a metod optimalizace průběhu transplantace orgánů a léčby imunopatologických onemocnění zařadil mezi světové kapacity v tomto oboru. Dokladem této skutečnosti byla četná pozvání k zmíněným přednáškám i pracovním pobytům na prestižních univerzitách a ve vědeckovýzkumných ústavech v Evropě i v zámoří. V roce 1980 se mu podařilo, aby se kryt francouzským občanstvím, mohl bez potíží zúčastnit odborného sympozia, které na počest profesora Haška uspořádali v Brně jeho spolupracovníci. Profesor, který svými vědeckými zásluhami, dosáhl světové proslulosti a jemuž doktor Kinský vděčil za svůj odborný růst, plodnou spolupráci, cenné vědeckovýzkumné podněty a přátelství osvědčené neocenitelnou pomocí v složitých životních situacích, byl však již tehdy velmi vážně nemocný. O tři roky později při služební cestě do Paříže se mu naskytla příležitost s oddaným žákem

a přítelem Radslavem se setkat, ale již následující rok, 14. listopadu 1984, bohužel v pouhých 59 letech zemřel.

Doktor Radslav Kinský prožíval v Paříži šťastná léta vědeckých úspěchů i plně spokojenosti života v harmonickém rodinném prostředí. 12. ledna 1961 se manželům Kinským narodil syn Konstantin Norbert, který v současné době je již sám ženatý. Žije v Paříži, k níž ho váže zaměstnání ve významné francouzské bance Merrill Lynch. Jeho zásluhou je doktor Radslav Kinský obdařen vnukem, který se narodil roku 1990 a dostal jméno Jan Václav.

Druhý syn manželů Kinských Karel Mikuláš, o čtyři roky mladší než Konstantin Norbert, pracuje rovněž ve význačné pařížské instituci. I on má syna narozeného v roce 1992 a pokřtěného jménem Cyril. Všichni členové rozvětvené rodiny rozumějí, a dokonce i hovoří česky.

31. května 1967 postihla rodinu smutná událost. Ve Vídni tiše zesnula „matinka“ Eleonora Kinská, rozená Clamm-Gallasová. Byla pochována v Dietrichsteinské hrobce na vídeňském ústředním hřbitově. Návratu do Chlumce se už nedočkala. Její manžel Zdenko Radslav ji přežil o více než osm let. Hodně cestoval, pěstoval tenis i jízdu na koni. K velkým zážitkům jeho vdoveckého údobí patřila jistě účast na svatbě příbuzné Marie Kinské s panujícím knížetem Lichtenštejnska Hansem Adamem 30. 6. 1967, kde u hodovní tabule sedělo na tisíc hostů. Ještě o Vánocích 1974 absolvoval s přáteli projíždku koňmo v okolí Říma, kde bydlel. Těšil se z návštěvy svého vnuka Konstantina Norberta, který přijel s pěveckým souborem do Říma. Usedl ke starému klavíru a společně zpívali české písničky. Smrt jej zastihla nenadále 1. ledna 1975. Vnuci Venda a Harry, synové Ženildy, kteří bydleli ve stejném domě a byli u dědečka, když jej přepadla smrtelná slabost, běželi na blízkou faru pro kněze. Přišel farářův zástupce, čirou náhodou krajan, Čech, takže modlitba nad zesnulým téměř symbolicky zazněla v českém jazyce.

Po rozloučení v sídle svrchovaného Maltéžského řádu a převozu do Vídně byl pochován vedle své manželky v Dietrichsteinské hrobce. Svůj rodný Chlumec tento šlechtný muž, prodchnutý věrností a láskou k rodné zemi, už bohužel nespátřil.

NÁVRAT DOMŮ

Život jde dál. Dr. Norbert Kinský, kterému 18. ledna roku 1980 po jednatřiceti letech šťastného manželství zemřela žena, Anna Marie dal Borgo Netolická, která mu byla velkou životní oporou, rozhodl se radikálně změnit svůj dosavadní život a vstoupit do řádu Maltézských rytířů. To znamenalo přijmout závazek celibátu, vzdát se majetku a žít napříště podle mnišských zásad řádu.

„Děti mám již dospělé,“ vysvětloval svůj závažný životní krok v rozhovoru pro tisk, „nechtělo se mi zatěžovat je svou samotou a problémy. Víím, jak dovedou být staří lidé na obtíž. Tady mohou být prospěšnější.“

Řád Maltézských rytířů, jehož členové při slavnostních příležitostech oblékají zářivě červené uniformy se znakem bílého šípového kříže, byl založen počátkem 12. století a roku 1530 dostal od císaře Karla V. darem ostrov Malty a zároveň státní suverenitu. Když jej Napoleon koncem 18. století z Malty vyhnal, usadil se velmistr řádu v Římě, kde řádu dodnes patří vila s kostelem na Aventinu a dům číslo 68 na via Condotti, sídlo vlády Maltézského řádu. Dva tisíce metrů přilehlého pozemku tvoří svrchované území jejího státu. Maltézský řád se tradičně věnuje zdravotní a humanitární činnosti. Po celém světě i v Česku disponuje majetkem, jehož místní pobočky užívají k dobročinným účelům.

Dr. Norbert Kinský, dříve než se stal rytířem první třídy, musel projít čtyřletým zkušebním obdobím noviciátu, v jehož průběhu splnil přísné podmínky přijetí. Prokázal, že jeho děti jsou plně zabezpečeny, takže je na nich právě tak jako na komkoli jiném zcela nezávislý. Nejvyšším slibem se zřekl svých světských statků, aby mohl pracovat jen pro řád. Na základě tohoto slibu po „sametové revoluci“ v Československu zařídil převedení chlumeckého zámku, pozemků i dalšího majetku získaného v restituci na své syny.

Po splnění všech podmínek se jako rytíř první třídy stal členem desetičlenné maltézské vlády, v níž mu byly svěřeny zahraniční záležitosti. Nad vládou stojí velmistr řádu. Maltézský stát má také svou sbírku zákonů, soudní dvůr, diplomatický sbor, vydává své známky a razí své mince.

Dávno minuly časy, kdy mu patřil ostrov Malta, kdy měl své rytířské vojsko, houževnatě bojující proti muslimům, a kdy si zřizoval vojenské základny po celém světě. Dnes čítá na deset tisíc členů, kteří většinou nemají žádné kněžské svěcení ani nežijí v kláštorech jako mniši. Kromě asi čtyřiceti profesních členů řádu, k nimž patří i Dr. Norbert Kinský, většina má své občanské povolání ve své zemi a ve prospěch

řádu pracuje ve svém volném čase. Řád udržuje diplomatické styky s více než sedmdesáti zeměmi, a má dokonce i své pozorovatele v OSN.

Hlavní náplní jeho činnosti je poskytovat pomoc nemocným, chudým a všelijak postiženým na celém světě. Česká rytířská komunita, která má dnes zhruba 100 členů převážně z řad šlechty, například založila v budově svého velvyslanectví výchovné centrum pro děti trpící cukrovkou, podporuje nově vzniklou Vyšší zdravotní školu v Praze, pomáhá nemocnici pod Petřínem se zásobováním léky, udržuje provoz své sanitní služby. Obdobnou činností se zabývají její střediska v Českých Budějovicích, Jihlavě, Olomouci, Prostějově, v Brně i Ostravě.

Dr. Norbert Kinský jako ministr zahraničí Maltézského řádu bydlel a pracoval v římském sídle řádu. Před několika lety ho však velmistr řádu pověřil výkonem funkce purkrabího na řádovém hradě v hlavním městě Malty La Valletě, který byl nyní, po dvou letech maltskými vládními úřady navrácen řádu. V současné době již doktor Norbert Kinský užívá zaslouženého odpočinku. Tradice rodu přebírají jeho synové Giovanni a Pius Kinští dal Borgo.

Sedmnáctý listopad 1989 otevřel Kinským po mnoho letech cestu k návratu domů. Norbert se ujal chlumeckého majetku, který záhy odevzdal do péče svým synům. Radslav převzal rybníky, lesy, polnosti i zámek ve Žďáru nad Sázavou. Jeho manželka donedávna pracovala, jak víme, ve službách francouzské mise u OSN ve Vídni, takže si byli s manželem i syny nádherně vzácní. Ve Žďáru a vůbec u nás v Čechách se jí líbí. Příroda i lidé. „Totéž mohu říct o synech,“ prozrazuje Dr. Radslav Kinský. „Oba jsem od malička učil česky, což vnímavě sledovala i žena, takže nikdo z mých nejbližších nemá tady žádné dorozumívací problémy a snadno do zdejší půdy zapustí kořeny.“

Žďárský zámek, stejně jako chlumecký nepřevzali Kinští v nejlepším stavu, protože se dlouhá léta nedbalo na pravidelnou údržbu. „Především jsme museli obnovit střechy, okapy a fasády,“ svěřuje se dr. Radslav Kinský. Být dnes zámeckým pánem z rozhovoru s ním, není nijak snadné a rozhodně ne výnosné. Musí mít hodně trpělivosti a schopnost rozvážně hospodařit s omezenými prostředky. Rozhodovat se, umět si stanovit, co dříve a co později, protože na všechny potřebné věci nejsou peníze. Žádné dotace nedostává. Náklady na údržbu historicky a kulturně cenných objektů se nanejvýš může odečíst z daní. Lidé ve Žďáru, stejně jako v Chlumci „pana hraběte“ Radslava i Norberta Kinské uctivě zdraví, i když oni sami ve smyslu předválečného zákona o zrušení šlechtických titulů svůj dědičný rodový titul neuvádějí a ani si na něj nepotrpí. Ochotně se s lidmi zastaví, přátelsky s každým pohovoří.

K zaměstnancům se Kinští tradičně chovají s nepředstíranou srdečností a zájmem o jejich osobní problémy a potřeby. Jako by patřili k rodině.

Se zájmem jsem naslouchal názorům dr. Radslava Kinského na hospodaření. Obdělávání veškeré naší půdy včetně sklizně může dnes zabezpečit pár lidí, v podstatě jednu rodinu, kterou ovšem dobře zaplatíme a které poskytneme tu nejmodernější techniku.

Lesy? Za socialismu velice utrpěly. Kácet stromy je nutno promyšleně. Velké mýtiny les oslabují, činí jej méně odolným vůči vichřicím. I zalesňování musí probíhat uvážlivě, nutno volit nejvhodnější druhy stromů vzhledem k půdě a vhodně je kombinovat, aby se dosáhlo optimální harmonie a soudržnosti porostu. I lesní cesty se musí zřizovat s náležitou rozvahou, aby les zpřístupňovaly vzhledem k hospodářským potřebám, ale aby jej zbytečně nenarušovaly nadměrným členěním a poškozováním životního prostoru zvěře. Na zvěř se musí myslet i tak, že se v blízkosti lesa musí pamatovat na setbu takových zemědělských kultur, které poslouží lesní zvěři k výživě. I meze – kdysi s velkou slávou a halasem rozorávané je užitečné obnovovat, protože prospívají pohybu a vůbec životu zvěře... I v Chlumci Kinští věnují starostlivou péči lesům, které odjakživa patřily k životadárným zdrojům i okrase celého kraje, jak o tom svědčí nově vysázené lesní parcely a čilý provoz místní pily.

Rod Kinských býval vždy proslulý chovem koní. I Radslav, jak víme se horlivě věnoval ošetřování koní i jezdeckému sportu. Vyhrával četné dostihy. „Na koni jezdím rád i dnes,“ řekl mi svého času v rozhovoru, „protože se tak dostanu i do míst, kam nemohu autem“. Dodal ještě, co dnes už neplatí: „Těší mě, že teď několik nadšenců v čele s panem Půlpánem na farmě Ostrov znovu obnovilo chov koně Kinského. Dokonce mě zvolili doživotním předsedou společnosti přátel tohoto koně. Pořádali jsme chlumeckou steeple chase na počest 150.výročí prvního dostihu v Čechách.“ V současné době se bohužel situace změnila. Půlpánův hřebcín se odstěhoval. Stáje i pastviny dvora Ostrov jsou opuštěné. Věříme, že jenom dočasně.

Jako účastníka Hubertových loveckých jízd a ředitele jezdeckých závodů jsme ho donedávna vídali i u nás v Chlumci, k němuž přirostl jako k svému rodnému městu, i když jeho domovem se stal Žďár.

Kinským vděčí Chlumeck i Žďár také za rozvoj rybářství, které v obou lokalitách dosahuje značného rozmachu i podnikatelské úspěšnosti i když největší význam se v rodině přikládá lesnictví, které je tradičním základem jejich hospodaření.

Životní i podnikatelské úspěchy chlumecké i žďarské větve starobylého a bez nadsázky slavného rodu Kinských jsou pro nás důvodem k radosti, neboť je v nich

obsažena i značná část historie našeho města a kraje. Sympatické jsou nám z historických důvodů i ostatní větve tohoto rodu s výjimkou té, která se zcela odcizila svému národu a horlivou službou jeho úhlavním nepřítelům a škůdcům zradila heslo Kinských, jež hlásá jejich erb s třemi kančími zuby v rudém poli: Bůh, čest a vlast.

POUŽITÁ LITERATURA

- 1) Amenda A., Nobel, Praha 1898
- 2) Brož I., Velké postavy rodu Kinských, Praha 1997
- 3) Dvorský J., Český apologeta generál Fr. J. hr. Kinský, Praha 1931
- 4) Francek J., Chlumec n. C., Chlumec n. C., 1985
- 5) Chlumecký A. T., Po stopách rodu Vchynských, Chlumec n. C.
- 6) Janáček F., Albrecht z Valdštejna, Cheb, 1986
- 7) Janáček J., České dějiny. Doba pobělohorská, Kniha I., díl I., Praha 1968
- 8) Janáček J., Rudolf II. a jeho doba, Praha 1987
- 9) Kádner O., Český apologeta generál Fr. J. hrabě Kinský, Hranice n. Bečvou, 1931
- 10) Khun K., Dějiny a kulturní obraz města Chlumec n. C., 1932
- 11) Kinský Z. R., Rod Kinských na Chlumci, Praha 1930
- 12) Kinský Z. R., U nás, Žďár nad Sázavou, 1948, 1995
- 13) Kinský Z. R., Zu Pferd und zu Fuss 70 Jahre aus Erinnerungen, Sien-Rom, 1974
- 14) Odložilík O., Vchynští ze vcynic a Tetova, Ottův slovník naučný
- 15) Palacký F., Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1939
- 16) Pekař J., Kniha o Kosti, Praha 1998
- 17) Petráň F., Rebelie, Praha
- 18) Pouza Vl., Almanach českých šlechtických rodů, Martin 1996
- 19) Přehled československých dějin I. do roku 1848, Praha 1958
- 20) Přehled československých dějin II. do roku 1980, Praha 1960
- 21) Sedláček A., Hrady, zámky a tvrze v Království českém, Praha
- 22) Suttnerová B., Odzbrojte, Praha 1896
- 23) Škutina Vl., Český šlechtic František Schwarzenberg, Praha 1989
- 24) Urban O., České a slovenské dějiny, Praha 1991
- 25) Votýpka Vl., Příběhy české šlechty, Praha 1995
- 26) Záznamy rozhovorů s Dr. R. Kinským a Dr. N. Kinským

